

diyanet

Aylık Dergi | Ekim 2025 | Sayı: 418

PEYGAMBERİMİZ CAMİ VE NAMAZ

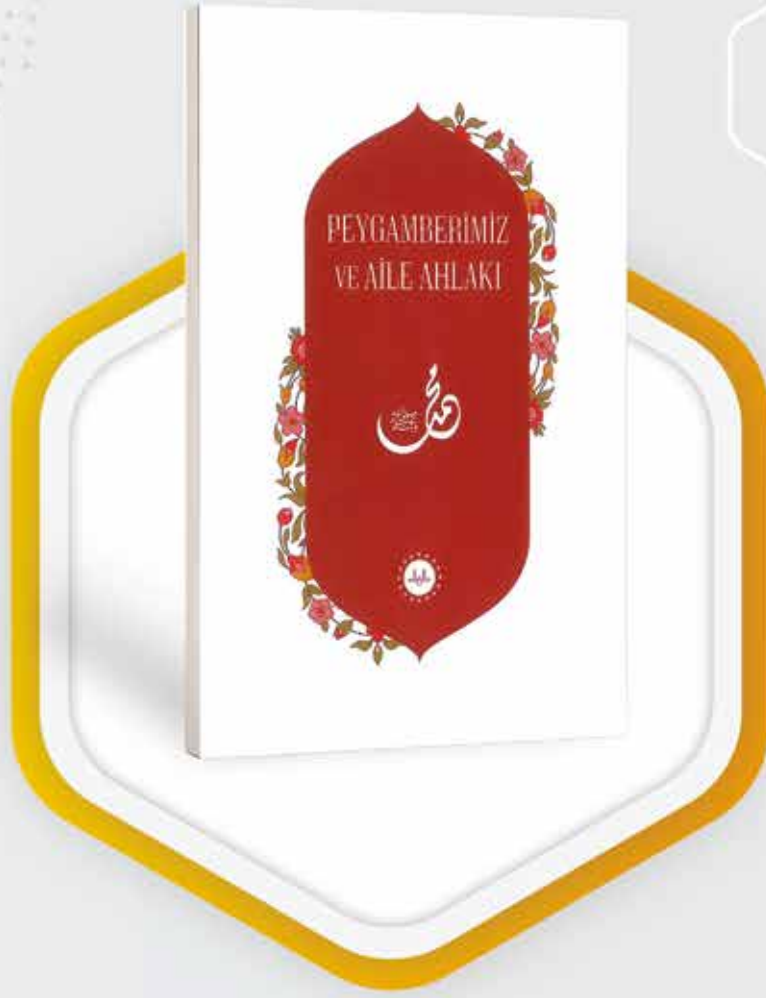
■ İbadet Mekânından
Toplumsal Yaşamın Merkezine
Mescitler ve Camiler

■ Allah'ın İpine
Namazla Sarılma

■ Ferdiyetten
Büyük Birliğe

■ Hasan Kara ile
Peygamberimiz, Cami ve
Namaz Üzerine Söyleşi

■ Gazze
Direniş
Hattımız

“Yüce kitabımız Kur’an-ı Kerim’de ve Sevgili Peygamberimizin sünnetinde aileye büyük önem atfedilmiş; kuruluş aşamasından işleyişine, hukuki çerçevesinden ahlaki boyutuna, iletişim dilinden muaşeret biçimine kadar ailenin her alanıyla ilgili hükümler, ilkeler ve ölçüler vazedilerek bu önemli kurum bütün ayrıntılarıyla güvence altına alınmıştır.”

www.yayinsatis.diyanet.gov.tr

Yurt içinde Diyanet Yayınları satış yerlerinden,
yurt dışında müşavirlik ve ataşeliklerimizden temin edebilirsiniz.

Tevazu ile eğilmek, boyun bükme anlamına gelir secde; secdegâh olan mescitlerimiz de müminlerin kulluk bilinçlerini ziyadeleştirdikleri ibadet mekânlarıdır. Resulullah (s.a.s.), “Kulun, Rabbine en yakın olduğun an, secde anıdır.” buyurmuş (Ebu Davud, Salat, 147.) ve namazı “gözümün nuru” olarak nitelemiştir. (Nesai, İşratü’n-Nisa, 1.) Zaman içerisinde bilhassa cuma namazında tüm Müslümanların toplandığı mescitlere “el-mescidü’l-câmi” denilmiş, ardından bilhassa Anadolu’da cami adı yaygınlık kazanarak ibadethanelerin genel adı olmuştur. Her mescit, her cami yeryüzünün ilk mabedi Kâbe’nin iz düşümüdür. Kiblesi Kâbe’ye çevrili mescitler, yeryüzünün neresinde olursa olsun tüm Müslümanları ortak paydada bir araya getirir. Türk İslam geleneğinde şehirler cami merkezli inşa edilir, evler sokaklar halka halka o caminin etrafında büyüyüp serpilir. Camilerimiz de bu noktada insanı bireysellikten toplumsallığa, teklikten birliğe taşıyan mekânlardır. Yollar cami meydanına çıkar, insanlar cami avlusunda toplanıp bir araya gelir. Ferdî hayatla içtimai hayatın kesiştiği noktadır cami. Hep birlikte varılan secdeler, “âmin” denilen dualar, birlik ve beraberliğin izlerini taşıırken kul aynı zamanda birey olarak Rabbinin huzurundadır. Namaz müminin miracıdır. Hz. Âdem’den (a.s.) itibaren tüm peygamberlerin tebliğinde namazın ayrı bir yeri vardır. Hz. İbrahim’in duası bunun en veciz örneğidir: “Rabbim! Beni namaza devam eden bir kimse eyle. Soyumdan da böyle kimseler yarat. Rabbimiz! Duamı kabul eyle.” (İbrahim, 14/40.)

Diyanet Aylık Dergi olarak Ekim sayımızda Camiler ve Din Görevlileri Haftası münasebetiyle dosya konumuzda “Hz. Peygamber, Cami ve Namaz” konusunu gündeme aldık. Prof. Dr. Talip Ayar, “İbadet Mekânından Toplumsal Yaşamın Merkezine Mescitler ve Camiler” yazısını kaleme aldı. İslam dünyasının en köklü yapısını camilerin oluşturduğunu ifade eden Ayar, Müslümanın anlam dünyasının mekâna yansımalarını anlattı ve camilerin toplumsal yaşamın merkezinde yer aldıklarını dile getirdi. Doç. Dr. İlyas Yıldırım, “Allah’ın İpine Namazla Sarılma” başlıklı yazısında günün farklı vakitlerinde kılınan namazın, insanı günlük telaşlardan kopararak varoluş gayesini düşünmeye sevk ettiğinin altını çizdi. Prof. Dr. Muhammet Yılmaz, “Ferdietten Büyük Birliğe” yazısında ümmet şuurunun cemaat ruhuna bağlı olduğunu vurguladı.

Bu ayki söyleşimizi ise Sultanahmet Camii İmam Hatibi Hasan Kara ile gerçekleştirdik. Kara, dünyevileşmenin hız kazandığı günümüzde aynı kubbe altında toplanmanın lezzetini yaşayan Müslümanları, cemaatle kılınan namazların feyiz ve bereketini anlattı.

Sizleri birbirinden kıymetli kalemlerden neşet eden yazılarla baş başa bırakırken Müslüman bilincin cami ekseninde cereyan etmesini Yüce Rabimizden niyaz ediyor, bu vesileyle camilerimizde hizmet eden, ibadethanelerimizi her bir şehrin kalbine yerleştiren tüm din görevlilerimizi can-ı gönülden tebrik ediyorum.

Bereketli okumalar...

Cafer Tayyar DOYMAZ

6

GÜNDEM

İBADET MEKÂNINDAN
TOPLUMSAL YAŞAMIN
MERKEZİNE MESCİTLER
VE CAMİLER
Prof. Dr. Talip AYAR

12

GÜNDEM

ALLAH'IN İPİNE NAMAZLA
SARILMA
Doç. Dr. İlyas YILDIRIM

16

GÜNDEM

FERDİYETTEN BÜYÜK BİRLİĞE
Prof. Dr. Muhammet YILMAZ

20

SÖYLEŞİ

HASAN KARA:

"PEYGAMBER EFENDİMİZİN
ZAMANINDA MESCİT, İSLAM
TOPLUMUNUN İMAN, İLİM, KARDEŞLİK,
TOPLUMSAL DAYANIŞMA VE ÜMMET
BİLİNCİNİN İNŞA EDİLDİĞİ, DİRİ
TUTULDUĞU YEGÂNE MERKEZ
OLMUŞTUR."

24

DİN DÜŞÜNCE YORUM

İBADET HAYATIMIZDA
TEMEL İLKELER
Atıf AKŞİT

29

DİN DÜŞÜNCE YORUM

İLİM, İNSAN VE DİN
İLİŞKİSİNE DAİR
Ali BÖCÜ

32

VAHYİN AYDINLIĞINDA

YARADAN'IN KIYMETLİ EMANETİ YETİMLER
Dr. Mahmut KAYIŞ

34

HADİSLERİN IŞIĞINDA

KİŞİ SEVDİĞİNİ ANAR,
ANDIĞINI SEVER
Dr. Halil KILIÇ

36

RAHLE-İ TEDRİS

NİCELİKTEN NİTELİĞE ÖRGÜN EĞİTİMLE
BİRLİKTE HAFIZLIK
Prof. Dr. İbrahim Hilmi KARSLI

40

MESCİD-İ AKSA'DA
MİRACIN İZLERİ VE
HATIRALARI
Betül ALTUN ERİNCİK

SAYI

418

EKİM

2025

Diyanet İşleri Başkanlığı Adına
Sahibi ve Genel Yayın Yönetmeni
Cafer Tayyar DOYMAZ

Sorumlu Yazı İşleri Müdürü
Dr. Lamia LEVENT ABUL

Mali İşler ve Dağıtım Sorumlusu
Zeynel Abidin AKDUMAN

Yayın Kurulu
Cafer Tayyar DOYMAZ
Dr. Lamia LEVENT ABUL
Dr. Hüseyin ARI
Dr. Mahmut KAYIŞ
Mehmet YAZICI

Editör
Dr. Esma GÜNER

Yayın Koordinatörleri
Mustafa Mirza DEMİR
Sema DEMİR
Nisanur Mukaddes UYANIK
Rüya TÜRKBEY TEMEL

Sosyal Medya
Asuman AYDIN

Dijital Medya
Şahin BODUR

Arşiv
Ali Duran DEMİRCİOĞLU

Grafik - Tasarım

Epa-Mat Basım Yayın Prom. San. Tic. Ltd. Şti
www.epamat.com.tr

İletişim

Dini Yayınlar Genel Müdürlüğü
Üniversiteler Mah. Dumlupınar Blv.
No: 147/A 06800 Çankaya/Ankara
Tel : 0312 295 86 61 - 62
Faks: 0312 295 61 92
dergi.diyanet.gov.tr
diyanetdergi@diyanet.gov.tr

Sosyal Medya Hesapları

Facebook: /diyanetdergisi
Twitter: /diyanetdergisi
Instagram: /diyanetdergisi

42 YARININ DÜNYASI

FİTRAT KODLARIMIZI YENİDEN
YAZMAK MÜMKÜN MÜ?

Doç. Dr. Seyithan CAN

46 KISSADAN HİSSE

HAKKI GÖRMEZDEN GELENLER
Prof. Dr. Güldane GÜNDÜZÖZ

48 BUNU KONUŞALIM

MEHMET MAHŞUK BOZKURT:
"KUR'AN-I KERİM'İ ÖĞRETMEK
ÜZERE GİTTİĞİMİZ KÖYLERDE,
ÇOCUKLARIN YÜZLERİNDEKİ
TEBESSÜM VE HEYECAN, İLİM
YOLUNUN NE DENLİ DEĞERLİ
VE CANLI OLDUĞUNU BİZLERE
GÖSTERİYOR."

Mahir KILINÇ

50 DİN TARİH TOPLUM

GAZZE
DİRENİŞ HATTIMIZ
Kadir KARGI

52 DİN TARİH TOPLUM

BİR DURUP DÜŞÜNMEK
Yunus Emre GÜÇLÜ

54 DİN TARİH TOPLUM

İNSANA VERİLEN BÜYÜK NİMET
AKIL
Hasan EFİLOĞLU

56 KUR'AN SURELERİ

SEBE SURESİ
Doç. Dr. Faruk GÖRGÜLÜ

58 DİJİTAL DÜNYA GERÇEK HAYAT

DİJİTAL AKTİVİZMİN ADI GAZZE
M. Cüneyd ÇİĞDEMLİ

60 NEYE NASIL İNANIYORUM?

NİÇİN KİTAPLARA İNANIYORUM?
Prof. Dr. Temel YEŞİLYURT

66 KÜLTÜR SANAT EDEBİYAT

ÇOCUKLARIN OYUNCAK DÜNYASI
Mustafa UÇURUM

68 DEİZMİN
PAYANDALARI
Abdurrahman AKBAŞ

70 KIRILMA NOKTASI

BALKAN SAVAŞLARI
Alparslan AKÇA

72 SAHABENİN AYAK İZLERİ

BÜREYDE B. HUSAYB
MERV'DE İSLAM'IN SANCAKTARI
Enbiya YILDIRIM

76 İNSAN HÂLİ

DUYGULARI YÖNETME
MESELESİ VE ÖFKE
DUYGUSU
Sema ÖZDAMAR

78 HATIRA DEFTERİ

KUR'AN İÇİN
YOLLARDAYIZ
Fatma ESEN

80 KİTAPLIK

KÂBE'NİN YOLLARI
Mustafa Mirza DEMİR

Abone İşlemleri

Tel: 0312 295 71 96 – 97
0312 295 72 05 – 06
Faks: 0312 285 18 54
e-mail: dosim@diyanet.gov.tr
dosabone@diyanet.gov.tr

Online Abonelik

dergiabone.diyanet.gov.tr
yayinsatis.diyanet.gov.tr

Kapak Görseli

Minyatür: Züleyha MINGA

Hesap No

Döner Sermaye Daire Başkanlığı TC Ziraat Bankası,
Mustafa Kemal Mahallesi Şube IBAN:
TR61 0001 0024 8605 9943 0850 57

Temsilcilikler; Yurt İçi: İl Müftülükleri, İlçe Müftülükleri -

Yurt Dışı: Din Hizmetleri Müşavirlikleri, Din Hizmetleri Ataşelikleri.

Yayın Türü:

Aylık, Yaygın, Süreli Yayın, Diyanet Aylık Dergi (Türkçe)

Baskı

İhlas Gazetecilik A.Ş.
Merkez Mah. 29 Ekim Cad. İhlas Plaza No: 11 A/41
Yenibosna Bahçelievler, İstanbul
Tel: 0 212 454 30 00

Basım Tarihi: 25.09.2025

Yayımlanacak yazılarda düzeltme ve çıkartmalar yapılabilir. Yazıların bilimsel sorumluluğu yazarlarına aittir. Diyanet Aylık Dergi, Diyanet İşleri Başkanlığı yayınıdır. Dergide yayımlanan yazı, konu, fotoğraf ve diğer görsellerin her hakkı saklıdır. İzinsiz, kaynak gösterilmeden her türlü ortamda alıntı yapılamaz.

Rahman ve Rahim olan Allah'ın Adıyla.

HZ. PEYGAMBER CAMİ VE NAMAZ

Prof. Dr. Safi ARPAGUŞ

Diyanet İşleri Başkanı

Allah Resulü (s.a.s.) inanç, anlam ve ahlak ekseninde bütüncül bir hayat modeli ortaya koymuş örnek bir şahsiyettir. Onun örnekliliği, sadece inananlar için değil hakikate susamış, adalete muhtaç ve merhamete aç herkes için çağları aşan bir ilham kaynağıdır. Hiç şüphesiz bu eşsiz örnekliliğin temelinde Hz. Peygamber'in Allah ile kurduğu derin, samimi ve sarsılmaz ilişki vardır. Onda bir bilinç hâline gelen ve hayatının her anına yön veren bu ilişki, özellikle ibadet ve mabet bağlamında daha da görünür olmuştur. Onun inşa ettiği toplumda hayat, daima cami ekseninde şekillenmiştir.

Hz. Peygamber'in (s.a.s.) anlam dünyasında cami, namaz ibadetinin eda edildiği bir mekân olmanın yanı sıra vahdetin, kardeşliğin, dayanışmanın, ümmet bilincinin ve ortak aklın inşa edildiği merkez olmuştur. Medine'ye hicretiyile birlikte inşa ettiği Mescid-i Nebevi, bu anlayışın en somut tezahürüdür. Mescid-i Nebevi'nin inşasında bizzat çalış-

ması, en şiddetli hastalığı esnasında bile cemaati terk etmemesi ve insanların bireysel ve toplumsal sorunlarını mescitte çözmeye çalışması, Hz. Peygamber'in mabede verdiği değerlerin açık bir göstergesidir. Nitekim Mescid-i Nebevi, sadece bir ibadet mekânı değil, aynı zamanda inanç, ilim ve ahlak eğitiminin merkezi olmuştur. İslam'ın ufkuyla hayata bakmayı öğreten bir mektep olmuştur. Müslümanların inanç dünyasından toplumsal ilişkilerine, kulluk bilincinden sosyal hayatın inşasına, eğitimden sanata, aileden çevreye kadar hayatın bütün alanlarına yönelik değerlerin ruh köklerinin birleştiği bir mekân olmuştur. Hayatın merkezinde yer alarak İslam'ın değerlerini topluma taşımıştır.

Resulullah'ın mescide ve namaza olan düşkünlüğünün özünde bedenleri aynı safta ve kalpleri aynı mekânda buluşturma, hem bireyin ruhunu hem de toplumun vicdanını tevhid istikametinde sürekli canlı tutma arzusu yer almıştır. Bu sebeple o, ümmeti-

ni, namazları camilerde cemaatle kılmaya teşvik etmiş, cemaati terk edenleri ise şiddetle kınamıştır. Peygamber Efendimizin izinden yürüyen Müslümanlar, Medine ve Mescid-i Nebevi örneğinden hareketle asr-ı saadetten itibaren birlik ve beraberlik içinde medenileşmenin merkezi olacak mabetler yapmanın gayreti içinde olmuştur. Camilerin bünyesinde kurdukları vakıflar bunun en somut göstergesidir. Söz konusu vakıflar, tarih boyunca kadın erkek, genç yaşlı, Müslüman gayrimüslim yediden yetmişe her insanın ihtiyacını giderdiği cami merkezli birer iyilik abideleri olarak hizmet vermiştir. Böylelikle camiler, toplumsal birlik, beraberlik ve kardeşliği pekiştirdiği kadar birlikte yaşama kültürünün gelişmesinde ve güçlenmesinde de önemli bir fonksiyon icra etmiştir.

Yaşadığımız çağ, ne yazık ki hem bireyin iç dünyasında hem de kolektif hafızada kutşalın yerini belirsizleştirmiştir. Bu vahim savrulmadan etkilenen Müslümanların zihin ve gönül dünyasında cami, namaz ve nebevi örneklik gibi temel değerler, maalesef gerçek anlamından uzak düşebilmektedir. Örneğin, kulun Allah'ın huzuruna doğrudan kabul edilmesini, Rabbine gönülden teslim oluşunu ve boyun eğişini sim-

geleyen namaz, bireyin ruhunu disipline eden, zamanı anlamlandıran ve varoluşa derinlik kazandıran bir ibadet olmaktan çıkarılıp günlük akış içinde ertelenebilen, ötelenebilen şekli bir görev hâline gelebilmektedir. Camiler ise Hz. Peygamber'den itibaren İslam toplumlarında üstlendiği ibadet, eğitim, danışma, dayanışma işlevlerinden büyük ölçüde uzaklaştırılıp toplumsal hayattan izole edilmiş pasif mekânlara dönüşme tehlikesiyle karşı karşıya kalabilmektedir. Bu minvalde en belirgin kırılma ise Hz. Peygamber'in örnekliğinin salt bir bilgi nesnesi olarak algılanmasıdır. Oysa Resulullah'ın (s.a.s.) örnekliği, sadece öğrenilecek bir bilgi değil hayata taşınması gereken bir bilinçtir.

Esasen bugün yaşanan bireysel ve toplumsal sorunların temelinde bizi biz yapan, bizi birbirimize bağlayan bu üç unsurun ihmal edilmesi, ötelenmesi ve hayatın dışına itilmesi vardır. Zira camiye yabancılaşmak, kendi köküne ve kimliğine yabancılaşmaktır. Namazdan uzaklaşmak, hayata anlam veren ruhu ve mihveri kaybetmektir. Resulullah'ın örnekliğinden uzaklaşmak; adaleti, merhameti, hakikati, hikmeti ve güzel ahlakı yitirmektir. Dolayısıyla bu üç değer günümüzde doğru bir şekilde

anlaşılması, yalnızca dinî bir uyanış için değil, aynı zamanda insanın kendisiyle, çevresiyle ve Cenab-ı Hak ile irtibatını doğru bir şekilde yeniden tesis etmesi bakımından da hayati öneme sahiptir.

Sonuç olarak cami sadece bir ibadethane veya bir mimari unsur değil Müslümanların kimlik ve aidiyet bilincini pekiştiren, onları bir araya getiren, manevî köklerine bağlayan, hafızasını ve istikamet bilincini tahkim eden bir hayat merkezidir. Başka bir ifade ile iman, sadakat ve sorumluluk bilincinin mekân ile özdeşleştiği yerdir. Bu mekâna ruh veren namaz da ilahi davete icabetle mümini yaratıcısına bağlayan bir bilinç inşası, hayatın merkezine yerleştirilmiş bir anlam haritası ve hayatı her daim yeniden anlamlandıran bir duruştur. Hz. Peygamber'in (s.a.s.) örnekliği ise bu bağlamda mümince bir bilinç, duruş ve yöneliş modelidir. Dolayısıyla camileri temsil ettiği değerlerle imar etmek, namazı hayatın nirengi noktası kılmak ve Hz. Peygamber'in örnekliğinde bir hayat yaşamak, Müslümanlar için ihmal edilemez bir sorumluluktur. Söz konusu sorumluluğun hakkıyla ifa edilmesi, elbette daha güzel bir hayatın, daha huzurlu bir toplumun ve daha iyi bir geleceğin kapılarını açacaktır. ■

İBADET MEKÂNINDAN TOPLUMSAL YAŞAMIN MERKEZİNE MESCİTLER VE CAMİLER

Prof. Dr. Talip AYAR

Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi İlahiyat Fakültesi

İlk inşa sürecinden itibaren mescitler ve camiler, İslam beldelerinde sadece bir ibadet mekânı değil, aynı zamanda dinî, sosyal ve kültürel faaliyetlerin de merkezi olmuştur. Tarih boyunca

hemen her din ve inanç sistemi, kendi inanç ilkelerini, kültürel yapılarını, coğrafi ve mimari dinamiklerini esas alarak mabetler yapmış ve bu mekânları öncelikli olarak ibadet için kullanmışlardır. İslam toplum-

larında ise sözü edilen mabetler, mescitler ve camiler şeklinde ortaya çıkmıştır. Bu yapılar İslam'ın ilk dönemlerinden itibaren Müslüman coğrafyalarda varlığını sürdürmüştür ve sürdürmeye de devam edecektir.

Anlam dünyası ve mekân inşası

İslam medeniyetinin en köklü yapısını kuşkusuz mescitler/camiler oluşturmaktadır. Mabetlerin ibadetten eğitime, yardımlaşmadan dayanışmaya uzanan faaliyet çeşitliliği, anlam dünyasıyla yakından ilişkilidir. Bu bağlamda mescit kelimesi Arapçada, “eğilmek, alını yere koymak, tevazu göstermek” anlamlarına gelen “s-c-d” kökünden türemiş ve “secde edilen yer” manasında bir mekân ismi olarak kullanılmıştır. Kısacası mescit, İslam tarihinde öncelikle ibadet yeri olarak inşa edilmiştir. Cami kelimesi ise Arapçada, “toplamak, derlemek, birleştirmek” anlamlarındaki “c-m-a” fiilinden türemiş ve “toplayan, bir

araya getiren” manasında Müslümanların topluca ibadetlerini ifa ettikleri mekânın adı olmuştur. (Ahmet Önkal-Nebi Bozkurt, “Cami”, *TDV İslam Ansiklopedisi*, 7/46.)

Kur’an-ı Kerim’de ve hadislerde, caminin anlam dünyasını da kapsayacak şekilde “mescit” kelimesi kullanılmıştır. Allah’ın mescitlerini, ancak Allah’a ve ahiret gününe inanan, namazı dosdoğru kılan, zekâtı veren ve Allah’tan başkasından korkmayan kimse-lerin imar edeceği (Tevbe, 9/18.), yeryüzünde Allah’a en sevimli yerlerin mescitler olduğu (Müslim, Mesacid, 288.) ifade edilmiştir.

Her ne kadar İslam’ın ilk yıllarında cuma namazı kılınan büyük mescitlere cami denilmiş, cuma namazı kılınmayan

küçük mabetlere mescit ismi verilmiş ise de bu kelimelerin zihinlerde çağrıştırdığı anlam Müslümanların ibadethaneleridir. Mescitlerde ve camilerde inananlar, ibadetleriyle Allah’ın huzuruna durduklarını bilirler. Secde mekânında alınlarını yere koyarak Allah ile kul arasındaki menzili en aza indirmeye gayret ederler. İçinde bulundukları camilerin aynı zamanda Allah’ın en güzel isimlerinden birisi olan el-Cami’i çağrıştırdığı bilinciyle madde ve mana dünyalarını imar etmeye çalışırlar.

Mekke döneminde Müslümanlar, kendileri için bir mescit inşa edemediler. Mekkeli müşriklerin yoğun tepkisi, işkence ve eziyetleri buna engel oldu. Bütün bu olumsuzluklara rağmen

Hız. Peygamber ve ona tabi olanlar, Mekke dışındaki vadilerde, kimsenin göremeyeceği تنها yerlerde ibadet ettiler. Ammar b. Yasir, Hz. Ebubekir gibi sahabiler evinin bir köşesini ya da avlusunun bir bölümünü Kur'an okumak ve namaz kılmak için tahsis ettiler. Ayrıca Erkam b. Ebi'l-Erkam'ın evi tebliğ faaliyetinin merkezi, vakit namazlarının kılındığı bir mekân oldu. Diğer taraftan Hz. Peygamber ve ashabi, müşriklerin bütün engellemelerine rağmen her zaman olmasa da Kâbe'de ibadetlerini yapıyorlardı. Fakat Mescid-i Haram'da buluşmaktan ve ibadet etmekten mahrum bırakılmaları hiç eksik olmadı. Müslümanlar ancak Hz. Ömer'in İslam'ı kabulünden sonra Kâbe'de topluca ibadet etmeye başlayabildiler. (Ahmed Güner, "Asr-ı Saadet'te Mescidler/Camiler ve Fonksiyonları", *Bütün Yönleriyle Asr-ı Saadette İslam*, 3/215-220.)

Kurumsal anlamda mescit olarak işlevini sürdüren mekânlara Medine döneminde rastlanmaktadır. Hicretten önce Medineli ilk Müslümanlardan Esad b. Zürare, sonradan Mescid-i Nebevi'nin inşa edildiği arazinin bir yerine etrafı duvarlarla çevrili mescit yapmış ve Müslümanlar namazını burada kılmıştır. (Belazuri, *Ensâbü'l-Eşraf*, 1/314.)

Hız. Peygamber hicret yolculuğunda Medine'den önceki son durağı olan Kuba'da bir müddet konaklamıştır. Resulullah'ın burada yaptığı ilk iş Kuba Mescidi'ni inşa etmek olmuştur. "İlk günden takva üzere kurulan mescidin" (Tevbe, 9/108.)

”

İslam'da ibadetlerin hikmetlerinden birinin birlik şuuruyla yoğrulmuş, bilinç düzeyi yüksek, ortak hedefleri olan nitelikli bir toplum meydana getirmek olduğu söylenebilir. Esasında hicretin hemen ardından Mescid-i Nebevi'nin inşası bunu gösteren bir delildir.

yapımında Hz. Peygamber çalışmıştır. (Muhammed Hamidullah, *İslâm Peygamberi*, 1/175.)

Allah Resulü, Medine'ye ulaştıktan sonra hicret yolculuğunu tamamlamıştır. Medine'deki ilk icraatı, bütün faaliyetlerinin merkezinde yer alacak Mescid-i Nebevi'nin inşası olmuştur. Mescid-i Nebevi, Hz. Peygamber döneminde sadece ibadet için kullanılmamış, çok çeşitli alanlarda hizmet vermiştir. Resulullah'ın namaz kıldırıldığı, ashabıyla sohbet ettiği; dinin gereklerinin öğretildiği, her türlü meselenin müzakere edildiği, elçilerin kabulünün gerçekleştirildiği, hazinenin muhafaza edildiği ve eğitim faaliyetlerinin yürütüldüğü bir mekân olmuştur. Kısacası Mescid-i Nebevi, Medine şehrinin kalbi hüviyetini kazanmıştır.

Medine'de İslam'ı kabul edenlerin sayısı arttıkça ve şehrin sınırları genişledikçe ihtiyaç duyulan yerlere yeni mescitler inşa edilmiştir. Bunun neticesinde doğal olarak mescitlerin sayısında da artış görülmüştür. Hz. Peygamber döneminde Mescid-i Nebevi ile eş zamanlı olarak Medine'de mescit işlevi gördüğü ifade edilen mekânların sayısı onlu rakamlara ulaşmıştır. (Fatimatüz Zehra Kamacı, "Hz. Peygamber Döneminde Medine Sâfile'deki Ensar Yurtlarında Bulunan Mescitler", *Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, c. 6, Aralık 2021, s.554-555.) Ayrıca söz konusu mescitlerin inşasında muhtemelen uzaklığı sebebiyle vakit namazları için Mescid-i

Nebevi'ye gelme zorluğu etkili olmuştur. Nitekim mahalle mescitleri olarak nitelendirilebilecek bu mekânlarda vakit namazları kılınmış, cuma namazları ise Mescid-i Nebevi'de ifa edilmiştir.

Manevi imara nebevi çağrı

Mescitlerin ve camilerin manevi açıdan imarı, evvela başta namaz olmak üzere ibadetlerle gerçekleşecektir. Şüphesiz ibadetler dışında yapılan faaliyetler de bu mekânların imarına yöneliktir. Ancak “Ey iman edenler, rükû edin, secde edin, Rabbinize kulluk edin ve hayır işleyin ki kurtuluşa eresiniz.” (Hac, 22/77.) ilahi fermanı ile “Kulun Allah’a en yakın olduğu an secde anıdır.” (Müslim, Salat, 215.) şeklindeki nebevi çağrının vurgusu, Allah’a en güçlü yönelişin namazla olacağına işaret eder. Kaldı ki namazla hedeflenen; rükû, secde ve diğer rükünlerin bir araya gelerek Yaradan’a tazim ve hürmetin mescitlerde/camilerde gerçekleştirilmesi İslam’ın ruhu na daha uygun düşmektedir.

Hz. Peygamber’in namaza ve özellikle namazın cemaatle eda edilmesine verdiği ehemmiyeti ondan rivayet edilen hadislerinde görmekteyiz. Bir defasında, “Amellerin en faziletli hangisidir?” sorusu kendisine yöneltildiğinde, “Vaktinde kılınan namazdır.” (Buhari, Tevhid, 48.) cevabını vermesi, belirlenen vakitlerde namazın edası için önemli bir uyarıdır. Çünkü namaz imanın bir işaretidir ve insanın sadece dünyasını değil ahiretini de mamur eder. Nitekim “Şüphesiz iman

edip salih ameller işleyen, namazı dosdoğru kılan ve zekâti verenlerin mükâfatları Rable-ri katındadır. Onlara korku yoktur. Onlar mahzun da olmaya-caklardır.” (Bakara, 2/277.) buyrulmuştur.

Diğer taraftan namaz, çağımızın önemli sorunlarından biri olan zamanı yönetme problemine de planlı çözüm sunmaktadır. Sabah ezanı, günün ilk buluşmasına çağrıdır. Bu çağrıya karşılık verenler, Hz. Peygamber’in ifadesiyle, “Allah’ın koruması altındadır.” (Müslim, Mesacid, 262.) Yine bu davete icabet edenler güne manevi huzuru ve bereketi elde etmenin heyecanı-yla başlarlar. Öğle vakti geldiğinde günün koşuşturmasına namazla bir fasıla verilir ve ardından Allah’ın lütfundan nasip aramak için yeryüzüne dağılınır. Bütün bu uğraşları zarara uğratmamanın vakti, ikindi- dir. Çünkü “İkindi namazını kaçıran kimse, sanki ailesini ve malını yitirmiş gibidir.” (Müslim, Mesacid, 200.) Akşam namazına gelince kılındığı vakit itibarıyla güneşi batırana ve günün sonuna erişirene şükürdür. Yatsı namazı ise İslam ümmetini diğer ümmetlere üstün kılmaktadır. Bir de cemaatle kılındığı takdirde kişiyi gecenin yarısını namazla geçirmiş gibi bir noktaya taşımaktadır. (Ebu Davud, Salât, 7, 48.)

İslam’da ibadetlerin hikmetlerinden birinin birlik şuuruyla yoğrulmuş, bilinç düzeyi yüksek, ortak hedefleri olan nitelikli bir toplum meydana getirmek olduğu söylenebilir. Esasında hicretin hemen ardından

Mescid-i Nebevi’nin inşası bunu gösteren bir delildir. Müslümanlar Mescid-i Nebevi’de kardeşlik, yardımlaşma ve dayanışma ruhuyla namaz kılmanın ayrıcalığını yaşamışlardır. Peygamberimizin, “Cemaatle kılınan namaz, tek başına kılınan namazdan yirmi yedi kat daha faziletlidir.” (Buhari, Ezan, 30.) buyruğu, cemaatle namazın, birlik içinde hareket etmeyi sağlayan önemli bir unsur olduğunu hatırlatmaktadır. Nitekim Allah Resulü ve ashabı, katıldıkları askerî seferlerde bile namazlarını cemaatle kılmaya özen göstermişlerdir.

Namazın cemaatle kılınması, bir ibadet çerçevesinde bi-

reysel ve toplumsal hayatın bütünleştiğini göstermektedir. Mescitlerde ve camilerde cemaate iştirak eden müminler, “Bir” ve “Tek” olan En Yüce Varlığa bir mekândan yönelirler. Din kardeşliği esasına dayalı olarak gerçekleşen birlik ve beraberlik ruhunu omuz omuza vererek gösterirler. Çokluğun birliği ilkesi mescitlerde ve camilerde kusursuz şekilde tecelli eder. İbadethanelerde oluşturulan cemaat, benliği eritir ve yüce gayeler uğruna manevi bir topluluk meydana getirir.

Cami merkezli bir medeniyet

İslam şehirlerinde camiler, yalnızca bir ibadet mekânı olarak görülmemiştir. En önemli fonksiyonu ibadet mekânı olmakla birlikte camiler; kültürel, sosyal, hatta ekonomik açıdan hayatın merkezinde yer almıştır. Camilerin çevresine eğitim kurumları, kütüphaneler, bedestenler, hamamlar, imaretler ve misafirhane gibi yapılar bina edilmiştir. Bu bağlamda Mescid-i Nebevi’nin merkezinde bulunduğu Medine şehir modeli, İslam medeniyetindeki şehirlerin kurucu ögesi olarak kabul edilmiştir. Nitekim fetihlerle birlikte genişleyen İslam coğrafyasının yeni kurulan şehirlerinde bu modelin devam ettirildiği görülmektedir.

İslam beldelerinin hemen hepsinin merkezinde erken dönemlerden itibaren büyük camiler inşa edilmiş ve bu camiler “ulu cami/cuma camii/cami-kebir” gibi isimlerle anılmıştır. Anlaşıldığı kadarıyla şehrin tam

odak noktasına ulu camilerin inşa edilmesi, tevhid ilkesinin cami üzerinden toplum nazarına sunulmasıdır. Çünkü insanlar ibadet için camilere gitmekle birlikte gündelik ihtiyaçlarını karşılamak için cami etrafındaki yapılara yönelmekte, sosyal hayat onları caminin etrafında birleştirmektedir. Böylece cami etrafında bütünleşmiş bir hayat, şehrin birliğini sağlamak ve İslam'ın tevhid anlayışını gündelik hayatın her alanına yansıtmaktadır.

Tarih boyunca camiler, eğitim öğretim faaliyetlerinin ana merkezi olmuştur. İslam'ın ilk dönemlerinden itibaren mescitlerde ve camilerde ders halkaları teşekkül etmiştir. İlmî ve kültürel etkinlikler camilerde yürütülmüştür. Kendisinden söz ettiren İslam âlimleri ve İslam kültürünün klasik eserleri camilerde yürütülen ilmî faaliyetlerin neticesinde ortaya çıkmıştır. Bu faaliyeti daha işlevsel hâle getirmek için bazı camilerde büyük kütüphaneler oluşturulmuştur. Söz gelimi, Mescid-i Nebevi, Kufe ve Basra camileri, Bağdat Mansur Camii, Ayasofya ve Süleymaniye camilerinde bu örneklerle rastlanmaktadır. Bütün bu gelişmeler camilerin, İslam toplumunun ilmî ve kültürel heyecanını en yüksek seviyeye taşıdığının habercisidir. (Mustafa Demirci, "İslam'da Şehir ve Şehrin Sosyal Dinamikleri", *İSTEM* 2, Aralık 2003, s. 134, 137-138.)

İslamiyet'in ilk dönemlerinden itibaren medeniyetin imarına öncülük eden birçok yapı camiyle bütünleşik bir görünüm

”

İnsanlar ibadet için camilere gitmekle birlikte gündelik ihtiyaçlarını karşılamak için cami etrafındaki yapılara yönelmekte, sosyal hayat onları caminin etrafında birleştirmektedir. Böylece cami etrafında bütünleşmiş bir hayat, şehrin birliğini sağlamakta ve İslam'ın tevhid anlayışını gündelik hayatın her alanına yansıtmaktadır.

arz etmiştir. Toplumun ihtiyaçlarını karşılayan ve değerlerini yansıtan bu yapılar külliye şeklinde vücut bulmuş ve Anadolu coğrafyasında en eski örneklerini sergilemiştir. Osmanlı dönemine de tevarüs eden külliye geleneği inşa edildikleri yere uygun olarak pek çok ihtiyacı karşılamıştır. Medrese, türbe, mektep, imaret, darüşşifa, han, çarşı, hamam, sebil ve çeşmeleriyle külliyeler cami merkezli yapılanmış ve medeniyetin imarına öncülük etmiştir. İzmit, Bursa, Edirne, Trabzon, Manisa ve İstanbul başta olmak üzere birçok şehirde İslam medeniyetinin görünen yüzleri külliyeler olmuştur. (Ahmet Vefa Çobanoğlu, "Külliye", *TDV İslam Ansiklopedisi*, 26/542-544.)

İslam medeniyetinin ilk kurumsal yapısı olarak nitelendirilebilecek camiler, çok yönlü misyonunu yüzyıllar boyu devam ettirmiştir. Zamanla yeni kurumların inşası, camilerin bazı fonksiyonlarını yeni oluşturulan yapılara devretmesini gerekli kılmıştır. Örneğin, Hz. Peygamber döneminde Mescid-i Nebevi aynı zamanda beytülmal işlevi görürken bugün gelirler, hazine için tahsis edilen kurumlarda muhafaza edilmektedir. Yine yönetim işleri, eğitim öğretim faaliyetleri, kazai ve adli işler gibi toplumsal ihtiyaçlar mescitlerde/camilerde karşılanırken günümüzde bu faaliyetler kendilerine has mekânlarda yürütülmektedir. Ancak camiler; İslam medeniyetinin, birliğin, kardeşliğin ve dayanışmanın merkezi olma kimliğini hiçbir zaman kaybetmeyecektir. ■

ALLAH'IN İPİNE NAMAZLA SARILMA

Doç. Dr. İlyas YILDIRIM

Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi İlahiyat Fakültesi

İnsan, ünsiyete muhtaç bir varlık olarak dünya serüvenine katılmıştır. Bu ihtiyaç, bir yönüyle hemcinsleri ile birlikteliği diğer yönüyle de aşkın olan Allah Teâlâ ile beraberliği telkin etmektedir. Bu ünsiyeti iki yönüyle de karşılayan amel, namazdır. İnsan, namaz vesilesiyle bir taraftan Allah Teâlâ ile birlikteliği yaşarken diğer taraftan cami ortamında diğer insanlarla hemhâl olmaktadır. Bu sayede hayat, daha yaşanılabilir hâle gelmektedir.

Namaz: Anlamın zemini

İnsan, varoluş serüvenine adım attığı elest bezmindeki ahdini zedeleyecek her şey ile kendisine yabancılaşmaktadır. Çağımızın icbar ettiği tüketim kültürü, dijital bağımlılık, psikolojik yorgunluk gibi yaşam koşulları, insanın kendisiyle başlayan yabancılaşma hâlini hayatın bütün alanlarına sirayet ettirmektedir. Nitelikli birlikteliklerin zayıfladığı zamanımız, namaz ile soluklanmaya her zamankinden daha fazla muhtaçtır.

Namaz, ilk olarak insanın yaşıp ettiklerinin anlamını ha-

tırlatıcı bir mahiyet barındırır. Anlam ise eylemenin oturduğu ana zemindir. Bu zeminin sağlam oluşturulmadığı hayat, boşluklarıyla insanı sarsmakta ve başka bir şey ile telafi imkânı da tanımamaktadır. Nisyan ise daima zikri yani hatırlatmayı zorunlu kılan bir vasfı olarak insanın ayrılmaz parçasıdır. Bu nedenle varoluş gayesini ona telkin edecek vasıtalarla muhtaç olan insan, namaz ile bu eksikliğini giderme ile yükümlü tutulmuştur. Bu noktada namaz, hayatın anlamını hatırlatıcı bir amel olarak yaşamın her anını kuşatmalıdır.

Namaz, insanın bütün beşerî yönlerden sıyrılacağı bir zaman dilimi ile gecenin gündüze dönüşünde başlayan bir ameldir. Güne Allah Teâlâ'nın huzuruna çıkarak gözlerini açan insan, bir taraftan varlık sebebini hatırlamakta öte yandan gününü nasıl tanzim etmesi gerektiğini huzurda ikrar etmektedir. Öyle ki tekbir ile başlayan süreç, zamanın, mekânın ve kendisinin sahibi olan yüce Zat'a doğrudan, "Bütün noksanlıklardan berisin!" hitabı ile üst seviyeye çıkar. Fatiha, hamd ile başlayarak hayatın anlamını fısıldar.

Dikkate alınması gereken yegâne Zat'ın kim olduğunu hatırlatır. Varoluşun sebebini, sonucunu, olunmaması gereken insan tipolojisini telkin eder. Rükû ve secde ise tesbihatıyla insana acziyetini itiraf ettirir, noksanlıkların tamamlanacağı asıl mercii en yalın hâliyle dile getirir. Yere kapanmış ve fakr durumunu en yalın hâliyle hissetmiş kul, ruhen en yüksek seviyelere erişirken her şeyin sahibi ile en yakın olduğu anı (Müslim, Salat, 215.) yaşar. Namazı bitirirken başta kendisi ve yakınları olmak üzere bütün müminlere dua etmek suretiyle de ümmet bilincini canlı tutar.

Bu ruh hâliyle güne başlayan insan, anın hakkını vermenin imkânlarına erişir. Buna bir misal olarak ayette şöyle buyrulur: "Sabrederek ve namaz kılarak (Allah'tan) yardım dileyin. Şüphesiz namaz, Allah'a derinden saygı duyanlardan başkasına ağır gelir." (Bakara, 2/45.) Burada sabır, Allah'a güvenilecek güçlükler karşısında direnç göstermek, namaz ise bu direnci canlı tutan fiilî bir dayanaktır. Ayrıca "(Ey Muhammed!) Kitaptan sana vahyolu-

nanı oku, namazı da dosdoğru kıl. Çünkü namaz, insanı hayâsızlıktan ve kötülükten alıkor. Allah'ı anmak (olan namaz) elbette en büyük ibadettir. Allah yaptıklarınızı biliyor.” (Ankebut, 29/45.) hakikati, namazın müminin iç dünyasında meydana getirdiği ahlaki ve ruhsal dönüşüme işaret eder. Böylece namaz, yalnızca şekilsel bir ibadet değil kulun Allah'ın huzurunda bulunduğu bilincini pekiştiren ve bu bilinç sayesinde ona hem direnç hem de huzur kazandıran sürekli bir kulluk tecrübesi olarak ortaya çıkmaktadır.

İnsanın varoluş gayesini unutmaması, namazın günün farklı zaman dilimlerinde kılınmasıyla minimize edilmektedir. En az günde beş vakit kılınan namazın her bir vaktinin ayrı bir hikmeti vardır. Bu zaman dilimleri, modern dünyanın bunalımlarına birer çıkış yolu da sunmaktadır. Sabah vakti, günü nasıl tanzim edeceğinin ilk nişanesini kişiye fısıldar. Kişi, beden ve zihin olarak en berrak hâlde iken “Bugün neyin peşinde olmalıyım?” sorusuna sahih cevabını namaz ile alır. Buna uygun bir eylemin sorgulanacağı vakit, öğle namazıdır. Öyle ki mesainin yarısına denk düşen ve en verimli çalışma zamanı olan günün bu dilimi, cevaba uygun eylemlerin sergilenip sergilenmediğini sorgular. İkinci, yorgunlukla gelen dağınıklığı izale ederken diğer taraftan günün eksik kalan işlerinde aceleyle yanlış karar vermeye mâni olur. Akşam namazı, eve dönüp aile ile hâllenişin ve nimetlere birlikte şükürün bir ifadesidir. Yatsı ise artık

istirahate çekilmeden önceki son buluşma ve günün muhasebesinin yapılmasını telkin eden vakittir. Teheccüt, kuşluk (duha), evvabin gibi nafile namazlar ise günün diğer zamanları için benzer işlevi görmekte ve hayat, bir zikir hâli ile anlamına uygun yaşamaya çalışılmış olmaktadır. Cuma ve bayram namazları, toplumun yekvücut olarak bu farkındalığı yaşamalarını gerekli kılarken cenaze namazı, yolculuğun bir sonraki menziline işaret eder.

Huşu ile gaflet arasında namaz

Namazın sağlayacağı bu dönüşümlerin muvaffakiyeti, kişinin gaflet hâinden uzak olması ile doğru orantılıdır. Nitekim Allah Teâlâ, müminlerin vasıflarından bahsederken şöyle buyurmaktadır: “Onlar ki namazlarında huşu içindedirler.” (Müminun, 23/2.) Hukukuna riayet edilen namaz, huşu ile kılınarak kâinatın sahibiyi doğrudan muhatap olabile hissiyatını yaşama imkânı sunmaktadır. Bunun diğer vechesini ise gafletle kılınan namaz oluşturmaktadır ki bu da “Onlar namazlarını ciddiye almazlar.” (Maun, 107/4.) ayeti ile kınanmaktadır. Dolayısıyla Allah'a inanan bir gönül, gafletten ne kadar uzaklaşırsa namazın sunduğu faydalara o kadar açık hâle gelebilmektedir. Hz. Peygamber'in (s.a.s.) uyarıları da bu noktaya şöyle dikkat çekmektedir: “Kişi namazdan ayrılır, ama kendisine (o namazdan) sadece onda biri, dokuzda biri, sekizde biri, yedide biri, altıda biri, beşte biri, dörtte biri, üçte biri ya da yarısı yazılır.” (Ebu Davud, Salât, 127.)

Kişi, günün farklı periyotlarında bu ruh hâline bürünebilirse daimî zikir, yani Allah Teâlâ'nın varlığını her an hissettiği bir hayat sürme imkânına erişecektir. Bu farkındalık, kâmil manada mümin olmaya kapı aralamaktadır. Öyle ki akliselim sahibi müminleri vasfeden ayetinde Allah Teâlâ şöyle buyurmaktadır: “Onlar ayaktayken, otururken ve yanları üzerine yatarken Allah'ı anarlar. Göklerin ve yerin yaratılışı üzerinde düşünürler. ‘Rabbimiz! Bunu boş yere yaratmadın, seni eksikliklerden uzak tutarız. Bizi ateş azabından koru.’ derler.” (Âl-i İmran, 3/191.) Sufilerin “huş der dem” olarak ifade ettikleri bu gafletten uzak ruh hâli, namaz ile kazanılıp bir sıfat olarak kişinin hayatına nakşedilmektedir.

Modern yorgunluk ve yalnızlıktan ilahi yakınlığa

Modern şehir yaşamı, bireyin psikolojik ve ahlaki bütünlüğünü tehdit eden hız, gürültü ve yalnızlık gibi olgularla karakterize edilmektedir. Bu bağlamda Kur'an'ın, zorluklarla mücadelede “sabır” ve “namaz”ı bir arada zikretmesi dikkat çekicidir. Burada sabır, psikolojik anlamda bireyin direnç ve dayanıklılık iradesi; namaz ise bu iradeyi besleyen manevi bir destek mekanizması olarak sunulmaktadır. Yine psikolojide “duygusal düzenleme” olarak adlandırılan süreç, bir mümin için namazla kazanılabilmektedir: Sabah namazı, günü niyetle başlatır; öğle ve ikindi namazları, zihinsel yoğunluğu dengeler; akşam, şükürü hatırlatır; yatsı ise günü huzurla kapatır. Bu düzenlilik, modern

hayatın parçaladığı dikkat ve duygulara karşı güçlü bir kontrol mekanizmasıdır.

Namaz, kul ile Allah arasındaki sürekli beraberliğin pratiğe dökülmesidir. Bu hâl, “Allah ile ünsiyet” kurmayla gerçekleşmektedir. Modern bireyin en derin psikolojik problemlerinden biri olan yalnızlık, namaz sayesinde “gönüllü yalnızlık”a dönüşür. Öyle ki kul, secdede yalnız kaldığını değil, Allah ile beraber olduğunu idrak eder. Bu birliktelik hissiyatı hayatın tamamına taşınabildiği ölçüde de insanın aslında hiç yalnız olmadığı; yalnızlık ile ortaya çıkan yoksunluk düşüncesinin tevekküle dönüştüğü ve hadiseleri farklı pencerelerden bakmak suretiyle yük olmaktan çıkartıp anlamlı bir imtihana evirdiği bakış açısı kendiliğinden ortaya çıkar. Birey artık, modern hayatın dayattığı yalnızlık psikolojisinden nitelikli bir birlikteliğe yükselir. Bu hâliyle namaz, modern insan için yalnızca bir ibadet olmanın ötesinde hem psikolojik direnci artıran hem de kalbi Allah ile daima bağlı tutan bir varoluş pratiği; çağdaş insanın ruhsal gerilimini azaltan, yalnızlık hissini ilahi yakınlığa dönüştüren, dikkat ve duygularını dengeleyen bir ameldir.

Cami: Allah’ın ipine birlikte sarılmak

Tasvir edilen bu süreç, cami-de icra edilmek suretiyle farklı boyutlara kapı aralamaktadır. Camide eda edilen namaz, ayrı bir değer taşır. Nitekim Hz. Peygamber (s.a.s.), “Cemaatle kılınan namaz, tek başına kılınandan yirmi yedi derece daha fa-

ziletlidir.” (Buhari, Ezan, 30.) buyurarak bu hakikate işaret etmektedir. Cami, hasbi birlikteliklerin kurulduğu; günümüz insanının ihtiyaç duyduğu safiyet ve güven ortamını sağlayan bir mekândır. Modern hayatın koş-turmacası içinde yorulan birey, caminin huzurlu atmosferinde soluklanarak içinde bulunduğu hengâmeyi muhasebe etme imkânına kavuşur.

Cami insana, hayatı bütün evreleriyle tecrübe etme fırsatı sunmaktadır. Toplumun bütün renkleriyle bir araya geldiği ve aynı kıbleye yönelerek saf tuttuğu bu mekân, insanların hâlleriyle hâllenmeyi, tecrübe-

lerinden istifade etmeyi, hayat mücadelesinde yalnız olunmadığı hissini yaşamayı sağlar. Bu vakıa müdavimlerine, diğer insanlarla ünsiyet ihtiyacını karşılamada en saf ortamı sunmaktadır.

Sonuç olarak modern şehir hayatı bireyi hız, gürültü, yalnızlık ve anlam kaybı kısıracında kuşatırken namaz ve cami hem bireysel hem toplumsal düzeyde mümin için bir sığınak ve yeniden inşa zemini olarak öne çıkmaktadır. Namaz, insana yalnızca ibadet imkânı sunmakla kalmayıp aynı zamanda onun psikolojik direncini besleyen, ruhsal bütünlüğünü koruyan, kalbini Allah ile sürekli bağlı kılan bir varoluş ameline dönüşmektedir. Cami ise modern bireyin en fazla ihtiyaç duyduğu “nitelikli ünsiyet” ihtiyacını karşılamaktadır. Hz. Peygamber’in (s.a.s.) cemaatle namazın faziletine yaptığı vurgu, bireysel kulluğun toplumsal boyutta kemâle ermesini işaret etmektedir. Böylelikle cami, modern insanın dağınık ilişkiler ağını sağlıklı bir zemine taşıırken “Hep birlikte Allah’ın ipine sımsıkı sarılın!” (Âl-i İmran, 3/103.) ayetinde ifadesini bulan ümmet bilincini tecrübe ettirmektedir. Bütün bu süreci anlamlı kılan ise ebedî hayata dönük yüzüdür. Zira insan için dünya hayatı, tohumun ekileceği yerdir. Onun hasadı, ahiret denilen bir sonraki ve son/ebedî âlemde yapılacaktır. Dinin direği olan namaz, ne kadar sağlam tutulursa din de o ölçüde dimdik ayakta kalacak; hayat imtihanında elde edilecek muvaffakiyet de buna bağlı olacaktır. ■

”

Sabah namazı, günü niyetle başlatır; öğle ve ikinci namazları, zihinsel yoğunluğu dengeler; akşam, şükürü hatırlatır; yatsı ise günü huzurla kapatır. Bu düzenlilik, modern hayatın parçaladığı dikkat ve duygulara karşı güçlü bir kontrol mekanizmasıdır.

FERDİYETTEN BÜYÜK BİRLİĞE

Prof. Dr. Muhammet YILMAZ

Artvin Çoruh Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dekanı

“Allah’ın eli (yardımı ve desteği), cemaat (birlik ve beraberlik) üzerindedir.”

(Tirmizi, Fiten, 7.)

Namaz, yaratılış gayesi biz insanoğlunun. Hem dünya saadeti- nin garantisi hem de Firdevs cennetinin anahtarı. Yaratıcının hu- zurunda sürekli yenilenen ruhi ve manevi yükseliş. Çirkinliklere, taşkınlıklara, yozlaşmalara ve azgınlıklara karşı ciddi bir kalkan. İnsanla ayartıcı nefsi arasına giren ve onu nefsin esiri olmaktan kurtarıp Yaradan’ın himayesine sığdıran bir sigorta. Dünyayı ve ahireti anlamlı hâle getiren, vakit hassasiyetiyle günü tarayan, Mevla’ya kulluk andını her gün tazeleyen bir esas duruş. Vahdeti, birliği, bütünlüğü temin eden; aynı hedefe ve amaca yönelik saf tutan herkesi birbirine öz kardeş yapan bir kimlik. İslam toplu- munun en temel dinamiği olan, Müslümanları güçlü bir topluluk hâline getiren, inananlarda büyük bir birliklilik oluşturan, onla- rı kaynaştıran ve böylece aynı değerlere iman etmiş Müslüman- ları kuru bir kalabalık kümesi olmaktan kurtarıp İslam kimliğiyle bütünlükten bir toplum hâline getiren bir değer. Müslüman, gü- ne namazla başlar; gün içerisindeki çalışmalarına, koşuşturma- larına, hayatın dağdağasına namazla ara verir ve nihayetinde gün sonuna namazla noktayı koyar. Namazla adımladığı gece karan- lığını, sabahın ilk ışıklarında yine namazla diriltir. Böylece, varlık âleminde hiç duraksamadan devam eden hamd ile tesbih koro- suna Müslüman, namazla kendisini ortak eder.

Camiler, birliklilik ve yardımlaşma gibi ortak değerlerin okuludur

“(Ey iman edenler!) Hep birlikte Allah’ın ipine (Kur’an’a) sınımsız sarılın. Parçalanıp bölünmeyin...” (Âl-i İmran, 3/103.)

Gerek Kur’an-ı Kerim’de namazların cemaatle edasına işaret eden ayetlerin bulunması gerek Hz. Peygamber’den bu hususa yönelik özel uyarıların gelmiş olması ve gerekse onun döneminde kural olarak namazların evlerde ya da özel mekânlarda bireysel olarak değil de daima mescitlerde cemaatle kılınması, maddi ve manevi birçok özelliği ve güzelliği içerisinde barındıran namaz

ibadetinin edasının ferden caiz olmakla birlikte mümkün olduğunca cemaatle ifasının gerekliliğini bizlere göstermektedir. Örneğin, “Namazı kılın, zekâtı verin ve rükû edenlerle birlikte siz de rükû edin.” (Bakara, 2/43.) ayet-i kerimesinde geçen, “...rükû edenlerle birlikte siz de rükû edin!” ifadesi, bazı müfessirlere göre namazları cemaatle kılmanın farziyetine bir delildir. Zira bu ayetteki amaç, sadece namazın kılınması olsaydı bu takdirde Yüce Allah ayetin başında namazın kılınmasını emrettikten sonra, tekrardan ayetin sonunda “rükû edenlerle birlikte rükû edin” buyurmazdı. (Râzî, *et-Tefsîru'l-Kebîr*, Beyrut: Dâru'l-Fikr, 1981, c.3, s.47; İbn Cüzey, *et-Teshîl li Ulûmi't-Tenzîl*, Beyrut: Dâru'l-Kütübî'l-İlmiyye, 1995, c.1, s.144-145.) Allah Resulü de üç kişi olup cemaatle namaz kılmamayı şeytanın kuşatması olarak nitelemiş ve bu durumu, sürüden ayrıldığı için kurda yem olan koyunun acınası hâline benzetmiştir. (Ebu Davud, Salat, 46; Nesai, İmamet, 48; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, c.5, s.196.)

Rahmet Peygamberi, ümmet şuurunun cemaat ruhuna bağlı olduğunu, aksi takdirde cemaatten mahrum olmanın hem birey için yalnızlaşmayı hem de bu bireylerin oluşturduğu toplum için çöküşü getireceğini belirtmiştir. (Heyet, “Cemaatle Namaz”, *Hadislerle İslâm*, c.2, Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 2013, 191.) Bu sebeptendir ki Hz. Peygamber tarafından, “Cennet bahçeleri” (Tirmizi, Deavat, 82.) ve “Allah katında en makbul mekânlar” (Müslim, Mesâcid, 288.) olarak nitelenen

camiler; İslam'ın ilk dönemlerinde olduğu gibi her devirde, maddi ve nefsanî menfaatlardan uzak olarak Müslümanlar arasında birlik, beraberlik, dayanışma ve yardımlaşma gibi ortak değerlerin merkezi olmuştur. (Heyet, *Temel İslâm Bilgileri: İbadetim*, s. 85.) Camiler, kulluğun zirvesini ifade eden namaz ibadeti ile insanlar arasındaki zengin fakir, amir memur, yönetici yönetilen, güçlü zayıf gibi tüm statü farklarını kaldırır. Herkesi aynı safta ipe dizercesine eşitler, müntesipleri arasında ümmet ve kardeşlik şuurunu tesis eder. Böylece, toplumda birbirlerinden ayrılmış ve ayrılmış insanlar da dâhil olmak üzere, tüm inananlara hep birlikte Allah'ın ipine sarılmayı, O'nun adına hareket etmeyi öğretir. Nitekim camide cemaatin önüne geçip onlara rehberlik eden imam, “eğilin, yatın, kalkın, oturun” diye cemaatine komut vermez; “Allahuekber!” (Allah tek büyüktür!) diyerek arkasındakileri O'nun adıyla O'nun huzuruna hep birlikte yönlendirir. Rükûya, secdeye, kıyama, tahiyata da hep aynı komutla seslenir. Kısacası camilerde, itaatin ve duruşun her aşamasında, ferddîlikten uzak; hep birlikte huzur ve güven içerisinde Yüce Allah'a yöneliş bulunmaktadır.

Cemaatle namaz, birlik ve beraberlik oluşturur

En büyük kurtuluş ve en yüce bahtiyarlık olarak Kur'an'da haber verilen, Yüce Allah'ın rızasını ve hoşnutluğunu kazanmaya (Tevbe, 9/72.) vesile gösterilen cemaatle namaz ibade-

ti vahdeti, dirliği, bir ve beraber olmayı tesis eder. Yabancılığı, ayrılığı, hizipçiliği, fırkacılığı ortadan kaldırır. Aynı hedefe ve amaca yönelik saf tutan herkesi öz kardeş konumuna getiren böyle bir birliktelik, Müslümanları güçlü bir topluluk hâline getirir, kaynaştırır, bütünleştirir. Bir olan Allah'a aynı komutla yönelen ve aynı sesle hareket eden bu topluluk dayanışmada, yardımlaşmada, üzüntüde, sevinçte ve daha nice ortak değerlerle aynı safta durduğu insanlarla bedenlen ve ruhen iletişim hâlinde olur. Zengin ile fakir, büyük ile küçük, rütbeli ile rütbesiz, müdür ile odacı, siyah ile beyaz, Rumi ile Habeşi, Arap ya da Türk olanla olmayan hep bir arada bulunur.

Cemaatle namaz sayesinde duyularımız ilkbahar misali tatlı bir heyecan ve canlılık yaşar. Öyle ki dost yüzler görülür, camilerin manevî ihtişamı seyredilir, camiye gelen müminlerle kaynaşılır, safların düzeni ve ritmik hareketlerdeki ahenk fark edilir ve böylece göz kasları ferah bulur, bayram eder. Güzel sesle ve de usulüne uygun okunan ayetlerle, yüreğe dokunucu içerikte yapılan toplumsal dualarla, tefekkür ettirici vaaz ve sohbetlerle kulakların pası silinir, tatlı rüzgârlar estirilir.

Cemaatle namaz, güç birliği oluşturur

Dinin direği, iman ağacının en olgun meyvesi ve Yüce Allah'ın mümin kullarına ikram ettiği en zengin manevî ziyafet sofrası olan namaz ibadetini

cemaatle eda etmek, Müslümanları kuru bir kalabalık kümesi hâline değil, aksine aynı hedefe kilitlenen ve ortak İslam kimliğiyle bütünleşen bir toplum hâline getirir. Bu duygunun zinde ve güçlü kalmasını temin eder. Ayrıca bu sayede, kulluk ve itaatte üstlenilen görevde birbirlerine yardım eden güçlü toplulukların oluşumu sağlanır. Çünkü hak ile batıl, diğer bir ifadeyle Allah'a inananlarla O'na isyan edenler arasındaki mücadele sonsuzdur. Bu duruma Müslümanların tek başlarına etkili bir biçimde karşı koymaları mümkün değildir. Bu yüzden ki dünyanın bu kargaşası içerisinde Müslümanlar güçlerini birleştirmelidirler. İşte, namaz bu birleşik gücün özünü meydana getiren en önemli halkadır. Zira günde beş vakit kılınan toplu namazlar, cuma, teravih ve bayram namazları, hem Müslümanları güçlü bir duvar hâline getirmekte hem de günlük yaşamda Allah yolunda birbirlerine yardım eden ve gerektiğinde de dünyevi ihtiyaçlarını gideyen bir dayanışmayı onlar arasında oluşturmaktadır. (Mevdu-di, *Gelin Müslüman Olalım*, s. 137.)

Düşünelim! Bir kişinin bağıışı, haykışı ve seslenişi ile bin kişinin seslenişi ve yakarışı aynı olabilir mi? Bunun gibi bir ferdin elini açıp Rabbine ilticası ve münacatı ile gönülleri aynı hedefe kilitlenmiş topluluğun yakarışı bir olabilir mi? Nasıl ki cemaatle namaz, tek başına kılınan namaza göre yirmi yedi derece daha faziletli ise cemaatle birlikte bir müminin il-

ticası da bireysel olarak yapılan seslenişlere oranla o derece daha etkili ve duyguludur. Tabii ki kalplerdeki ihlas, muhabbet ve teslimiyet, bu yakarışın etkisini ve kabulünü o derece daha artırmaktadır. Böylece, binlerce ferdin oluşturduğu bir kitlenin etkisi de o derece tesirli ve güçlü olacaktır. Ancak tam da bu noktada, Müslümanlar olarak hissemize düşen payı almak amacıyla şu acı gerçeğin altını bir kez daha çizmek istiyoruz: Üç milya-

”

**Müslüman, güne
namazla başlar;
gün içerisindeki
çalışmalarına,
koşuşturmalarına,
hayatın
dağdağasına
namazla ara verir
ve nihayetinde
gün sonuna
namazla noktayı
koyar. Namazla
adımladığı gece
karanlığını,
sabahın ilk
ışıklarında yine
namazla diriltir.**

ra yaklaşan Müslümanlar olarak kalplerimizde tanışma, dayanışma ve yardımlaşma esaslarını gerçekleştiremediğimiz ve de bu esasların temel dayanakları olan ihlas, muhabbet ve teslimiyeti bina edemediğimiz içindir ki milyarlarla ifade edilen ama dağınık şekilde olan bu ümmet, başkalarının gözünde bir fert gibi görülmektedir. O hâlde Müslümanlar olarak bu hususlara dikkat edip Kur'an ve sünnet ışığında, tıpkı asr-ı saadette olduğu gibi birliğimizi ve dirliğimizi ayakta tutacak, yeniden bizi birbiri-mize kenetleyecek ve gönüllere İslam'ı nakşedecek adımları zaman kaybetmeden atmak zorundayız, bunun için de öncelikle namazlarımızı camide cemaatle kılmaya özen göstermeliyiz.

Özetle ferdiyetten büyük birliğe ulaşmak için çoluk çocuk, büyük küçük, zengin fakir, amir memur demeden hep birlikte, gönül gönüle, Rabbimizin davetlisi ve misafiri olarak Beytullah'ın şubeleri olan huzur ve birlik mekânları camilere, mescitlere günde beş kez yol almamız gerek. Camilerde, mescitlerde cemaatle namaz kılma imkânı bulunmadığında dahi evde aile fertleriyle ve her nerede bulunuluyorsa oradaki insanlarla namazın cemaatle kılınması için fırsat kollamalı ve ortam hazırlamalıyız. Böylece bizi biz yapan, beraber ve bütün olmaya götüren en değerli ve en yüksek dereceli kulluk göstergesi olan namaz ibadetinin cemaatle edası, gelecek kuşaklara miras bırakılmış olacaktır. ■

Söyleşi
Mahir KILINÇ

Sultan Ahmet Camii İmam Hatibi Hasan KARA:

“Peygamber Efendimizin zamanında mescit, İslam toplumunun iman, ilim, kardeşlik, toplumsal dayanışma ve ümmet bilincinin inşa edildiği, diri tutulduğu yegâne merkez olmuştur.”

Medine’de ilk faaliyetlerden biri olarak Mescid-i Nebevi’yi inşa eden Peygamber Efendimizin mescide vermiş olduğu önemden kısaca bahsedebilir misiniz?

Hız. Peygamber (s.a.s.), tebliğ ettiğı İslam dininde mescidi sadece namaz kılınan bir mekân olarak değil, aynı zamanda İslam toplumunun kalbi ve merkezi olarak görmüş-tür. Medine-i Münevvere’ye hicret esnasında kısa bir süre kaldığı Kuba köyünde hemen bir mescit inşa etmiştir. Daha sonra Medine-i Münevvere’ye varmadan bir cuma vaktin-de Ranuna Vadisi’nde cuma namazı kılması için o bölgenin halkı yine bir mescit yap-mışlardır. Hız. Peygamber, Medine’ye varır varmaz ilk iş olarak Mescid-i Nebevi’yi inşa etmiştir. Bu durum, mescidin Müslümanların hayatındaki yerinin ve rolünün nasıl bir öneme sahip olduğunu açıkça göstermektedir. Mescit, Hız. Peygamber’in tebliğ hayatı-nın tam merkezindeydi ve tabiri caizse pergelin çelik ayağı mesabesindeydi. O yüzden de Peygamber Efendimizin dünyasında mescit, ibadet edilen bir yer olmasının yanı sı-

Camilerin, insanlar için ibadethaneler ve Kur'an'ın ve dinî ilimlerin öğrenildiği bir okul olmasının yanı sıra sosyal yardımlaşmanın, merhamet ve kardeşliğin diri tutulduğu, birleştirici ve kucaklayıcı mekânlar olduğu mesajı verilmelidir.

ra önemli kararların alındığı bir meclis olarak da kullanılmıştır. Eğitim öğretimin yapıldığı bir okul, toplumsal meselelerin çözümü ve istişare mekânizmasının işletildiği bir merkez, misafirlerin ağırlanması ve hatta ihtiyaç sahiplerinin barınması için de kullanılan bir yer olmuştur. Dolayısıyla Peygamber Efendimizin zamanında mescit, İslam toplumunun iman, ilim, kardeşlik, toplumsal dayanışma ve ümmet bilincinin inşa edildiği, diri tutulduğu yegâne merkez olmuştur. O yüzden de İslam mescitsiz, mescit de İslam'sız düşünülmez.

“Bir kimse camiye gitme niyetiyle evinden çıktığında, attığı her adımdan dolayı kendisine bir sevap yazılır ve bir günah silinir.” (Nesai, Mesâcid, 14.) diye buyuran Peygamber Efendimizin namazların camide kılınmasına yönelik tavsiyelerinden hareketle cami ile namaz arasındaki ilişkiden ve birbirini mütemmim kılan unsurlardan söz edebilir misiniz?

Peygamber Efendimiz, bu hadisle birlikte, “Cemaatle kılınan namaz tek başına kılınan namazdan 27 kat daha faziletlidir.” (Buhari, Ezan 30; Müslim, Mesâ-

cid 249.); “Her kim sabah akşam mescide giderse her sabah ve akşam gidişinde Allah ona cennette bir yer hazırlar.” (Buhari, Ezan, 37; Müslim, Mesâcid, 285.); “Bir kimsenin bir kimseyle olan namazı, yalnız kıldığı namazdan daha bereketli ve sevabı daha fazladır. İki kişi ile olan namazı da bir kişi ile olan namazından daha bereketli ve üstündür. Beraber kılanlar ne kadar çok olursa Allah katında o kadar makbuldür.” (Nesai, İmamet, 45.) buyurarak pek çok hadis-i şerifinde de namazı cemaatle kılmaya teşvik etmiştir. Çünkü namaz için cami ve mescitlerde bir araya gelen Müslümanlar, bireysellikten kurtulup yüce bir amaca yönelik, birlikte ve beraber olmanın sevincini yaşarlar. Dolayısıyla da namaz, camiyle buluşunca bireysel bir ibadetin ötesine geçerek toplumsal bir bilinç, birlik ve beraberlik ruhu kazandırır. İşte o zaman Müslümanlar arasında ortak bir his, içtimai bir şuur oluşur. Böylesi bir his ve şuur maddi ve nefsanî duygulardan uzak, sadece Allah'ın rızasını amaç edinmiş ulvî bir topluluk meydana getirir. Kişiyi her türlü kötülüklerden koruyan namazın camiyle birlikte kişiyi faydasız işlerin ve günahların işlendiği ortam ya da

topluluklardan uzaklaştırması ve her türlü sapmadan da koruması, camiyle namazı birbiri için vazgeçilmez kılan unsurlardan bir diğeridir. Camiler evden, işten, dünyevilikten Hakk'ın evine, O'nun katına sığınılan bir hicrettir âdeta. Gönenli Mehmet Efendi'nin bir cümlesiyle bitireyim: “Evladım, yolu bu dünyada camiye uğramayanın öldükten sonra yolu cennete varmaz.”

Dünyevileşmenin her geçen gün arttığı çağımızda şehir hayatının getirdiği en önemli sorunlardan biri müminlerin kalplerini imar etme merkezleri olan camilerimizin özellikle vakit namazlarında yeteri kadar dolu olmamasıdır. Sizce mihrabın önünde yürekleri buluşturarak kubbenin altını insanlarla saf saf doldurmak için neler yapılabilir?

Dünyevileşmenin arttığı, dünya sevgisinin kronikleştiği ve mal toplama hırsının çoğaldığı zamanımızda maalesef mescitlerimiz ve camilerimiz garipleşmeye başladı. Ben, Sultanahmet Camii'nde sabah namazında özel günler hariç

safrın dolduğunu görmedim. Zaman zaman cami içi programlar yaparak cemaatimizi camiye çekmeye çalışıyoruz. Bunları devam ettirmeli ve daha da etkili hâle getirmeliyiz. Müslümanları camiye çekmeye evvela ezan-ı Muhammedî'den başlamalıyız. Çünkü ondan daha muhteşem ve etkiyici bir davet olamaz. Ezanla başladığımız davetimize yer yer bizatihi cemaatin ayağına giderek bu daveti yinelemeliyiz. Özellikle sabah namazı buluşmalarıyla aynı kubbe etrafında toplanmanın lezzetini yaşamalarına vesile olmalıyız. Çünkü sabah namazının insanlar üzerinde bıraktığı tesir çok başkadır. İnsanların camiyle buluşmalarını sağladığımız anda caminin ve cemaatle kılınan namazın ne kadar bereketli olduğunu zaten kendileri görüp yaşayacaklardır.

Camiler sadece namaz kılınan harim kısmı ile değil, avlusu, bahçesi vb. unsurlarıyla da oraya adım atan kimseye huzur verir. Bu huzuru temin eden camilerimiz 7'den 70'e mahallenin sakinleri için ne anlam ifade etmektedir?

Özellikle Osmanlı öyle bir cami inşa etmiş ki camiye girmeden önce tam arınma turnikesi yapılmış âdeti. Caminin ana kapısından girip 50-100 metre yürüyorsunuz ve kendinize bir çekidüzen veriyorsunuz. Derken sizi ikinci bir kapı daha karşılıyor ve şadırvan avlusuna giriyorsunuz. Burada temizleniyorsunuz, dünyalık kirlerinizden arınıyorsunuz. Sonrasında ana kapıdan içeri giriyorsunuz. Artık harime girdiğinizde ana

kubbenin altında mihrabı görürsünüz ve dünyadan tamamen sıyrılmış bir hâldesinizdir. Huzurla yapılacak ibadete hazırsınızdır. Huzura yönelişin adresi olan camiler, daha önce de ifade ettiğimiz üzere bir pergelin çelik ayağıdır ve sadece namaz kılınan yer olmaktan ziyade hayatın bütün safhalarına ve 7'den 70'e mahallenin sakinlerine etki edecek bir fonksiyona sahiptir, tarihte de hep böyle olmuştur. Osmanlı döneminde yapılan camilere bakıldığında her türlü hizmetin yapıldığı muhteşem bir müştemilatın olduğunu görürüz. Aşhanesinden şifahanesine, hamamından imarethanesine, darü'l-kurrasından sıbyan mektebine kadar bütüncül bir yapıyı görürüz. Dolayısıyla camiler 7'den 70'e herkesin hayatına dokunan merkezlerdir.

Peygamber Efendimizin döneminden başlayarak camiler ibadet için toplanılan yer olmanın yanı sıra eğitim faaliyetleri yoluyla ilim, irfan ve kültürün gelişimine de katkı sağlamıştır. Değişen dünyada caminin fonksiyonel yönüne yönelik neler söylemek istersiniz?

Tarihimiz boyunca sadece ibadet mekânı olmayan camiler, toplumun manevi, kültürel ve sosyal hayatının merkezinde yer almış mekânlardı malumunuz. Değişen dünyada da bu işlevini koruyabilmesi için tarihteki birikimlerini zamane şartlarına dönüştürmelidir. Hatta günümüz dünyasında daha belirgin hâle gelen camilerimizin manevi merkez konumunu insanlara, özellikle de

sosyal ve dijital platformlardan hatırlatıcı içeriklerle hatırlatmalı, onları kuşatmalıyız. Camilerin, insanlar için ibadethaneler ve Kur'an'ın ve dinî ilimlerin öğrenildiği bir okul olmasının yanı sıra sosyal yardımlaşmanın, merhamet ve kardeşliğin diri tutulduğu, birleştirici ve kucaklayıcı mekânlar olduğu mesajı verilmelidir. Hiç kuşkusuz bu hususlar, manevi açlığın yaşandığı günümüz dünyasında en fazla ihtiyaç duyulan meselelerdir.

Malumunuz Diyanet İşleri Başkanlığı her yıl Ekim ayı içerisinde, "Camiler ve Din Görevlileri Haftası" için bir gündem belirlemektedir. Bu yılın gündemi ise "Peygamberimiz, Cami ve Namaz". Bu tema çerçevesinde Sevgili Peygamberimizi, gönüllerimizin imar merkezi camilerimizi, Peygamber Efendimizin gözümün nuru olarak nitelediği namazı sevdirebilmek adına din hizmetine gönül vermiş din görevlilerimize ne gibi görevler düşmektedir?

Din görevlisi olarak bizler evvela namazı doğru anlatmalıyız. Namazın insanlar için bir yük olmadığını, kılâyım da kurtulayım düşüncesinden ziyade Allah ile kavuşma olduğu bilincini aşılmalıyız. Allah ile münasebetini artırmaya çok fazla ihtiyacı olan günümüz insanına namazın bir fırsat olduğu düşüncesini vermeliyiz. İşte o zaman namaz, insana bir yük değil de dünyanın her türlü saldırılarına ve sıkıntılarına karşı sığınılacak yegâne bir liman olacaktır. İnsanlarımızı da namazla buluşturmaya

ve felaha çağırmalıyız. Bunu yaparken de sadece mikrofonlardan değil bizatihi yüz yüze buluşarak, görüşerek davetimizi sürdürmeliyiz. Hülâsa ulaşamadığımız bir gönül bırakmamalı ve camilerimizi cemaatimizin arttığı namazlarla ihya etmeli ve şenlendirmeliyiz.

Allah Teâlâ, Taha suresinde, “Ailene namazı emret ve kendin de ona devam et.” (Taha, 20/132.) buyuruyor. Kendimiz ve ailemizde bu ayeti nasıl tatbik etmeli ve camilerimizle ailelerimizi nasıl buluşturmalıyız?

Bu ayet, sadece bireysel sorumluluğumuzu değil ailemiz ve toplumumuzun ibadet hayatındaki rolümüzü de bizlere hatırlatıyor. Evvela namazı kendimiz eksiksiz ve kusursuz kılmaya gayret etmeliyiz. Böylelikle hâl diliyle evimizde ve çevremizde bir davet başlatmış oluruz. Çocuklarımıza yönelik olarak da onları kırmadan ve ödüllendirerek namaza teşvik etmeliyiz. Evde ailemizle cemaatle namazlar kılarak cemaat ruhunu yaşamalı ve yaşatmalıyız. Namazların bir huzur iklimiyle buluşma olduğu bilincini aşılmalıyız. İşte evde oluşturduğumuz bu küçük birlikteliğimizi de camilerde daha büyük birlikteliklere dönüştürmeliyiz.

Diyanet İşleri Başkanlığı “Cami-Aile Buluşması” çerçevesinde camiyle ve namazla aileleri buluşturuyor. Bu buluşmalar çerçevesinde müşahade ettiklerinizi bizimle paylaşır mısınız?

Münferit olarak camilerde bu tarz buluşmalar gerçekleştirili-

liyordu. Ancak Başkanlığımızın böylesi önemli bir uygulamayı tüm camilere yayması ve bunun çeşitli organlarına yansıtması insanlar üzerinde çok ayrı bir tesir bırakıyor. Çünkü insan evinde “Kim gidecek ki?” düşüncesindeyken oraya vardığında “Bir ben gelmemişim.” düşüncesine sahip olabiliyor. O yüzden de bu projenin Başkanlığımız tarafından desteklenmesi ve bunun gelenek hâline getirilmesi, daha fazla insan ve aileye ulaşması adına çok önemli. Bu buluşmalara her yeni yıl yeni yeni aileler katılıyor ki bu da zaten projenin ne kadar isabetli olduğunun bir göstergesidir.

Başta Sultanahmet Camii olmak üzere imam hatiplik görevinize başladığınız andan itibaren sizde yer etmiş ve hafızanızdan silemediğiniz bir söz ya da anınızı bizimle paylaşır mısınız?

Ben, Sultanahmet Camii’ne 2004 yılında atanmıştım. Enver Baytan Hocaefendi vardı ve kendisi de Yerebatan Camii’nin imamıydı. Kendisinin hâli, tavrı, yürüyüşü numune-i imtısaldı. Bizim camimize zaman zaman vaaza da gelirdi. Göreve başladığım ilk günlerde ziyaretime geldi ve bana dedi ki: “Hasan Hocam, görevin hayırlı olsun; Allah mübarek etsin. Biliyorsunuz ki tüm mihraplar Kâbe’nin şubeleridir. Sakın ola kubben büyüktür diyerek de mihrabının büyük olduğunu zannetme, bütün mihraplar eşittir! Bizler de vekil imamlarız, asıl imam da Medine-i Münevvere’dedir. Hiçbir vekil aslı-

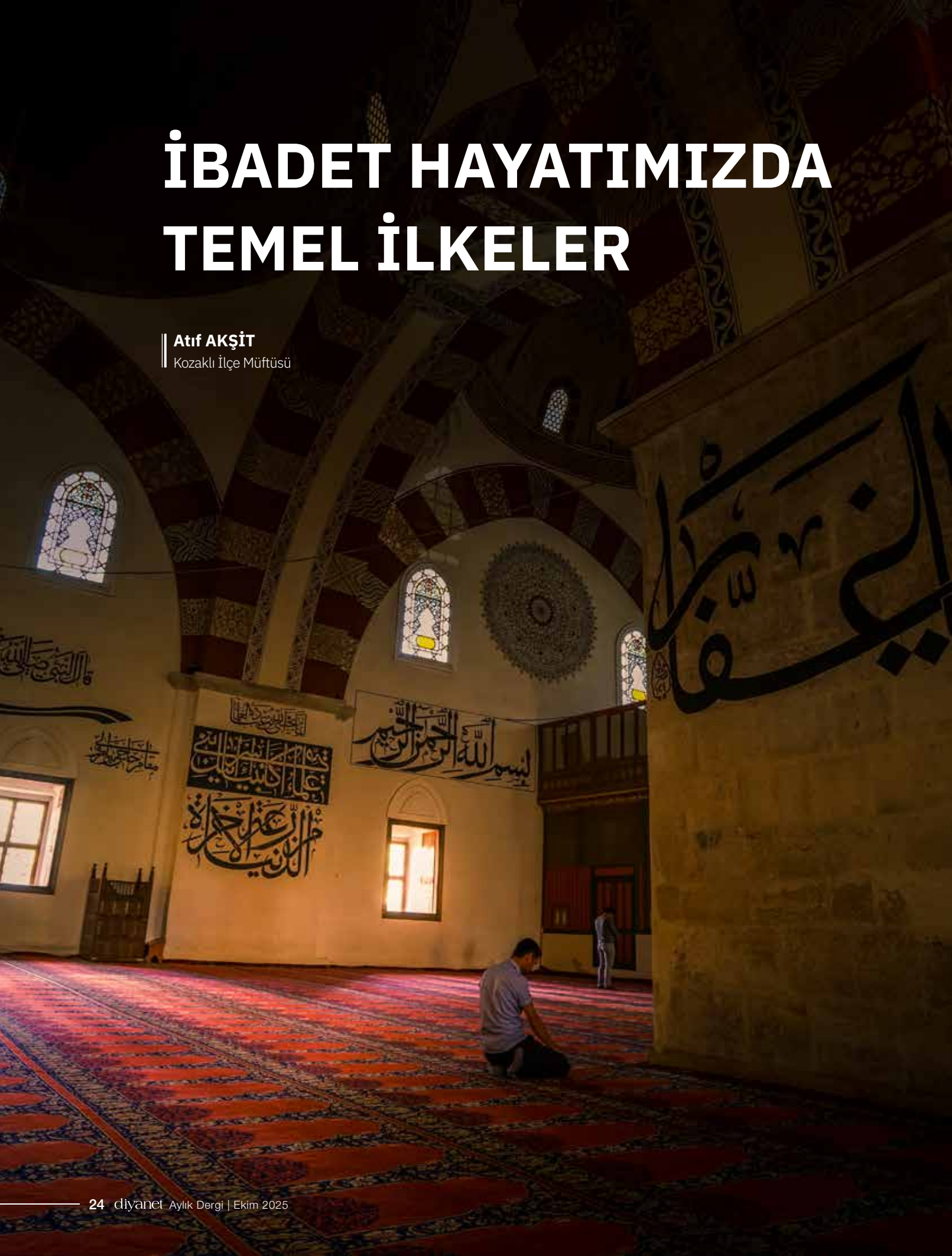
na hâle getirmemeli, onun gibi davranmalıdır. Sen sen ol, asla vekil olduğunu unutmayasın!” Enver Hocamızın bu ikazı hâlâ kulaklarımdadır. Ne zaman ki namaz için mihraba geçsem bu ikaz hep aklıma gelir. ■

Öz Geçmiş

Hasan Kara, 1964 yılında Karaman’da doğdu. İlkokulu Başarman Köyü’nde bitirdikten sonra 1982 yılında Karaman İmam Hatip Lisesinden mezun oldu. 1983 yılında Karaman Siyahser Kur’an Kursu’nda hafızlığını ikmal etti. 1985 yılında Konya Beyşehir Akçabelen Kasabası’nda imam hatiplik görevine başladı. Daha sonra Beyşehir merkezde 4 yıl görev yaptıktan sonra Karaman merkez Yunus Emre Camii’ne naklen atandı. 1994 yılının Ekim ayında Almanya Karlsruhe Başkonsolosluğu’na bağlı Oberderdingen Fatih Camii’nde 6 yıl görev yaptı. Sonrasında yine Yunus Emre Camii’ndeki görevine geri döndü. 2002 yılında İstanbul Haseki Eğitim Merkezi Kiraat Bölümünde eğitime başlayıp 2005 yılında Aşere Takrib ve Tayyibe icazetini aldı. Bu arada 2004 yılı Mayıs ayında Sultanahmet Camii imam hatipliğine tayin oldu. Süleymaniye Daru’l Kurrası’nda bir dönem resmî kiraat hocalığı yaptı. Hâlen Sultanahmet Camii Daru’l Kurrası’nda Aşere ve Takrib dersleri vermeye devam etmekte. Ayrıca İstanbul İlahiyat Fakültesinde bir dönem DKAB öğrencilerinin Kur’an-ı Kerim derslerine katıldı. Şu an Uluslararası İlahiyat Programı (UIP) çerçevesinde İstanbul Üniversitesi İlahiyat Fakültesi öğrencilerine Kur’an-ı Kerim dersleri veren Kara, evli ve üç çocuk babasıdır.

İBADET HAYATIMIZDA TEMEL İLKELER

Atıf AKŞİT
Kozaklı İlçe Müftüsü

İbadet, eşref-i mahlukat olan insanın yaratılış gayesi olup Allah'ın razı olacağı fiilî, kavli, mali, zihnî ve kalbî amellerdir. Bu gerçeği Allah Teâlâ, "Ben cinleri ve insanları ancak bana kul-luk etsinler diye yarattım." (Zariyat, 51/56.) buyurarak bize ha-ber vermektedir. İbadetler imanı koruyan bir fanus gibidir, onu ko-rur, besler ve kuvvetlendirir. İbadet, Allah'ı razı etmek; ubudiyet ise Allah'a kul olan insanın, Allah'tan razı olması ve O'nun takdiri-ne tevekkül ve teslimiyet göstermesidir. İbadet bir anlamda inan-cın eyleme dönüşmesidir. Bütün peygamberlerin ortak çağrısı, in-sanların sadece Allah'a ibadet etmeleri ve yalnız O'na kul olma-larıdır. Onun için sadece Allah'a ibadet edilir: "(Rabbimiz!) Ancak sana kulluk eder ve yalnız senden yardım dileriz." (Fatiha, 1/5.) İba-det, Allah Resulü'nün dilinde ise Allah'a bir şükür ifadesidir: "Al-lah'a şükreden bir kul olmayayım mı?" (Buhari, Teheccüd, 6.) İbadetler insanın ihtiyacı ve ruhun gıdasıdır. İslam ibadet dinidir ve "(Ey Mu-hammed!) De ki: 'Duanız olmasa Rabbim size ne diye değer ver-sin! Siz yalanladınız. Öyle ise azap yakanızı bırakmayacak.'" (Furkan, 25/77.) ilahi buyruğundan da anlaşılacağı üzere Allah'a kul olmak ve O'na ibadet etmek en büyük makamdır.

İbadetlerin Allah katında makbul ve geçerli olması için veya en yüksek derecede ecir alabilmek için dikkat edilmesi gereken bir-takım ilkeler vardır. Bunlar genelde ibadetler için şart ve rükün olduğu gibi bir kısmı da kemalat için gerekli ilkelerdir.

Vakit

İbadetlerin kabulü ve geçerliliği için gereken şartlardan bi-risi vakittir. Allah her ibadet için belirli bir vakit tayin etmiş-tir ve ancak o zaman dilimi içerisinde eda edilirse ibadetler geçerli olur. Beş vakit namazın eda edileceği vakitlere ve ne şekilde eda edileceğine Kur'an-ı Kerim'in bir kısım ayetlerin-de mücmel olarak işaret olunmuş, bu işaretler Hz. Peygam-ber'in (s.a.s.) sözlü ve fiilî sünnetiyle açıklık kazanmıştır. Hz. Peygamber namazı bizzat kılarak ve kıldırarak nasıl kılınacağı-nı öğrettiği gibi bunların vakitlerini de göstermiştir. İhmal ne-ticesinde zamanında eda edilmemişse tövbe istiğfar ile bir-likte kazası gerekir. Kur'an'da namazın müminler için vakitle-ri belirlenmiş bir fariza olduğu ifade edilmiştir: "Şüphesiz ki namaz, müminlere belirli vakitlere bağlı olarak farz kılınmış-tır." (Nisa, 4/103.)

İslam'ın beş temel esasından farz olan oruç ibadeti için yine bir zaman bildirilmiştir ki o da ramazan ayıdır. (Bakara, 2/185.) Bu ayın tespiti ile ilgili olarak Peygamber Efendimiz (s.a.s.) şöyle buyur-muştur: "Hilali (Ramazan hilalini) görünce oruca başlayın ve hi-lali (Şevval hilalini) görünce bayram edin." (Buhari, Savm, 5, 11.) Üze-rimize farz olan oruç ibadetinin eda zamanı ramazan ayıdır ki an-cak bu ay içerisinde bu ibadet makbul ve geçerli olur.

Zekât mükellefi olanların da kamerî takvimi esas alarak hesap yapmaları gerekir. Zekâtın farz olması için ilgili malın üzerinden bir kamerî yılın geçmesi gerekir.

Ömürde bir defa şartlarını taşıyanlar için farz olan hacın yıl içerisinde eda edileceği belirli bir zaman tayin edilmiştir: “Hac, bilinen aylardadır. Kim o aylarda hacca karar verip niyet ederse bilsin ki hac sırasında kadına yaklaşmak, günaha sapmak ve tartışıp çekişmek yoktur. Ne hayır işleseniz Allah onu bilir. Azık edinin; kuşkusuz azığın en hayırlısı takvadır. Öyleyse bana saygı duyun, ey akıl sahipleri!” (Bakara, 2/197.) Haccın rükünlerinden olan Arafat vakfesi eğer zamanında yerine getirilmezse bir yıl bu anı beklemek gerekir. “Hac Arafat’tır.” (Tirmizi, Tefsir, 3.) buyuran Peygamberimiz vakfeyi farz olarak belirlemiştir.

Temizlik

Rabbimizin huzuruna ibadet maksadıyla durduğumuz zaman madden ve manen temiz olmamız istenmektedir. Hadesten taharet (Maide, 5/6.) namazın şartlarından. Vücut, elbise veya ibadet yerinin dinen pis sayılan maddelerden temizlenmesine necasetten taharet denir ki bu da namazın şartlarından. Zekât konusunda temizlik ise malın helal ve meşru yollarla kazanılmış olma şartıdır.

Süreklilik

Namazın 24 saate dağıtılmasından, gün içerisinde ibadetin belirli bir saate teksif edilmemesinden daimi olarak Yaradan’la irtibat hâlinde olmamız gerektiği anlaşılmaktadır. Kulluğumuzu ömrümüzün son dönemlerine erteleme veya mübarek gün, gece, aylara tahsis etmek de doğru değildir.

Bir gün Resulullah Efendimize, “Ey Allah’ın Resülü, hangi ibadet

Allah katında daha sevimli ve makbuldür?” diye soruldu. O da “Az olsa bile, en devamlı olandır.” buyurdu. (Tercid-i Sarih Tercümesi ve Şerhi, c.12, s. 191-192, Hadis no: 2030.) “Sana ölüm gelinceye kadar Rabbine ibadet et.” (Hicr, 15/99.) ile “Onlar, namazlarına devam eden kimselerdir.” (Mearic, 70/23.) ayet-i kerimelerinden kullukta, ibadette asıl olanın devamlılık olduğu anlaşılmaktadır.

İçtenlik

Kulun ibadetlerde rızayı Barî’den başka bir beklentisi olmamalıdır. Bize lazım olan ve bizi kurtaracak olan Allah’ın rızasıdır. İhlas ve samimiyet ibadetin özüdür. “Onların ne etleri Allah’a ulaşır ne de kanları; O’na ulaşacak olan sadece sizin takvanızdır. İşte Allah onları sizin istifadenize verdi ki size doğru yolu göstermesinden ötürü O’nu tazimle anasınız. İyilik yolunu tutanları müjdele!” (Hac, 22/37.) ayeti ile “De ki: ‘Benim namazım, (her türlü) ibadetim, hayatım ve ölümüm, hepsi âlemlerin Rabbi olan Allah içindir.’” (Enam, 6/162.) ayet-i kerimesi, bu durumu işaret etmektedir. Riya, menfaatperestlik, şöhret gibi kalbî hastalıklar şeytanın hilesinden başka bir şey değildir. Riya, menn (başka kakma) ve eziyet, amel-lerimizin ecrini boşa çıkarır: “Ey iman edenler! Allah’a ve ahiret gününe inanmadığı hâlde malını insanlara gösteriş yapmak için harcayan kimse gibi sadakalarınızı başa kakmak ve incitmek suretiyle boşa gidermeyin. O kimsenin misali, üzerinde toprak bulunan düzgün ve yalçın bir kayadır; kayanın üzerine şiddetli bir yağmur yağmış, onu

çıplak hâlde bırakmıştır. Bu gibilerin kazandıkları hiçbir şeyden istifadeleri olmaz ve Allah, inkârcı topluluğa hidayet vermez.” (Bakara, 2/264.)

Müminin yaptığı ibadetlerin değeri, niyeti ile değerlendirilir. Eğer amacı dünyevi menfaat elde etmek ise o ibadetin neticesi akim kalır, sevap olarak bir şey elde edemez. İbadetleri değerli kılan niyetlerdir. Ameller samimi niyetle sahih, muteber ve makbul olur. Resulullah (s.a.s.) buyurdular ki: “Ameller niyetlere göredir. Herkese niyet ettiği şey vardır. Kim Allah ve Resülü için hicret ederse hicreti Allah ve Resülü’nedir...” (Buhari, Bed’ü’l-Vahy, 1.)

Beşerî münasebetlerimizde dostluklarımız, arkadaşlıklarımız kısacası din kardeşliği ahlakı ve hukuku hep Allah rızası amacına matuf olmalıdır. İhlas, samimiyet ve hasbilik olmadan yaptığımız ibadetlerimizi ahirete taşıyamayız. İnsanlar cömert desinler, cesur, kahraman desinler, âlim desinler, çok çalışkan desinler diye dünyevi ünvanlara aldanıp gösterişe düşerse kaybederler. Çünkü bütün bunların sonunda bizi hesaba çekecek, bu amellerimizi değerlendirecek ve bize sonsuz rahmetiyle mükâfatlandıracak olan Allah Teâlâ’dır.

Denge

İbadetlerimizde ölçü Kur’an ve sünnet olmalıdır. Hiç kimse Allah Resülü’nden daha fazla takva sahibi olamaz. Hiç kimse Allah’ın ve Resülü’nün koyduğu, belirlediği sınırların ötesinde dindarlık arayışında olmamalıdır: “Böylece,

sizler insanlara birer şahit (ve örnek) olasınız ve Peygamber de size bir şahit (ve örnek) olsun diye sizi orta bir ümmet yaptık.” (Bakara, 2/143.)

Sahabeden üç kişilik bir grup, kendilerine Efendimizin ibadetleri bildirilince onlar bunu azımsadılar ve “Allah’ın Resulü nerede, biz neredeyiz? Onun geçmişteki ve gelecekteki günahları bağışlanmıştır.” dediler. İçlerinden biri, “Ben ömrümün sonuna kadar, bütün gece uyumaksızın namaz kıla-çağım.” dedi. Bir diğeri, “Ben de hayatım boyunca gündüzleri oruç tutacağım ve oruçsuz gün geçirmeyeceğim.” dedi. Üçüncü sahabe de “Ben de sağ olduğum sürece kadınlardan uzak kalacağım, asla evlenmeyeceğim.” diye söz verdi. Bir müddet sonra Peygamberimiz onların yanına geldi ve kendilerine şunları söyledi: “Şöyle şöyle diyen sizler misiniz? Sizi uyarıyorum! Allah’a yemin ederim ki ben sizin Allah’tan en çok korkanınız ve O’na en saygılı olanınızım. Fakat ben bazen oruç tutuyor bazen tutmuyorum. Gece hem namaz kılıyor hem de uyuyorum. Kadınlarla da evleniyorum. Benim sünnetimden yüz çeviren kimse benden değildir.” (Buhari, Nikâh, 67/1.)

İslam sadece ibadetlerde değil inançta, dünya ve ahiret işlerinde, harcamalarda, dostluk ve düşmanlıkta, davranış ve konuşmada, yeme, içme, giyim ve kuşamda, zamanı kullanmada hep itidali emretmiş ve ifrat ve tefritten müminleri sakındırmıştır.

Bütünlük ve öncelik

Namaz kılıp zekât vermemek veya oruç tutup namaz kılmamak gibi ibadetlerin bir kısmını yaparken diğerini ihmal etmek, İslam’ın ruhuna aykırıdır. Hepsi de Allah’ın emridir ve İslam’ın beş esası arasındadır.

Ef’al-i mükellefîn olarak tasnif edilen dinî emirler kuvvet derecesine göre farz, vacip, sünnet, mendup, müstehap mübah olarak; yasaklar ise haram, tahrimen mekruh ve tenzihen mekruh olarak sıralanır. Öncelik dinin kesin bir şekilde emrettiği veya yasakladığı konulardır. Bunlar, farzlar ve haramlardır. Farzları terk ve haramları irtikâp etmek büyük günahlardandır.

Ahlakilik

İbadet ahlak bütünlüğü, ibadet hayatımızdaki diğer bir ilkedir. İbadetler insana güzel ahlak kazandırır. Güvenilir olmayan, kul hakkı nedir bilmeyen, söz ve davranışlarıyla başkalarına zarar veren, haram helal hassasiyeti olmayan bir kimse, ibadet ediyor da olsa mahşer günü iflas edecektir. Hz. Peygamber (s.a.s.) Allah’a karşı görevlerini yaptığı hâlde kul hakkı kapsamındaki günahlarla Allah’ın huzuruna gelecek olan kişiyi gerçek anlamda iflas etmiş insan olarak tanımlamış ve şöyle buyurmuştur: “Ümmetim içinde asıl müflis, kıyamet gününde namaz, oruç ve zekâtlarıyla beraber gelir. Ama dünyada iken şuna sövmüş, buna iftira atmış, ötekinin malını yemiş, berikinin kanını dökmüş, diğerini de dövmüştür. (İhlal ettiği bu hakların karşılığı olarak) Onun iyiliklerinden alınıp hak sahiplerine ve-

rilir. Şayet hesabı görülmeden iyilikleri biterse onların günahlarından alınarak bunun üzerine yüklenir, sonra da cehenne- me atılır.” (Müslim, Birr, 59.)

Hakkıyla eda edilen ibadetler kişiye ahlaki erdem ve olgunluk kazandıracaktır. İbadetle kötü ahlak bir arada bulunmaz. Ahlaki ilkeleri ihmal ederek sadece ibadetiyle dindarlık anlayışı doğru değildir. İslam’da iman ve ibadetin gayesi insan-ı kâmil yetiştirmektir. Merhum Aliya İzzetbegoviç’in dediği gibi “İyi bir insan olmadan iyi bir Müslüman olamayız.”

İbadetler mümini ahlak-ı haseneye ulaştırır: “Kitaptan sana vahyedilenleri oku, namazı özenle kıl. Kuşkusuz namaz hayâsızlıktan ve kötülükten meneder. Allah’ı anmak her şeyden önemlidir. Allah yaptıklarınızı bilir.” (Ankebut, 29/45.)

”

Müminin yaptığı ibadetlerin değeri, niyeti ile değerlendirilir. Eğer amacı dünyevi menfaat elde etmek ise o ibadetin neticesi akim kalır, sevap olarak bir şey elde edemez. İbadetleri değerli kılan niyetlerdir. Ameller samimi niyetle sahih, muteber ve makbul olur.

Ayet-i kerimeden anladığımız kadarıyla gerek abdest, kıraat, rükû, secde, tadil-i erkân gibi zahirî şartlarına ve rükünlerine gerekse ihlas, huşu, takva gibi manevi şartlarına özen göstererek kılınan namaz, İslam'ın ve sağduyu sahibi erdemli toplumların edepsizlik, hayâsızlık ve kötülük sayıp reddettiği tutum ve davranışlarla uyumsuz. Âdeti bir nasihatçi gibi namaz, kılan kişiyi bu kötü davranışlardan meneder. Ayette namazın ahlaki tesirlerine, kötülüklerle karşı koruyucu özelliğine işaret edilmekte; namaz kıldıkları hâlde hak hukuk gözetmeyen, edep ve ahlak kurallarına uymayanlara da dolaylı bir uyarı yapılmaktadır. (Kur'an Yolu, c. 4, s. 273-275.)

”

İslam sadece ibadetlerde değil inançta, dünya ve ahiret işlerinde, harcamalarda, dostluk ve düşmanlıkta, davranış ve konuşmada, yeme, içme, giyim ve kuşamda, zamanı kullanmada hep itidali emretmiş ve ifrat ve tefritten müminleri sakındırmıştır.

Zekâta gelince “Onları arındırmak ve temize çıkarmak üzere mallarından sadaka al! Bir de onlar için dua et; çünkü senin duan onlara huzur verir. Allah her şeyi çok iyi işitmekte ve bilmektedir.” (Tevbe, 9/103.) ayetiyle işaret edildiği gibi her şeyden önce bir ibadet olan zekâtın, birçok insani ve ahlaki hedefleri ve iktisadi gayeleri vardır. Dolayısıyla Allah'ın buyruğuna uyarak O'nun hoşnutluğunu kazanma amacıyla zekâtın yerine getirilmesi, kulun dünya ve ahiret mutluluğuna vesile olduğu gibi topluma da birçok fayda sağlar. (Kur'an Yolu, c. 3, s. 55-57.)

Oruç, nefsin tezkiyesi ve ke-male ulaşmasıdır. Resulullah (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: “Yalanı ve yalana göre hareket etmeyi terk etmeyen yemeyi içmeyi bırakmasına Allah'ın ihtiyacı yoktur!” (Buhari, Savm, 8.); “Oruç bir kalkandır. Oruçlu, saygısızlık yapmasın, kötü konuşmasın. Eğer biri kendisiyle dövüşmeye veya sövüşmeye kalkışırsa iki defa, ‘Ben oruçluyum.’ desin.” (Buhari, Savm, 2.)

Kur'an ve sünnete uygunluk

İbadetler tevkifidir, yani Allah ve Resulü'nün bildirdiği şekilde yapılması gerekir. Bu sebeple ibadetlerin yalnızca Allah'ın emrettiği, Resul-i Ekrem'in (s.a.s.) açıklayıp gösterdiği tarzda yapılması esastır. Kur'an'da mücmel bir ifadeyle emredilen ibadetler Hz. Peygamber tarafından ayrıntılı şekilde açıklanmış, uygulanmış ve onun öğrettiği tarzda ifa edilmiştir. Dinin ibadetlerle ilgili hükümleri taabbüdi bir nitelik taşıdığı için akıl yürütmeye ve kıyasa açık değildir. Kur'an'da em-

redilen ve Hz. Peygamber tarafından açıklanıp gösterilen şeklin dışındaki ibadet tarzları dinde bidat olarak nitelendirilir ve kınanır. (TDV İslam Ansiklopedisi, “İbadet”, c. 19, s. 241.) Ben bunu iyi niyetle yapıyorum, anlayışı bidati ibadete çevirmez. Allah'ın rızasını, ibadetleri O'nun emrettiği ve Resulü'nün uyguladığı şekilde kazanabiliriz. Hiç kimse Allah'ın Kur'an'da emretmediği, Resulü'nün sünnetinde olmayan bir şeyi ibadet diye ihdas edemez. Bu konuda Peygamber Efendimiz (s.a.s.), “İşlerin en kötüsü sonradan ihdas edilenlerdir.” (Müslim, Cuma, 43.); “Sonradan ihdas edilen her şey bidattır.” (İbn Mace, Mukaddime, 7.) ve “Her bidat dalâlettir.” (Ebu Davud, Sünnet, 6.) buyurmaktadır. Allah'a giden yol Hz. Muhammed Mustafa'dan (s.a.s.) geçer, ona ittiba etmeden Allah'a ulaşamayız.

İhsan

Cibril hadisinde Peygamber Efendimiz (s.a.s.), “...Allah'ı görüyormuşsun gibi ibadet etmendir. Çünkü sen O'nu görmesen de O seni görmektedir.” (Müslim, İman, 1.) buyurarak ihsanı, yapılması gereken şeyi en iyi şekilde bilme ve güzel bir şekilde yerine getirme olarak tarif etmiştir. İbadetlerimizi ve her işimizi ihsan üzere yapmalıyız.

Allah Teâlâ yapmış olduğumuz ibadetlerin ecir ve sevabını boşa çıkaracak her türlü kötü söz, davranış ve itikattan bizleri muhafaza eylesin. İbadetlerimizi farzı, vacibi, sünneti, müstehabı ve adabıyla yerine getirerek en üst seviyede ecir kazanmayı nasip eylesin.■

İLİM İNSAN VE DİN İLİŞKİSİNE DAİR

|| Ali BÖCÜ

DİB Din İşleri Yüksek Kurulu Uzmanı

İslam'da ilim, insan ve din ilişkisi, üzerinde ciddiyetle durmayı hak eden konuların başında gelmektedir. Bu ilişkileri incelemek ve sağlıklı bir şekilde anlamlandırmak hem İslam hem de insanın varlığı ve yeryüzü serüveni hakkında önemli ipuçları verir. Esasında bütün özellikleri ve ayırıcı vasıfları ile insanın ontolojik gerçekliği, dinle ve ilimle iç içe bir ilişki arz eder.

Nitekim Kur'an-ı Kerim'de insanın ilim ve din ile olan ilişkisi, varlığının daha başlangıcında temel bir unsur olarak ortaya koyulmakta ve insan, buradan yola çıkarak varoluş hikmeti üzerinde düşünmeye sevk edilmektedir. (Bakara, 2/30-33.) Kur'an-ı Kerim, önceleri insana ve varlığına mesafeli duran meleklerin, Allah'ın insana verdiği ilmi görünce secde emrine itaat etmek-

te tereddüt göstermediklerini (Bakara, 2/33-34.); farklılığı ve üstünlüğü ilimde değil de fiziki ve maddi yapıda arayan şeytanın ise kibirlenip Allah'ın emrine karşı geldiğini (Araf, 7/12.) ve sonuçta da kovulup lanetlendiğini haber vermektedir. (Nisa, 4/118.) Dolayısıyla Kur'an'da insanın varlığının ilimle olan ilişkisi ve ilimle kazandığı ayrıcalık açık bir şekilde ortaya koyulmaktadır.

İnsan ve din açısından bakıldığında insan için ilmin esasında birbirinden ayrı olmayan iki boyutundan söz edebiliriz.

a) İnsanın kendi gayreti ile elde edemeyeceği -dini de içeren- ilahi ilim (vahy bilgisi).

b) Sahip olduğu fitri yetenekler ve kabiliyetleri ile âlemden kolaylıkla elde edebileceği, kendi çaba ve gayreti ile daha da genişletip ilerletebileceği beşerî ilim.

Cenab-ı Hak, yeryüzünde halifelik görevi verdiği insana (Bakara, 2/30.) yalnızca dünya için değil ahiret için de lazım olan ilahi ilmi -peygamberleri aracılığı ve vahiyle- doğrudan vermiş; insana sağladığı fitri kabiliyet ve özelliklerle beşerî ilmin kapılarını da ardına kadar açmıştır. Zira ilim, insanı Allah’a ulaştıracak, dünyanın imarını ve ahirette kurtuluşu sağlayacak ama aynı zamanda meleklerin bile gıpta ile bakaçağı madden ve manen yüce makamları getirecek bir araç kılınmıştır.

İnsanın görme, duyma, anlama, hissetme gibi özelliklerinin, onu sadece daha çok bilgiye değil varlığın hakikatini bulmaya da yönlendirmesi ve belki daha da önemlisi insanın bilginin asıl kaynağına ulaşmaya koyulması insan, ilim ve din ilişkisinin temel köşe taşları olarak öne çıkmaktadır. İlim bir yandan insanın kendisini ve içinde yaşadığı âlemi tanımasını sağlarken diğer yandan da daha önemli olan bir sonucu beraberinde getir-

**İnsanın
görme, duyma,
anlama,
hissetme gibi
özelliklerinin,
onu sadece
daha çok
bilgiye değil
varlığın
hakikatini
bulmaya da
yönlendirmesi
ve belki daha
da önemlisi
insanın
bilginin asıl
kaynağına
ulaşmaya
koyulması
insan, ilim ve
din ilişkisinin
temel köşe
taşları
olarak öne
çıkmaktadır.**

mekte ve dinin esası olan Yüce Yaradan’ı ve sıfatlarını tanıtmaktadır. Bu sayede varlığı ve yaratılış gayesi ile barışan insan, tercihlerini daha doğru yapıp iradesini de iyilik ve güzellikten yana kullanabilmektedir. Kul kendini ve Rabbin tanıdıkça varlığı ve dünyada bulunuşu ile barışır ve hayatı tekrar Rabbine döneceği düşüncesi ve sevinci ile O’nun rızası doğrultusunda yaşamaya başlar. (Rad, 13/36; Enam, 162-163; Bakara, 2/156.)

Hız. Âdem’den itibaren bütün peygamberler, dünya hayatında ilmi ve iradesini kötüye kullanıp batıla kapılma tehlikesi ile karşı karşıya olan insanları, varoluş hakikatlerine uygun bir hayat sürmeye sevk edecek ilahi hidayeti (Bakara, 2/38; İbrahim, 14/1.) onlara tebliğ etmekle görevlendirilmişlerdir. Akıl ve irade sahibi insana gerçek ilmi ileten bu ilahi hidayet ve rehberlik vazifesi son peygambere kadar devam etmiş, söz konusu hidayet rehberliğinin en son ve mükemmel formu ise Hız. Peygamber’in (s.a.s.) risaleti ile gerçekleşmiştir. (Maid, 5/3; Tirmizi, Menakıb, 1.) Sadece insanları değil bütün âlemleri de kapsayan bir rahmet içeren (Enbiya, 21/107.) bu risaletin mükemmelliği, Hız. Muhammed’in (s.a.s.) son peygamber olması (Ahzab, 33/40.) yanında tebliğ ettiği dinin ilimle olağanüstü bir şekilde perçinlenmiş olmasıyla alakalıdır. Nitekim onun hükmü kıyamete kadar geçerli risaletinde ilk vahiy olan “Oku!” emri olmuştur. İlk inen ayetlerde ilim vasıtaları-

na dikkat çekilmiş (Alak, 96/1-5; Kalem, 68/1.); İslam'da ilim, insan ve din ilişkisi, en üst düzeyde temsil edilmiştir. Peygamber Efendimiz (s.a.s.), “Ben muallim olarak gönderildim.” (İbn Mace, Sünnet, 17.) buyurmuş; risaleti ile insanları kâinatın ilmî hakikatlerini araştırmaya teşvik etmiştir. Öyle ki İslam'da ilim ve âlimler devamlı yüceltilmiş (Âl-i İmran, 3/18; Fatır, 35/28.), ilim öğrenmek en faziletli amel olarak gösterilmiş, iman ve ilim birbiri ile sınıksız kenetlenmiştir. Aynı şekilde ilim sahibi olmak, peygamberlikten sonra en üstün vasıf olarak tanımlanmış; okumak, yazıya değer vermek, varlığı ve olayları gözlemleyip akli melekeleri tefekkür, tedebbür ve tezekkürle etkin bir şekilde kullanmak hem insan olmanın bir gereği hem de üstün bir ayrıcalık olarak devamlı vurgulanmıştır. “Bil ki Allah'tan başka hiçbir ilah yoktur...” (Muhammed, 47/19.) ayeti, tevhidle ilmi birbiri ile irtibatlandırırken “Allah'a karşı ancak; kulları içinden âlim olanlar derin saygı duyarlar...” (Fatır, 35/28.) ayeti, ilimle ulaşılacak en ideal noktayı göstermiştir. Nitekim çok geçmeden İslam dünyasında ilimler tarihine adını altın harflerle yazdıran büyük âlimler yetişmiş; gerek dinî ilimlerde gerekse müspet ilimlerde muazzam eserler ortaya koymuşlardır.

İslam'da ilim ve din ilişkisini ele alırken peygamberlerin Allah'tan artırmasını istedikleri (Ebu Davud, Edeb, 108.) yegâne şeyin ve miras bıraktıkları

en değerli hazinenin ilim olduğu; peygamberlerin gerçek varislerinin de âlimler olduğunu hatırlatmak uygun olacaktır. (Neml, 27/15; Taha, 20/114; Ebu Davud, İlim, 1.) Daha da önemlisi, Cenab-ı Allah âlimleri varlığının ve birliğinin şahitleri olarak kendi zatı ve melekeleri ile birlikte zikretmektedir. (Âl-i İmrân, 3/18.) Elimizde başka bir veri olmasa sadece şahitlik konumu bile tek başına İslam'da ilim ve âlimin yüce konumuna işaret etmek için yeterli olur. Hz. Peygamber'in (s.a.s.), ilim öğrenen kişiye melekler başta olmak üzere bütün diğer canlıların dua ettiğini (Ebu Davud, İlim, 2; Tirmizi, İlim, 19.), ilim yoluna girmenin cennet yoluna girmekle eş değer olduğunu beyan etmesi de ayette bahsedilen bu üstün konumla alakalı olsa gerektir. (Tirmizi, İlim, 2, [H. No: 2646].)

Bir başka hususa da dikkat çekerek yazımızı sonlandıralım: Şöyle ki İslam, “Hiç bilenlerle bilmeyenler bir olur mu? Ancak akıl sahipleri öğüt alırlar.” (Zümer, 39/9.) diye seslenir ve bilenlerin bilmeyenler gibi olmayacağını vurgular. Ancak İslam'a göre “bilenlerin” ayırt edici özellikleri, salt bir bilme hâli ya da teorik bir bilgiyle sınırlı değildir. İslam “bilenleri” şirk ve küfür bataklıklarından uzak olma (Zümer, 39/8.), ahiret kaygısı ile beraber Allah Teâlâ'nın rahmetini umma ve geceleri derin bir saygı ile Allah'ın huzurunda secde ve kıyama koyulma gibi özelliklerle ilişkilendirir. (Zümer, 39/9.) Dolayısıyla insan, âlem,

din ve ilim ilişkisinde gerçek bir “bilme” hâli İslam'da insanın kendisini, Rabbini ve dünya hayatını doğru tanıması ve yaratılış gayesine uygun hareket etmesi ile tamam olur. Yunus Emre'nin, “İlim, ilim bilmektir/İlim kendin bilmektir./Sen kendini bilmezsin/Ya nice okumaktır/Okumaktan mana ne?/Kişi Hakk'ı bilmektir/Çün okudun bilmezsin/Ha bir kuru emektir.” sözleri biraz da bu gerçeklikle alakalıdır. Zira kişinin kendini, âlemi, bunları var edeni ve yaratılış gayesini bilememesi gibi bir durumda dünya hayatına yükleyeceği anlam ve tercih edeceği hayat, mutluluk ve güzellikler getiren bir hayat olmayacaktır. Allah'ı bilen, ahiret düşüncesini içselleştirmiş ve dünyayı güzel ameller yapabileceği bir imtihan ortamı olarak gören insan ise gerçek anlamda bilen insandır. İnsanın elde ettiği ilim, kişiyi Allah'a değerli de dünyalıklara odaklanmaya sevk ediyorsa ve yaratılış gayesi sadece nefsanî heveslerle sınırlı kalıyorsa orada ne gerçek bir ilimden ne de bir insan gerçekliğinden bahsetmek mümkündür. Böyle bir durumda ilim uğraşısı Yunus'un deyişiyle “ha bir kuru emek” olmakla sınırlı kalacaktır. Yazımıza, Hz. Peygamber'in bir duasıyla son verelim: “Allah'ım fayda vermeyen ilimden, huşu duymayan kalpten, doymayan nefisten ve kabul olunmayan duadan sana sığınırım.” (Müslim, Zikir, 73.) ■

YARADAN'IN KIYMETLİ EMANETİ YETİMLER

Dr. Mahmut KAYIŞ

DİB Din İşleri Yüksek Kurulu Uzmanı

وَأْتُوا الْيَتَامَىٰ أَمْوَالَهُمْ وَلَا تَتَبَدَّلُوا
الْخَبِيثَ بِالطَّيِّبِ وَلَا تَأْكُلُوا أَمْوَالَهُمْ
إِلَىٰ أَمْوَالِكُمْ إِنَّهُ كَانَ حُوبًا كَبِيرًا

“Yetimlere mallarını verin.
Temizi pis olanla (helali haramla)
değişmeyin. Onların mallarını
kendi mallarınıza katıp yemeyin.
Çünkü bu, büyük bir günahtır.”

(Nisa, 4/2.)

Yüce Allah, insanı yaratıp ona belli bir ömür takdir etmiştir. Bu ömür sermayesi, bazılarında ihtiyarlığa kadar uzanırken kimisinde de daha erken bir zaman zarfında sona erebilmektedir. Yüce Allah'ın hikmeti gereği erken yaşta ölümünü takdir buyurduğu kullar, geride bakıma ve korunmaya muhtaç küçük yavrular bırakarak ebedî yolculuklarına çıkmaktadır. Âlemlere rahmet olarak gönderilen Hz. Muhammed Mustafa da (s.a.s.) babası Abdullah'ın geride bıraktığı bir yetimdi.

Yetim çocuklar, kendi akrabalarına ve içinde doğdukları topluma Yüce Yaradan'ın vermiş olduğu birer emanettir. Bu sebeple yetimlerin hem kendi akrabalarıyla hem de toplumla kesişen hakları bulunmaktadır. İslam öncesi cahiliye döneminde yetimlere yeterince değer verilmez, onların malları da zaî edilirdi. Bu durumu Hz. Sa'd b. Rebi'nin yetim iki kızının örneğinde görmek mümkündür. Zira eşi, Hz. Peygamber'e (s.a.s.) gelip şu şekilde şikâyetle bulunmuştu: “Ey Allah'ın Resulü, işte bunlar Uhud'da şehit olan Sa'd'ın kızları. Amcaları onların mirasının hepsini aldı.” diyerek ileride kızların zor durumda kalacağını belirtti. Sonrasında miras ayeti nazil oldu. Allah Resulü mirası Sa'd'ın iki kızı, hanımı ve kardeşi arasında paylaştırdı. (İbn Mace, Fe-raiz, 2, [2720].)

İlahi vahyin yetimlere yönelik getirdiği önemli düzenlemelerde dikkat çeken hususlardan biri, yetimin bakımını üstlenenlere yapılan uyarılardır. Bu ikazlarda onlara yetimlerin mallarını koruma ve bu malları adaletli bir şekilde yönetme sorumluluğu hatırlatılır. Yetimin bakım ve himaye sorumluluğunu üstlenen veli veya vasilerden yetimin rüşd çağına erip malını idareye muktedir oluncaya kadar onların mallarını yönetmeleri ve malları artırıcı önlemler

almaları istenir. (Enam, 6/152; İsra, 17/34.) Yetimler, rüşd çağına geldiklerinde ise mallarını idare edebilme becerilerinin çeşitli alanlarda test edilmesi talep edilir. Eğer rüşd belirtileri görülürse malların geciktirilmeden onlara teslim edilmesi emredilir. Yetimin malını koruma sorumluluğu o kadar ağırdır ki ilahi vahiy, malların teslim edilmesi esnasında da şahitler bulundurulmasını tavsiye etmiştir. (Nisa, 4/6.)

Yetimlerin mallarına el uzatmak ve haksız bir yolla o malları tüketmek büyük günahdır. Onların mallarını gayrimeşru şekilde yiyen kimseler, aslında karınlarını ateşle doldurmuş olmaktadır. Eğer veli ve vasi-ler muhtaç iseler yetimlerin malından sadece ihtiyaç kadarını alabilirler. (Nisa, 4/2,6,10.) Hz. Peygamber de “Allah’ım, ben iki zayıfın, yetim ve kadının hakları konusunda (insanları) şiddetle uyarıyorum, onların haklarına el uzatılmasını (özellikle) yasaklıyorum.” (İbn Mace, Edeb, 6.) diyerek ümmetini bu konuda uyarmıştır. Yetime bakma sorumluluğunu hakkıyla yerine getirenler ise cennette Hz. Peygamber (s.a.s) ile beraber bulunacaklardır. Çünkü Resulullah (s.a.s), “Ben ve yetime kol kanat geren kimse cennette böyle (yan yana) olacağız.” buyurmuş ve aralarını hafifçe açarak işaret parmağıyla orta parmağını göstermiştir. (Buhari, Talak, 25, [5304].)

Kur’an-ı Kerim, yakın akrabalarından sonra topluma da yetimler konusunda bazı görev ve sorumluluklar yüklemiştir. Bunların en başında geleni, maddi imkânı yetersiz olan

muhtaç durumdaki yetimlere yardım edilmesidir. (Bakara, 2/177, 215; Nisa, 4/36.) Hatta bir emr-i ilahide yetimler, kendilerine pay düşmeyen bir miras paylaştırılırken o mecliste hazır bulunursa onlara da mirastan bir şeyler verilmesi ve gönüllerini alacak tatlı güzel sözler söylenmesi (Nisa, 4/8.) tavsiye edilmiştir.

Toplumsal bir görev bağlamında yetime yardım edemeyen ve koruyup kollayamayan kimse, en azından yetimleri sevmeli ve onları hoşnut etmeye gayret etmelidir. Çünkü Yüce Allah, yetimi hor görmeyi ve ezmeyi yasaklamakta (Duha, 93/9.), Allah Resulü Efendimiz de bir hadislerinde bu hususta şöyle buyurmaktadır: “Bir kimse sırf Allah rızası için bir yetimin başını okşarsa elinin dokunduğu her saç teline karşılık ona sevap vardır.” (İbn Hanbel, Müsned, 5/250, [22207].) Bir başka hadislerinde ise “Müslümanlar (ın evleri) arasında en hayırlı ev, içinde kendisine iyi davranılan bir yetimin bulunduğu evdir. Müslümanlar arasında en kötü ev ise içinde kendisine kötü davranılan bir yetimin bulunduğu evdir.” (İbn Mace, Edeb, 6, [3679].) buyurmuşlardır.

Toplumun ve akrabaların, yetimlerin hakkını gözetip onlara kol kanat germesi, yetimlerin psikolojik ve sosyal gelişimini destekler. Kendilerini güvende hissetmelerini sağlar. Yetimlerin korunması onların bağımsız bir birey olarak yetişmesine imkân tanır. Onlara “yalnız değilim, hakkım gözetiliyor” his-sini ve güven duygusunu verir, ruhsal travmanın derinleşmesini önler.

Sonuç olarak yetimlerin korunması noktasındaki ilahi emirler, toplumsal huzur, sosyal adalet ve gelecek nesillerin sağlıklı gelişimi için vazgeçilmezdir. Bu emirler, toplumda zayıfları koruma bilinci-ni pekiştirir, dayanışma kültürünü canlı tutar. Yetim çocukları toplumsal hayata hazırlar. Bunun yanı sıra yetim çocukların korunması, Müslümanlar için bağışlanma ve cennete girme vesilesidir. Zira bir rivayette, “Bir kimse, Müslümanların arasında bulunan bir yetimi alarak yedirip içirmek üzere evine götürürse affedilme-yecek bir suç işlemediği takdirde, Allah Teâlâ onu mutlaka cennete koyar.” (Tirmizi, Birr, 14, [1917].) buyrulmuştur. ■

”

**Yetim çocuklar,
kendi akrabalarına
ve içinde
doğdukları topluma
Yüce Yaradan’ın
vermiş olduğu
birer emanettir.
Bu sebeple
yetimlerin hem
kendi akrabalarıyla
hem de toplumla
kesişen hakları
bulunmaktadır.**

KİŞİ SEVDİĞİNİ ANAR, ANDIĞINI SEVER

Dr. Halil KILIÇ

DİB Din İşleri Yüksek Kurulu Uzmanı

اللَّهُمَّ أَعِنِّي عَلَى ذِكْرِكَ وَشُكْرِكَ
وَحُسْنِ عِبَادَتِكَ

“Allah’ım! Seni zikretmek, sana
şükretmek ve sana güzelce ibadet
etmek hususunda bana yardım et.”

(Ebu Davud, Vitri, 26.)

Hiz. Peygamber (s.a.s.) bir gün Muaz b. Cebel’in elinden tutarak ona şöyle hitap etmişti: “Ey Muaz! Vallahi seni gerçekten seviyorum. O hâlde, her namazdan sonra şu duayı mutlaka yapmanı tavsiye ederim: ‘Allah’ım! Seni zikretmek, sana şükretmek ve sana en güzel şekilde ibadet etmek hususunda bana yardım et.’” (Ebu Davud, Vitri, 26.)

Bu samimi an bize önemli bir hakikati hatırlatır: İnsan, gerçekten sevdiğinin fayda görmesini, dünya ve ahirette kazançlı çıkmasını ister. Hiz. Peygamber de (s.a.s.) sevgisini sadece sözle ifade etmemiş, Muaz’ın kalbini diri tutacak, hayatına yön verecek bir tavsiyede bulunmuştur. Onun bu tavsiyesi şu anlamı taşır: Ey Muaz, ben seni nasıl seviyorsam sen de Rabbini öyle sev. Rabbine olan sevginin en belirgin tezahürü, O’nu zikretmektir. O’nu hakkıyla zikredebilmek için ise yine O’ndan yardım dile.

Zikir, kulu diri tutan bağıdır

Sevgi, sadece duygusal bir bağıllık değil, aynı zamanda bir yöneliştir. Gerçekten seven, sevdiğini anar, andıkça sevgisi artar. Zikir de böyledir. Sadece dilin tekrarı değil kalbin yönelişi ve sadakatin ifadesidir. Dille anılan, zamanla gönülde kök salar.

Ne var ki içinde yaşadığımız hız ve haz çağı, insanı asli değerlerinden uzaklaştırmakta; zihnini sürekli meşgul eden ve bitmeyen gündelik telaşlar kalbini köreltmektedir. İşte böylesi bir zamanda en çok ihtiyaç duyduğumuz şey, kendimizle ve Rabbimizle yeniden bağ kurabilmektir. Bunu en güçlü şekilde sağlayan, kalbi diri ve şuurlu kılan en önemli unsur ise zikirdir.

Hiz. Peygamber (s.a.s.), “Rabbini zikredenle zikretmeyenin farkı, diriyle ölü’nün farkı gibidir.” (Buhari, Deavat, 66.) buyurmuştur. Maalesef bugünün insanı, teknolojinin ve hızın cazibesi içinde, farkında olmadan ölü kalplere dönüşmektedir. Namazı bitirip hemen

telefona yönelen, zihnini dünyevi meşguliyetlere kaptıran bizler için zikir, kalbi besleme, hayatı dengeleme ve Rabbimizle bağ kurma fırsatıdır.

Zikir, kulluğun gereği olan bir eylemdir

Bugün nice insan dışarıdan başarılı ve üretken görünse de iç dünyasında derin bir boşluk ve huzursuzluk yaşamaktadır. Bu durum bize göstermektedir ki modern dünyanın bütün imkânlarına rağmen gerçek huzurun tek kaynağı, Allah ile sağlam bir bağ kurmaktır. Çünkü zikreden, Allah'ı anan insan, ne yaptığını bilir, neden yaşadığını kavrar ve nereye gideceğini idrak eder. Bu yönüyle zikir, yalnızca bir tercih değil, aynı zamanda kul olmanın zorunlu bir gereğidir. Nitekim Hz. Peygamber (s.a.s.) bu hakikati şu sözleriyle açıkça ifade etmiştir: "Allah'a itaat eden O'nu zikreder, Allah'a isyan eden ise O'nu unuttur." (Beyhakî, *Şuabü'l-îmân*, 1/452.) Dolayısıyla O'nu anmanın terk edilmesi sadece bir gaflet değil, aynı zamanda kulluk bilincinin zayıflaması anlamına gelmektedir. Zira Rabbini anmayan giderek O'nu unuttur; Rabbini unutan ise nefsinin esiri olur, zaafılarına yenilir ve dünyanın aldatıcı cazibesine kapılır.

Zikir, Allah'ın kulu anmasını sağlar

Eskiden telefon rehberlerinde sınırlı sayıda kayıt yapılabilirdi. Hafıza dolduğunda yeni bir numara eklemek için mutlaka rehberden bazı kişileri silmek gerekirdi. Bu durumda da genellikle hiç arayıp sormayan ve irtibat kurulmayan kişiler

tercih edilirdi. İşte Rabbimizi zikretmeyi de bu örnek üzerinden daha iyi anlayabiliriz. Çünkü biz O'nu andığımızda O da bizi anar. Nitekim şu kudsi hadis bu hakikati açıkça ortaya koymaktadır: "Yüce Allah buyuruyor ki: Kulum beni nasıl düşünüyorsa ben de öyleyim. O, beni anarken ben onunla beraberim. O, beni kendi başına anarsa ben de onu kendim anarım. O, beni bir topluluk içinde anarsa ben onu daha hayırlı bir topluluk içinde anarım..." (Müslim, Zikir, 2.) Buna göre Rabbini zikreden, O'nun katında unutulmaz; bilakis Yüce Allah'ın katında zikredilmesi-ne vesile olur. Âlemlerin Rabbi'nin kulu anmasından daha büyük bir şeref olabilir mi?

Zikir hayrın anahtarı, sabrın kaynağıdır

Zikir, kulun Allah'ı hatırlamasına ve daha çok iyilik yapmasına vesile olur. Çünkü seven, sevdiğini razı etmek için gayret eder. Aynı şekilde Allah'ı seven kul da O'nun hoşnutluğunu kazanmak için hayırdan yarışır. Nitekim modern psikoloji ve nörobilim araştırmaları da tekrar edilen olumlu sözlerin ve içsel duaların zihinsel iyilik hâli üzerinde güçlü bir etkiye sahip olduğunu ortaya koymaktadır. Bu yönüyle zikir, kulun kalbini iyiliğe yönelten, sabrı besleyen ve hayır kapılarını açan ilahi bir anahtardır.

Öte yandan insan, hayat yolculuğunda pek çok imtihanla karşılaşır: Hastalıklar, afetler, geçim sıkıntıları, acılar... Bu durumlarda çaresizlik, öfke ve kaygı kalbi daraltır, insana istikamet kaybı yaşatabilir.

İşte tam bu noktada Allah'ı anmak, kalbi teskin eden bir sığınak, zihni berraklaştıran bir nur olur. Zikir, kişiyi karmaşadan çıkarır, gönlü tefekküre ve sükûnete çağırır.

O hâlde zikri yalnızca dilimizde bir tekrar olarak değil gönlümüzde derin bir yöneliş, hayatımızda ise bir kulluk bilinci olarak yaşamaya gayret edelim. Çünkü dilinde Rabbî olanın kalbi huzur bulur; kalbi huzur bulan da hem kendi dünyasını hem de çevresini diriltir. Rabbimizden niyazımız odur ki bize daima zikreden bir dil, şükreden bir kalp ve ibadetiyle kemale eren bir hayat lütfeylesin. ■

”

Sevgi, sadece duygusal bir bağlılık değil, aynı zamanda bir yöneliştir. Gerçekten seven, sevdiğini anar, andıkça sevgisi artar. Zikir de böyledir. Sadece dilin tekrarı değil kalbin yönelişi ve sadakatin ifadesidir. Dille anılan, zamanla gönülde kök salar.

NİCELİKTEN NİTELİĞE ÖRGÜN EĞİTİMLE BİRLİKTE HAFIZLIK

|| Prof. Dr. İbrahim Hilmi KARSLI
|| Diyanet İşleri Başkan Yardımcısı

DİB ve MEB işbirliğinde gerçekleştirilen örgün eğitimle birlikte hafızlık projesi yeni bir model olup bugüne kadar yaklaşık 8631 hafız mezun etmiştir. Aşağıda bununla ilgili karşılaşılan sorunları gidermeye veya projeyi daha ileri bir aşamaya götürmeye yönelik teklifler sunulacaktır. Bunların bir kısmı, önceki yıllarda konuyla ilgili MEB'den temsilcilerin de katılımıyla yapılan çalıştaylarda dile getirilen hususlardır.

Önce bu uygulamanın kazanımlarından bahsetmek istiyorum: Bu sayede hafızlığa başlama yaşı 11-12'lere kadar düştü. İyi değerlendirildiği takdirde bu yaşlarda çocuğun Kur'an'la kurduğu yoğun ilişki, ileriki zamanlarda onun manevi hayatında kalıcı izler bırakır. Yine bu sayede çocuk, zaman yönetimi, disiplinli, sabırlı ve özgüven sahibi olma becerilerini kazanır. Ayrıca öğrencide hafıza ve dikkat gelişimi olur, bu da akademik derslerde daha başarılı olmasını sağ-

lar. Bir başka kazanım da çocuk okul hayatından kopmaz, dolayısıyla sene kaybetmeden iki eğitimi birlikte yürütme imkânı bulur. Diğer bir konu da proje sayesinde zeki ve kabiliyetli öğrencilerin hafızlık eğitimine yönelmelerinde diklerini görüyoruz.

Şimdi konuyla ilgili tespit ve tekliflerimize geçebiliriz: Her iki tarafın işbirliği ile okuldaki öğretmenlerin ve velilerin belirli aralıklarla hafızlık eğitimi, yaşanan zorluklar ve sorumlulukları hakkında bilgilendirilmeleri oldukça önemlidir. Mesela protokol kapsamında MEB tarafından yapılan akademik sınavda başarılı olup hafızlık hazırlık sürecine alınan, ancak ön hazırlık dönemi olan 10 haftanın sonunda, hafızlık eğitimine uygun görülmeyen öğrencilerin, proje kapsamı dışında kalacağı hususunda velilere gerekli bilgilendirmenin önceden yapılması gerekmektedir. Aksi bir durumda öğrencilerin hafızlık eğitimlerine devam etmesi yönünde velilerin

zorlamaları olabilmektedir.

İmzalanan protokolün yürütücüler tarafından iyi anlaşılması, yine tüm çalışmalarda DİB ve MEB'in kendi sorumluluk alanlarıyla sınırlı bir şekilde koordinasyon içerisinde hareket etmesi oldukça önemlidir. Bu sebeple protokolde geçen yürütme kurulunun daha aktif çalışması, raporların taraflarla paylaşılması, bunların değerlendirilmesi amacıyla kurumlar arası düzenli toplantıların yapılması gerekmektedir. Yine projenin uygulanacağı yerlerin her iki kurum tarafından gerekli ön çalışmalar yapılarak belirlenmesi, projenin amaçlarının gerçekleşmesi açısından diğer önemli bir konudur.

Hafızlık eğitiminde en önemli aşamalardan biri, öğrenci seçiminin titiz bir şekilde yapılmasıdır. Hafızlık sürecinde zorlukların aşılması ve işlerin yolunda gitmesi açısından bu oldukça önemlidir. Bu bağlamda projenin öğrencilere ve velilere iyi bir tanıtımının zamanında yapılması öncelikli

bir konudur. Böylece müracaat edenlerin sayısı çoğalır, bu da doğal olarak gerekli altyapı ve kabiliyete sahip öğrencilerin seçimini kolaylaştırır. Ayrıca hafızlıktan önceki aşamada öğrencinin hem psikolojik hazırlık hem de tecvit, talim ve akıcı okuma yönlerinden daha bir olgunluğa erişmesi sağlanmış olur.

Projeye ilgili tanıtımların 4. sınıfın başında yapılması, hafızlık için düşünülen öğrencilere 4. sınıfta Başkanlığımızca hazırlanan 7-10 yaş grubuna yönelik programın uygulanması titiz bir şekilde takip edilmelidir. Yine projeye müracaat eden öğrencilerin Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi öğretmeni, sınıf öğretmeni ve rehber öğret-

menin görüşlerinin alınması, kısaca akademik sınavdan başarılı olarak seçilen öğrencilerin hazır bulunuşluk durumlarını ölçebilecek bir komisyon tarafından mülakatın yapılması dikkat edilmesi gereken konulardır. Aksi bir durum, hafızlığı tamamlayabilecek yetenek ve istekte öğrencilerin seçilmemesi, dolayısıyla sürecin

sekteye uğramasına yol açabilir. Bu da hem kendisinin özgüven kaybına hem de ailesinin hayal kırıklığına uğraması gibi istenmeyen sonuçlara sebep olabilir.

Okul veya sınıf bazında proje uygulayan okullara öğrenci kalitesini yükseltmek gayesiyle kontenjan sayısının en az üç katı müracaatın olması, aksi takdirde proje uygulamasına geçilmemesi önemli hususlardan bir diğeridir. Çünkü hafızlık tek başına da yapılsa ciddi bir emek gerektirmektedir. Hele akademik eğitimle beraber yürütülmesi, öğrencinin işini daha da zorlaştırmaktadır. Dolayısıyla yetenekli ve istekli öğrencilerin seçilmesi işlemi daha bir dikkat ve özenle yapılmalıdır.

Hafızlıkta öğrencinin kabiliyetli ve istekli olması hem hafızlık süreci hem de sonrası açısından önemlidir. Başka bir ifadeyle bu eğitimde yetenek, motivasyon ve ezber kabiliyeti öncelikli bir konudur. Öğrenciler arasında birtakım yetenek farklılıklarının olması doğal bir durumdur. Dolayısıyla öğrencilerin durumları dikkate alınarak gerek imtihan dönemlerinde verilecek ezber derslerde gerekse okul ödevleri konusunda esnek ve değişken bir yaklaşımın sergilenmesi gerçekçi olacaktır.

Öğrenci seçimiyle ilgili bir başka husus da şudur: Yapılan akademik imtihanlarda standart bir kritere ihtiyaç vardır. Bu da ancak Türkiye genelinde yapılacak merkezî bir sınavla mümkün olabilir.

Hafızlık sürecinde yorgunluk ve isteksizlik baş gösterebilir.

Bu bakımdan öğrencilere psikolojik ve moralman destek ihmal edilmemelidir. Ayrıca öğrenciye Kur'an'ın muhtevası konusunda yapılacak aydınlatmalar onu manevi ve psikolojik yönlerden güçlendirir. Allah'ın her daim yanında olduğu bilincini ona aşılır.

Diğer taraftan sosyokültürel etkinliklerin düzenlendiği kurslarda öğrenci motivasyonu ve ders başarısının arttı-

ğı görülmektedir. Bu sebeple Gençlik ve Spor Bakanlığı gibi sosyal, kültürel ve kamp faaliyetleri bulunan kuruluşlarla gerekli iletişim sağlanarak hafızlık eğitimindeki öğrencilerin moral motivasyonu ve ders başarısını artırmaya yönelik çeşitli kamp programlarının planlanmasına ihtiyaç vardır. Yine gerçekleştirilen sosyal etkinliklerle ilgili DİBBYS/EHYS'de bir modül oluşturularak yapılan faaliyetlerin paylaşılması, Kur'an kursu-okul, öğretici-veli iş birliğini güçlendirmek üzere sosyal etkinliklerin yaygınlaştırılması konuları da bu bağlamda zikredilebilir.

Hafızlık öğrencilerinin ödüllendirilmesi diğer önemli bir konudur. İl bazında değişik vesilelerle öğrenciler arasında birtakım yarışmalar düzenlenerek çeşitli ödüllendirmeler yapılabilir. Hafızlık sonrasında da dinî ilimlere teşvik babında benzer çalışmalar devam ettirilmelidir. Nitekim Başkanlığımız bu konuda önemli adımlar atmış ve geçen yıl hafızlık tespit imtihanında başarılı bulunan öğrencileri umre ziyaretine göndermiştir.

Hafızlık ve akademik derslerin yoğunluğu sebebiyle sosyal etkinlik ve rehberlik derslerinde öğrencilere ezber yaptırılmamalıdır. Çünkü söz konusu dersler öğrencinin bütüncül gelişimi açısından önemli olması sebebiyle ehli tarafından amaçları doğrultusunda işlenmelidir. Başka bir ifadeyle uzun süre devam eden çift yönlü bir eğitimde bu dersler, öğrencinin yorgunluğunu gidermekte, moral ve motivasyonunu artırmakta, kişisel,

”

Hafızlığın hayat boyu devam etmesi için iyice pekiştirilmesi ve sağlamlaştırılması elzemdir. Bu da Kur'an'ın ezberine ve tekrarına ayrılan zamanın yeterli olması ve verimli kullanılmasını zorunlu kılar.

sosyal ve duygusal gelişimine önemli katkılar sağlamaktadır. Yine bu dersler, öğrenciyi bir alana odaklayıp diğer yönlerini ihmal etmekten korumakta, ileriki hayatında özgüven sahibi, mutlu, iletişimi iyi, ideal sahibi dolayısıyla iş ve sosyal hayatında başarılı aktörler olarak bulunmasını desteklemektedir. Kur'an'ın ilmini tahsil edenlere bu ilahi kelamın yüklediği sosyal sorumluluğu hesaba kattığımızda bahsedilen şahsiyet özelliklerinin kazanılmasının ne denli gerekli olduğu daha iyi anlaşılacaktır.

Bu gerekçelerle Kur'an kursu öğreticileri sosyal etkinlik ve rehberlik alanında gerekli eğitimi almaları, bu konuda ihtiyaç duyulan materyale sahip olmaları konularında desteklenmelidirler. Sosyal etkinlik dersi, sınıf içerisinde olabileceği gibi tüm sınıfların katılımıyla toplu hâlde de yapılabilir. Yine öğrenci veya sınıf sayısının fazla olduğu Kur'an kurslarında sadece sosyal etkinlik ve rehberlik dersini işlemek üzere öğreticiler görevlendirilebilir.

Diğer taraftan kurslarda öğrencilerin örnek alması için düzenlenen "Bir Konu Bir Konuk" programlarının verimli bir şekilde yürütülmesi önemlidir. Bunun verimli olması için iletişimi iyi, öğrencinin kendisinden bir şeyler bulduğu ve geleceğine ışık tutan katılımcıları seçmek gerekmektedir. Çünkü öğrenci bu nitelikteki şahsiyetleri daha kolay kabullenmekte, geleceğini kurgulamak, kariyerini belirlemekte bu kişilerin söylediklerini daha iyi içselleştirmektedir.

Yine sosyal medya mecralarında gerek Başkanlık'ta gerekse akademik dünyada önemli görevlerde bulunan hafızlarla hıfz tecrübeleri, Kur'an'ın üzerlerindeki etkisi, akademik kariyerlerindeki rolü vb. konularında yapılan söyleşilerin öğrencilere izlettirilmesi önemlidir. Çünkü öğrenci, hayata hazırlandığı, geleceğini planlamaya çalıştığı bu çağlarda kendisine örnek alacağı bir rol model arayışı içindedir. Burada dikkat edilmesi gereken konu, hafızlık öğrencisini dinî ilimlerden ziyade sadece popüler mesleklerle yönlendirme hatasına düşülmemesi gerektiğidir. Çünkü bu birincisi hıfzın unutulmasını hızlandırmakta ikinci olarak da hafızlıktaki amaçtan yani Kur'an'ın anlaşılması, anlatılması ve disiplinler arası çalışmalarla ilmî etütlere konu edilerek insanlığın gündemine taşınmasından uzaklaşmaya sebep olmaktadır.

Hafızlık eğitiminin verimli olmasında gerek kadrolu gerekse geçici öğreticilerin, bilgi beceri ve eğitim formasyonu açısından donanımlı olmalarının ne denli önemli olduğu izahattan varestedir. Dolayısıyla bu konuda öğreticilerin bilgi, yeterlilik ve gayretlerini artırmak amacıyla Akademi'nin gerçekleştirdiği hizmet içi eğitimlerin çoğaltılması yanında mahallinde gerek ilahiyat gerekse eğitim fakültelerinden veya halk eğitim merkezi müdürlüklerinden düzenlenen ilgili eğitimlerden istifade edilmesi yoluna gidilmelidir.

Sonuç olarak; hafızlığın hayat boyu devam etmesi için iyice pekiştirilmesi ve sağlam-

laştırılması elzemdir. Bu da Kur'an'ın ezberine ve tekrarına ayrılan zamanın yeterli olması ve verimli kullanılması zorunlu kılar. Bu açıdan örgün eğitimle hafızlığa ayrılan bir yıllık süre uzatılmalı, yine öğleye kadar öğrenciye ezber çalışma zamanı tanınmalıdır. Aksi bir durum, öğrencilerden bir kısmını psikolojik olarak zorlamakta hatta süreçten kopup "başarısız olma" durumunu yaşamalarına sebep olabilmektedir. Ayrıca belirtelim ki hafızlık sonrası gerek yorucu bir yarışa dönüşen akademik eğitim ve imtihanlar gerekse bilahare devam eden yoğun hayat temposu, hıfzın çoğunlukla zayı edilmesi sonucunu doğurmaktadır. Bu da hafızlığın temellerinin sağlam atılmasının ne denli önemli olduğunu bizlere göstermektedir.

Bir başka husus da şudur: Söz konusu proje iki yönlü bir eğitim yükünü getirdiği için mutlaka istekli ve kabiliyetli olan öğrencilerin seçilmesi gerekiyor. Aksi takdirde öğrenci, hıfzı devam ettirmekte zorlanmakta, doğal olarak da bu durum sosyal ve psikolojik yönlerden istenmeyen sonuçlara kapı aralayabilmektedir. O bakımdan süreçte rol alan bütün paydaşların, hafızlık öğrencilerinin şuurlu ve ideal sahibi olmaları, hıfzın önemini kavrayıp sevmeleri ve ömür boyu Kur'an'ı anlayıp anlatma heyecanını taşıyacak bir ruhta olmaları için el birliği içerisinde gerekli program, etkinlik ve çalışmaları yapmaları gerekmektedir. ■

MESCİD-İ AKSA'DA MİRACIN İZLERİ VE HATIRALARI

Burak Mescidi

(Hz. Peygamber'in (s.a.s.)
Miraç Gecesi bineğini
bağladığı yer)

Peygamber Efendimizin Miraç Gecesi Burak adlı bineğini Mescid-i Aksa'nın güneybatı köşesinde, Mağripliler Kapısı'nın hemen girişinde bulunan Burak Mescidi'nin bulunduğu yere bağladığına inanılır. Adını Hz. Peygamber'in Miraç Gecesi'nde bindiği bineğinden alan bu küçük yeraltı mescidinin duvarında Burak'ın bağlandığı sembolik bir demir halka bulunur. Hadislerde belirtildiğine göre Nebi (a.s.), Cebrail'in eşliğinde Mescid-i Aksa'ya ulaştığında Burak'tan inmiş, Cebrail (a.s.), Burak'ı eskiden kalmakta olduğu yere götürüp peygamberlerin bineklerini bağladıkları halkaya bağlamıştır. (Müslim, İman, 259.)

Nebi Kapısı

(Hz. Peygamber'in
Mescid-i Aksa avlusuna
girdiği kapı)

Miraç Gecesi Burak Duvarı'nın önünden geçen Hz. Peygamber, sonraki zamanlarda yapılacak olan Emevi saraylarına bitişik, güney cephedeki Nebi Kapısı'ndan Harem-i Şerif'e girmiştir. Şehri teslim almak üzere Kudüs'e gelen Hz. Ömer, Resul-i Ekrem'in izinden giderek bu kapıdan Harem'e girmeyi tercih etmiştir. Emevi halifeleri ve şehrin idarecileri de protokol girişi mahiyetindeki Nebi Kapısı'nı kullanmışlardır.

Miraç Koridoru: Kadim Aksa Mescidi

(Hz. Peygamber'in
Harem-i Şerif'e girerken
adımladığı koridor)

Nebi Kapısı, kuzey-güney yönünde uzanan iki uzun koridordan ibaret olan Kadim Aksa Mescidi'ne açılır. Nebi Kapısı'ndan geçen Peygamber Efendimizin Miraç Gecesi bu koridorlardan birini adımlayarak Mescid-i Aksa'nın avlusuna girdiğine inanılır. Onun Mescid-i Aksa'da görüp Mekkeli müşriklere tarif ettiği direk ve sütunlar, kireç taşından büyük ve kalın sütunlar üzerine bina edilen bu yeraltı yapısının kalıntıları olmalıdır.

Nebi Mihrabı ve Kubbesi

(Hz. Peygamber'in Miraç Gecesi peygamberlere namaz kıldırıldığı yer)

Kubbetü's-Sahra'nın kuzeybatısında, Kubbetü's-Sahra ile Miraç Kubbesi arasında yer alan Nebi Kubbesi, Sevgili Peygamberimizin Miraç Gecesi'nde kendinden önceki peygamberlere namaz kıldırıldığı yerde bu olayın anısına inşa edilmiştir. Nebi Kubbesi, adını hadislerde anlatılan miracın bu kıymetli hatırasından alır.

Miraç Kubbesi

Miraç mucizesinin anısına inşa edilmiştir. Kubbetü's-Sahra'nın kuzeybatısında yer alan kubbenin Resul-i Ekrem'in miraca yükseldiği noktada bulunduğu söylenir. Hacer-i Muallak'ın Kubbetü's-Sahra avlusunun neredeyse tamamını kapsayan yekpare bir kaya olduğu dikkate alındığında bu kanaatin, miracın Hacer-i Muallak'ın (Sahra-i Müşerreffe) üzerinden gerçekleştiği görüşü ile çelişmediği ifade edilir.

Hacer-i Muallak (Sahra-i Müşerreffe)

(Hz. Peygamber'in miraca yükselirken üzerine bastığı kaya)

Altında bulunan mağara (Ruhlar Mağarası) sebebiyle havada asılı olduğu izlenimi veren Hacer-i Muallak'a dair İslam geleneğinde pek çok menkıbe anlatılır. Buna göre, Muallak Kayası'nın üzerinde bulunan ayak izi Hz. Peygamber'e ait olup bu mübarek gecenin hatırası olarak muhafaza edilmiştir. Kaya, Miraç Gecesi semaya yükselmekte olan Hz. Peygamber'i takip etmek istemiş ancak Cebrail tarafından durdurulduğu için havada asılı kalmıştır. Hacer-i Muallak'a dair tüm anlatı ve menkıbeler onun halk nezdindeki değerini gösterir.

Ruhlar Mağarası

(Hz. Peygamber'in Miraç Gecesi bazı peygamberlerin ruhlarıyla buluşup görüştüğü mağara)

Kubbetü's-Sahra'nın altında bulunan Ruhlar Mağarası'nda Miraç Gecesi Resul-i Ekrem Efendimizle görüştüklerine inanılan Hz. İbrahim, Hz. Musa ve Hz. Zekeriyya'ya izafe edilen üç mihrap bulunur. Bunlardan Hz. İbrahim'e ait olanın yeryüzündeki en eski mihrap olduğu söylenir.

FITRAT KODLARIMIZI YENİDEN YAZMAK MÜMKÜN MÜ?

Doç. Dr. Seyithan CAN

Siirt Üniversitesi İlahiyat Fakültesi

İslam düşüncesinde “fitrat”, insanın yaratılışıyla birlikte sahip olduğu, varoluşunun hem ontolojik hem de epistemolojik temelini teşkil eden ve ilahi düzen içerisinde anlam kazanan öz nitelikler bütünü olarak değerlendirilir. Bu kavram, insanın yaratılışındaki özgün ve temel özelliklere, yani fitri eğilimlere işaret eder. Bu eğilimler, insanın dinî hakikati keşfetme potansiyelini ve Allah’a yönelme içgüdü-sünü de kapsar.

Fitrat, sadece biyolojik bir gerçeklik değil, aynı zamanda dinî ve ahlaki bir boyutu da içerir. İnsanın hak dine ve tevhid inancına yatkınlığını, yani Allah’a yönelme içgüdü-sünü ifade eder. Bu durum, insanın yaratılışındaki ilahi bir programlamaya işaret eder ve insanın varoluş amacının Allah’ı tanımak ve O’na ibadet etmek olduğunu gösterir.

İslam âlimleri, fitratı farklı şekillerde yorumlamıştır. Bazı âlimler, fitratı “marifetullah” (Allah’ı tanıma yeteneği) ile ilişkilendirmişlerdir. Bu yaklaşıma göre fitrat, insanı Allah’ı tanımaya ve O’na yönelmeye iten içsel bir dürtüdür. Fitrat, Allah’ın insana doğuştan yerleştirdiği bir özellik olarak tanımlanmış ve bu görüş İslam düşüncesinde geniş kabul görmüştür.

Kur’an-ı Kerim’de yer alan ve Rum suresinin 30. ayetinde geçen ifade, fitrat kavramının en net şekilde açıklandığı ayetlerden biri olarak kabul edilir: “O hâlde sen hanif olarak bütün varlığınla dine, Allah insanları hangi fitrat üzere yaratmışsa ona yönel! Allah’ın yaratmasında değişme olmaz...” (Rum, 30/30.) Bu ayet, fitratın insanın doğuştan gelen, değişmez ve ilahi bir

düzen içinde varlık bulan temel özelliklerini ifade ettiğini vurgular. Ayet-i kerimede yer alan, “Allah’ın yaratmasında değişme olmaz.” ifadesi, fıtratın insan iradesi veya çevresel faktörler tarafından kökten değiştirilemeyeceğini gösterir. Bu, insanın temel doğasının sabit olduğunu belirtir.

”

Bilimsel veriler, insan doğasının tamamen değişmez olduğunu değil, fakat belirli sınırlar içinde esneklik gösterebildiğini ortaya koymaktadır. Dolayısıyla genetik müdahaleler de dâhil olmak üzere biyoteknolojik girişimlerin insan doğasını kökten değiştireceğini söylemek mümkün değildir. Bu tür müdahaleler insan bedenine yönelik olsa da İslam düşüncesinde ifade edilen anlamıyla fıtratı yani doğuştan gelen dinî inanma eğilimini değiştirme niteliği taşımaz.

Genetik müdahaleler ve fıtrata müdahale tartışması

Modern biyoteknolojinin sunduğu genetik müdahaleler, fıtrat kavramının yeniden ele alınmasını zorunlu kılmaktadır. Genler, kalıtımın temel yapı taşlarıdır ve insanın fiziksel özelliklerinin yanı sıra sağlığının ve kimliğinin temelini oluşturur. Bu nedenle genlerin İslam düşüncesindeki fıtrat kavramıyla ilişkilendirilebileceği düşünülmektedir. Zira fıtrat da insanın varoluşunun hem maddi hem de manevi yönüyle birlikte temel yapısı olarak kabul edilir. Genetik müdahaleler iki ana kategoriye ayrılır: Somatik (vücut hücrelerini etkileyen) ve soy hattına yönelik (gelecek nesillere aktarılan) müdahaleler. Somatik müdahaleler, bireyin vücut hücrelerine uygulanır ve etkisi sonraki nesillere aktarılmaz. Bu tür müdahaleler genellikle gen terapisi olarak bilinir ve hastalıkların tedavisini amaçlar. Soy hattına yönelik genetik müdahaleler ise yumurta ve sperm gibi germ/üreme hücrelerine uygulanır ve genetik değişikliklerin gelecekteki tüm nesillere aktarılmasını hedefler. Bu kalıtsal aktarım özelliği, soy hattına yönelik müdahaleleri daha derin teolojik ve etik tartışmaların konusu yapar. Teolojik açıdan bu tür uygulamalara sıklıkla karşı çıkılmasının temel nedeni, bunların insanın fıtratına müdahale olarak kabul edilmesidir. Genetik müdahalelerin teolojik boyutunu değerlendirirken fıtratın sabit ve değiştirilemez bir yapı olduğu görüşü öne çıkar. Bu görüş,

insanın yaratılışının ilahi bir irade ile şekillendiği ve insanın bu düzene müdahale etme yetkisinin olmadığına dayanır. Bu bağlamda, genetik müdahaleler, özellikle soy hattına yönelik olanlar, insan doğasını ve ilahi düzeni değiştirme potansiyeli taşıdığı için eleştirel bir yaklaşımla değerlendirilmektedir.

Fıtratın esnekliğinin bilimsel temelleri: Epigenetik

Modern bilimin son gelişmeleri, genetik kodlamanın sandığımızdan daha dinamik olduğunu göstermektedir. Bu bağlamda epigenetik, fıtratın esnekliğini anlamada önemli bir rol oynamaktadır. Epigenetik, DNA dizisinde herhangi bir değişiklik olmaksızın genlerin ifade seviyesini etkileyen kalıtsal mekanizmaları inceleyen bir bilim dalıdır. Bu teori, çevresel faktörlerin (beslenme, stres, sosyal etkileşimler) genlerin nasıl çalıştığını değiştirerek fenotipik özellikleri (kişilik, davranış, zekâ) şekillendirebileceğini öne sürer. Yani insan doğasının şekillenmesinde genetik mirasın yanı sıra çevresel faktörlerin de belirleyici olduğunu gösterir. Benzer şekilde nöroplastisite, beynin yaşam boyu süren öğrenme ve deneyimlere bağlı olarak sürekli şekillendiğini gösterir. Nöronal bağlantılarda ve sinaptik etkinliklerde meydana gelen değişimler bireyin bilişsel, duygusal ve davranışsal özelliklerinin gelişimini ve değişmesini sağlar. Bu bulgular, insan doğasının sabit ve önceden belirlenmiş olmadığını, aksine de-

neyimlerle şekillenen dinamik bir yapıya sahip olduğunu ortaya koyar. Bu bilimsel veriler, insan fitratının biyolojik olarak belirli bir ölçüde esneklik ve adaptasyon kapasitesine sahip olduğunu göstermektedir. Ancak bu durum fitratın tamamen değiştirilebileceği anlamına gelmez. İnsan doğası, esneklik gösterse de temel biyolojik yapısını kökten değiştirmez.

Genetik müdahaleler fitratı değiştirir mi?

Modern biyoloji ve nörobilimdeki bulgular, insanın biyolojik yapısının dış müdahalelere açık olduğunu ancak değişime dirençli bir yapı sergilediğini göstermektedir. Genetik müdahalelerle insanın biyolojik veya psikolojik doğasının belirli bir yönde kalıcı olarak şekillendirilmesi mümkün görünmemektedir. Örneğin, epigenetik etkiler genellikle geçicidir ve bireyin temel biyolojik fitratını değiştirmez. Aynı şekilde, beyin plastisitesi ile oluşan değişimler, insanın temel zihinsel veya ahlaki yapısını kökten dönüştürmez. Bu durum, Kur'an-ı Kerim'in Rum suresinin 30. ayetinde vurgulanan, "Allah'ın yaratmasında değişme olmaz." ifadesiyle uyum içindedir. Ayet, insanın fitratının Allah'ın iradesine bağlı olarak şekillendiğini ve değişmez bir boyutunun da olduğunu belirtir. Bu bağlamda, biyoteknolojik uygulamaların, bireyin manevi ve ahlaki yönelimlerini ya da doğal yapısını kökünden değiştirmedeği söylenebilir. Neticede fitrat,

İslam düşüncesinde farklı boyutlarıyla ele alınan bir konudur. Genel olarak fitrat, biyolojik insan doğasından ziyade, insanın doğuştan getirdiği ilahi bir inanç eğilimini ifade eder. Bu kavram, yalnızca bedensel ya da biyolojik özelliklerle sınırlı olmayıp insanın ruhsal ve metafizik boyutuna işaret eder. Her ne kadar bu doğuştan gelen inanma duygusunun kapsamı ve mahiyeti hakkında farklı yorumlar bulunsun da İslam düşüncesinde fitratın ana hatlarıyla insanın iman etmeye meyilli bir varlık olduğu şeklinde yorumlandığı söylenebilir. Bu yorum, insanın iman etme potansiyelinin evrensel ve ortak bir nitelik olarak değerlendirildiğini de ortaya koyar.

İnsan fitratının değişimi ve dönüşümü meselesi ise mutlak bir değişimden ziyade, çevresel şartlara ve bireysel deneyimlere bağlı olarak göreceli bir farklılaşma şeklinde ele alınır. Başka bir ifadeyle fitratın özü değişmez ancak insanın yaşadığı toplumsal, kültürel ve psikolojik koşullar bu özün açığa çıkış biçimini etkileyebilir. Modern bilimdeki epigenetik ve nöroplastisite gibi gelişmeler de bu yaklaşımı destekler niteliktedir. Zira söz konusu bilimsel veriler, insan doğasının tamamen değişmez olduğunu değil fakat belirli sınırlar içinde esneklik gösterebildiğini ortaya koymaktadır. Dolayısıyla genetik müdahaleler de dâhil olmak üzere biyoteknolojik girişimlerin insan doğasını kökten değiştireceğini söylemek mümkün değildir. Bu tür müdahaleler insan bedene

”

Fitrat, sadece biyolojik bir gerçeklik değil, aynı zamanda dinî ve ahlaki bir boyutu da içerir. İnsanın hak dine ve tevhid inancına yatkınlığını, yani Allah'a yönelme içgüdüsünü ifade eder. Bu durum, insanın yaratılışındaki ilahi bir programlamaya işaret eder ve insanın varoluş amacının Allah'ı tanımak ve O'na ibadet etmek olduğunu gösterir.

nine yönelik olsa da İslam düşüncesinde ifade edilen anlamıyla fitratı yani doğuştan gelen dinî inanma eğilimini değiştirme niteliği taşımaz. Bu düşüncenin, Kur'an-ı Kerim'de geçen, "Allah'ın yaratmasında değişme olmaz." (Rum, 30/30.) ifadesiyle de paralellik gösterdiği söylenebilir. Dolayısıyla fitratın teolojik boyutu, insanın inançla ilişkisini ve bu ilişkinin değişmez özünü açıklayan temel bir kavram olarak İslam düşüncesinde merkezî bir konuma sahiptir. ■

Prof. Dr. Güldane GÜNDÜZÖZ

Kırıkkale Üniversitesi
İslami İlimler Fakültesi

HAKKI GÖRMEZDEN GELENLER

İnsanlar ayaklarına gelen fırsatı çoğu zaman tepirler. Sonradan “ah vah” etmek kâr etmez. Bir ke-re tren kaçmış, telafisi mümkün olmayacak bir durumun içine çoktan girilmiştir. He-le bu, insanoğlunun elinden kaçırdığı, Allah’ı tanımak ve O’nun dinini kabul etmek gibi kendi kurtuluşu ve mutluluğuna dair bir fırsat ise hepsin-

den acıdır. Kur’an, bu acınası hâli Enam suresinin şu ayetiyle tasvir eder: “Allah’ın kadri-ni gereği gibi bilemediler. Çünkü ‘Allah hiç kimseye hiçbir şey indirmedir.’ dediler. De ki: ‘Mu-sa’nın insanlara bir nur ve hidayet olarak getirdiği, parça parça kâğıtlar hâline koyup ortaya çıkardığınız, pek çoğunu ise gizlediğiniz; (kendisiyle) ne sizin, ne babalarınızın bilmediği şeylerin size öğretildiği Kitab’ı kim indirdi?’ (Ey Muham-med!) ‘Allah’ (indirdi) de, sonra bırak onları, içine daldıkları bataktaki oynayadursunlar.” (Enam, 6/91.)

Müşrikler, kendi aralarında “el-Emin” olarak bildikleri Allah Resulü’nün her konuda dürüstlüğüne şahit oldukları hâlde, onun getirdiği hakikati tasdik etmediler. Yahudiler ise gelecek peygamberin alametlerine kitaplarında işaret edilmesine rağmen onu inkâr ettiler. Sadece bu kadar mı? İlgili ayet müşriklerin ve Yahudilerin tutumunu canlı bir şekilde gözler önüne serer ve -bir rivayete göre- isim vermeden Kaynuka Yahudilerinin ileri gelenlerinden biri olan Malik b. Sayf’ın

davranışına odaklanır. Yahudiler, Tevrat’a olan hâkimiyeti sebebiyle Malik’i bir lider olmanın yanında büyük bir haham olarak da görürlerdi. O, tam bir kibir abidesiydi. İlim sahibi olmasına ilim sahibiydi, buna diyecek bir şey yok; fakat bu ilim, ona ve insanlara fayda vermedikten, güzel ve derin anlamlar içermedikten sonra ne işe yarardı ki? Malik, bedenini beslemeyi ihmal etmez, yemeyi çok severdi. Ha bire yer, daha acıkmadan yine yerdi. Allah Resulü böyle kişileri “Onlar bağırsaklarının yedi boğumuna varıncaya kadar yer, (ama yine doymazlar)” (Buhari, Et’ime, 3394.) diye tarif eder ya, Malik de onlardan biriydi işte.

Oburluğu ve semiz görünüşüyle dikkat çeken Malik, şimdi Hz. Peygamber’in karşısına çıkmış; güya Allah Resulü’nü zor durumda bırakıp köşeye sıkıştırmayı amaçlıyordu. Müşrikler oracıkta bu yüzleşmeyi dinlemek üzere yerlerini almış, her defasında mağlup oldukları Resulullah’ı bu kez Malik’in nasıl alt edeceğini merakla bekliyorlardı. Müşrikler, Hz. Muhammed’e mecnun

demişler, olmamış; şair demişler, tutmamış; sihirbaz demişler, kimsecikleri inandıramamışlardı. Zanlarınca bu sefer durum farklıydı ve onu alt edebilecek tek kişi Malik b. Sayf'tır, diyorlardı. Olayın tanıklarından biri, bir başka Yahudi kabilesi olan Kurayza'da yetişmiş Muhammed b. Ka'b'dı. Malik'in aksine o, Allah Resulü'ne tabi olmuş, İslam'ı benimsemişti. Muhammed b. Ka'b, "Allah Resulü bağdaş kurmuş bir hâlde otururken bir Yahudi topluluğu çıkageldi." diye en ince ayrıntısına kadar anlatır. Başta Malik olmak üzere Yahudiler, din ve peygamberler hakkında sordukları sorulara en güzel şekilde cevap veren Allah Resulü karşısında diyecek bir şey bulamamışlardı. Malik'in bilgisine güvenenler, onun da Resulullah karşısında yenildiğini gördüler.

Hız. Peygamber son sözünü söylemeye hazırlanıyordu. Tevrat'taki bir hükme işaret ederek Malik'in dinî konularda yeterince hassas davranmadığını ona hatırlatmak ister gibiydi. Bu hatırlatma, Tevrat'ta adı geçen ve oburluğu ile tanınan Haham Umarah'ın kıssasına bir göndermeydi; Tevrat, ilmine rağmen babasının sözlerine kulak asmayan, dik başlı kişiden bahsediyordu ve onu bütün bu sıfatlarının yanında oburca yiyip içmesi sebebiyle kınıyordu. (Tesniye, 21: 18-21.) Benzer şekilde Yahudi geleneğinin sözlü tefsir kaynağı Talmud da hahamların obur olmaması gerektiğini söylüyordu. Malik bu hatırlatma karşı-

sında öfkelenildi, ne söyleyeceğini bilemedi ve Hız. Peygamber'in huzurunda, "Allah, hiçbir beşere kitap indirmemiştir." deyiverdi. Böylece o hem Hız. Muhammed'e vahyedilen Kur'an'ı hem de Hız. Musa'ya nazil olan Tevrat'ı reddetmiş oldu. Orada bulunan Yahudiler dahi inkâr dolu bu sözlerinden dolayı Malik'e tepki gösterdiler. (Süyûti, *ed-Dürrü'l-Mensûr fi't-Tefsîr bi'l-Me'sûr*, Merkezu Hecer li'l-Buhûs (Kahire, 1424/2003), 2/238.)

Kur'an'ın kuvvetli argümanları ve Allah Resulü'nün hikmetli sözleri karşısında Yahudi geleneğinin mensupları suspus olmuştu. Müşrikler, Yahudilerden umduklarını bulamamışlardı. Müşriklerin içinden bazı hayalperestler güya Kur'an'ı taklit etmeye, onun edebî özelliğine benzer sözler söylemeye girişti. Bunlar arasında kimler yoktu ki? Kâhinler, kabile reisleri, hepsi de Kur'an'ı alt edebilmek için can atıyorlardı ama çabaları nafileydi! Bu kişilerden biri olan Nadr b. Hâris, "Ben de bu ayetler gibi sözler söyleyebilirim." deme cüretinde bulunuyordu. (Süyûti, *Dürrü'l-Mensûr*, 6/132; Enam, 6/93; Enfal, 8/31; Muttaffin, 83/13.) Kur'an-ı Kerim, Nadr'ın nezdinde bu gibi kişilere atıfta bulunarak "Allah'a karşı yalan uyduran veya kendine bir şey vahyedilmiştken, 'Bana vahyolundu.' diyen ya da 'Allah'ın indirdiğinin benzerini ben de indireceğim.' diye laf eden kimseden daha zalim kimdir?" (Enam, 6/93.) diye cevap veriyordu. Nadr'ı, Esved el-Ansî, Müseylimetü'l-Kezzâb, Tuleyha, Secâh ve diğerleri iz-

ledi. Allah Resulü'ne karşı çıkıp peygamberlik iddiasında bulunan sahtekârlardan Müseylime'nin sözleri onların ne kadar acınası durumda olduklarını gösteriyordu. Kur'an'ın yüce üslubuna nazire yapma iddiasıyla onun ortaya koyduğu mısralar, tıpkı boş bir yankının dağa çarpıp geri dönmesi gibi Kur'an'ın karşısında tuzla buz oluyordu.

Kuşkusuz Ebu Leheb, bu inançsızlardan daha önce İslam'a karşı zulüm ve haksızlığa girişmişti. Hız. Peygamber'i her yerde takip ederek sözlerini yalanlamaya, onun bir sihirbaz ve yalancı olduğunu, kavmini birbirine düşürdüğünü ve sözlerine itibar edilmemesi gerektiğini söyleyen kişidir o! O ve karısı Ümmü Cemil, âlemlere rahmet olarak gönderilen Hız. Peygamber'e ne kadar eziyet etmişti. Korkusundan Bedir Gazvesi'ne katılmayan Ebu Leheb, kendi yerine As b. Hişam'ı göndermişti. Fakat akıbetinden kaçış yoktu. Evet, o Bedir Savaşı'nda müşriklerin bozguna uğradığını öğrendikten birkaç gün sonra Mekke'de öldü. Oğulları onun yakalandığı hastalığı kendilerine bulaşmasından korktukları için babalarını gömemediler bile. Obur hahamlar, sahte peygamberler ve Ebu Leheb misali korkak inkârcı zenginler dün de vardı, bugün de var. Olsun, yeter ki Allah Resulü'nün hakikati savunan, merhame-tiyle kuşatan ve asla eğilmeyen duruşunu örnek alarak karşılarında durulsun. ■

Mehmet Mahşuk BOZKURT:

“Kur’an-ı Kerim’i öğretmek üzere gittiğimiz köylerde, çocukların yüzlerindeki tebessüm ve heyecan, ilim yolunun ne denli değerli ve canlı olduğunu bizlere gösteriyor.”

Söyleşi: Mahir KILINÇ

Din hizmetlerinde bulunduğunuz Kulp ilçesinde, görevli bulunmayan köylere gidip çocuklara Kur’an-ı Kerim öğretiyor, onlara din dersi veriyorsunuz. Bu düşünce nasıl oluştu ve bunu nasıl gerçekleştiriyorsunuz?

Çocukluk yıllarımda babam, köyümüzde fahri imam olarak görev yapardı. Uzak mezralardan, zorluklar içinde Kur’an-ı Kerim’i öğrenmek isteyen çocuklar onun yanına gelir, yüreklerindeki iman ışıyla buluşurlardı. O manzara, benim ruhumda derin bir iz bıraktı. Zira Kur’an’a ve ilme duyulan sevgi, en zor şartlarda bile sönmeyen bir kandildir. Baba-

mın hizmeti, yalnızca bir görev değil gönüllere ilim ve maneviyat tohumları ekmektir. O günlerde kalbimde bir niyet yeşerdi: “Büyüdüğümde, imamı olmayan köylerin çocuklarına Kur’an’ın nurunu taşıyacağım.” Yıllar geçtikçe bu görev benim hayatımın anlamı oldu. Altı çocuğundan beşinin imam olduğu ve büyük bir aşkla görevini yerine getiren babam emekli olunca kardeşlerin en büyüğü olarak onun yolunda gitmeye, onun görevini üstlenmeye karar vermiştim. Şimdi, her köyde, her çocuğun gözlerinde Kur’an’ı öğrenmenin heyecanını görmek ruhumun en büyük mutluluğu. Onlara sadece harfleri değil Allah’ın kelamı-

nın manasını, sabrı, merhameti ve güzel ahlakı da öğretmeye çalışıyorum.

Kur’an-ı Kerim öğretmeye gittiğiniz köylerde gerçekleştirdiğiniz bu hizmet, hem çocuklarda hem de onların ailelerinde nasıl karşılık buldu?

Kur’an-ı Kerim’i öğretmek üzere gittiğimiz köylerde, çocukların yüzlerindeki tebessüm ve heyecan, ilim yolunun ne denli değerli ve canlı olduğunu bizlere gösteriyor. Çocuklar, kendilerine verilen değeri ve önemi fark ettikçe ilme karşı muhabbetleri artıyor. Bu durum, aramızda samimi ve sağlam bir irtibat ku-

rulmasına vesile oluyor. Onların azim ve gayreti, bizim görevimize olan sadakatimizle birleşerek derslere olan ilgiyi ve öğrenme heyecanını katbekat artırıyor. Velilerin gönülden gelen desteği ise toplumda Kur'an sevgisinin yayılmasına, Kur'an'ın kalplerde hayat bulmasına vesile oluyor.

Dinimizi insanlara, özellikle de gençlere ve çocuklara anlatmaya yönelik başka çalışmalarınız ya da projeleriniz var mı? Bunlardan bahsedebilir misiniz?

Evet, var. Kur'an-ı Kerim eğitiminin yanı sıra çocuklar ve gençlere yönelik farklı faaliyetler yürütmeye çalışıyorum. Çünkü dinî eğitim yalnızca harf öğretimiyle sınırlı kalmamalı; ahlak, merhamet, güzel muamele ve hayatla bütünleşen bir iman bilinciyle derinleşmelidir. Bu niyetle camimize gelen çocuklara yönelik sohbetler, peygamber kıssaları anlatımları, küçük ilmi hâl dersleri ve oyunla eğitimi birleştiren etkinlikler düzenliyoruz. Böylece çocukların hem gönlüne hem zihnine hitap eden bir ortam oluşuyor. Gençleri ise anlamaya ve onlara yol arkadaşlığı yapmaya gayret ediyorum. Gündelik hayatın içinden meseleleri dinî bakış açısıyla ele alarak onlarla sohbetler yapıyor, sorularını önemseyerek cevaplamaya çalışıyorum. Sosyal medya aracılığıyla da çeşitli içerikler paylaşarak ulaşamayan yerlere dijital yollarla ulaşmaya gayret ediyorum. İnanıyorum ki ilim, ihlasla birleştğinde nesilleri inşa eder. Bu şekilde çalışarak daha çok

gönle ulaşabileceğimize, daha kalıcı izler bırakabileceğimize inanıyorum.

Şehir merkezinden uzakta ve köylerde din hizmetini gerçekleştirmeye çalışan biri olarak din görevlilerine ne gibi tavsiyelerde bulunmak istersiniz?

İslam'ın ilk emri olan "Oku" ayeti ile Peygamber Efendimizin ilim öğrenme ve öğretmeyi teşvik eden hadisleri bana daima istikamet vermiştir. Ben, şuna inanıyorum: Neye nasıl bakarsan onu öyle görürsün. Bizler de yavrularımıza, çocuklarımıza nasıl yaklaşırsak onlar da bizi öyle karşılar. Eğer biz ilimle, sevgiyle, edep ve merhametle yaklaşırsak, onları gerçekten önemsersek sadece ders vermiş olmayız, aynı zamanda onlarla gönül bağı kurarız. Onlar da bize karşı sevgiyle, saygıyla ve istekle yönelirler. Camide elifle başlayan bir eğitim, hocayla başlayan bir saygı ve edep vardır. Daha derse başlamadan çocukların bakışlarında bu duyguları görmek mümkün. Samimiyetle yapılan her din hizmeti, yüce bir gayretle karşılık buluyor. Köylerde görev yapan din görevlisi kardeşlerime tavsiyem şudur: Din hizmetini sadece kürsüden, camiden ibaret görmesinler. Mahallede, sokakta, tarlada, çocukların oyun alanında da bir din görevlisi olarak var olsunlar. İnsanlara yaklaşırsan görevli gibi değil bir dost, bir rehber, bir kardeş gibi yaklaşırsınlar. Unutmayalım ki bazen bir selam, bir tebessüm, bir hâl hatır sorma; bir hutbeden, bir vaazdan çok daha derin izler bırakabilir. ■

Öz Geçmiş

Mehmet Mahşuk Bozkurt, 1978 yılında Diyarbakır'ın Kulp ilçesi Hamzalı Mahallesi'nde doğdu. İlkokulu Kulp ilçesinde bitirdi. Ortaokulu Bismil Mehmetçik Ortaokulunda, liseyi ise Diyarbakır İmam Hatip Lisesinde okudu. İmam hatiplik vazifesine Bismil'de vekil olarak başladıktan sonra 2013 yılında asaleten Kulp ilçesine bağlı Temren Maladuburi Camii'ne atandı. Sonrasında Hamzalı Akyaprak Camii'ne tayin oldu. Son görev yeri Uzunova Bahad Hz. Yusuf Camii'ne 2024 yılında tayin olan Bozkurt, evli ve üç çocuk babasıdır.

GAZZE DİRENİŞ HATTIMIZ

Kadir KARGI

DİB Din Hizmetleri Uzmanı

Muharref dinlerinden menkul “arz-ı mev’ud” hülyalarını gerçeğe dönüştürme hırsıyla bir zamanlar kendilerine şefkat elini uzatmış Osmanlılara karşı sinsice ve hainlikle hareket etmekte bir beis görmeyenler, asırlara cari karanlık oyunları İmparatorluğun yıkılmasında kritik roller üstlendiler.

İngiliz aklı ve Yahudi sermayesi üzerine kurulan Amerika merkezli fakat küresel ölçekli Hristiyan-Yahudi siyonizmi, medya, finans ve teknoloji gibi modern sömürü aygıtlarını ustalıkla kullanarak Batı toplumunu büyük ölçüde man-kurtlaştırmayı başardı. Böylece Batı’da eleştirel düşüncenin yerini “suçluluk psikolojisi” alırken; özgürlük yerine hedonistlik, insan hakları yerine çifte standart kutsandı. Aynı yapı Doğu’ya yöneldiğinde ise başka bir strateji uygulandı: Sindirme, parçalama ve kontrol. Sistematik bir şekilde Doğu’nun direnci kırıldı, sesi kısıldı. Holokost hatırlatılmak suretiyle de Batı etkisizleştirildi. Ve bu iki dünya arasında, Gazze Şeridi 18 yıldır acımasız bir abluka altında, Mescid-i Aksa’nın altı en az 44 yıldır oyuluyor ve Filistin en az 77 yıldır bölünüyor, parçalanıyor, yutuluyor... Üstelik bu işgal öyle gizli saklı da yürütülüyor; aksine kameralar karşısında, milyonların gözü önünde, göstere göstere göğsümüzü delercesine canlı yayınlarla gerçekleştirecek. Ancak...

Her şey o “lanetli akl”ın kursuz (!) planı içerisinde seyrederken ve tüm dünya bir bir dize getirilmişken hepi topu 45 kilometrekarelik bir şehir sahneye çıkıyor: Gazze. Dünyaya onun ismini dahi anmaktan çekinirken haritadan silinme pahasına yekvücut olan bu şehir, siyonizmin dışlisine öyle bir saplanıyor ki zulmün, tahakkümün ve çifte standardın “yeni dünya düzeni” bir anda altüst oluyor...

Güçlü istihbarat ağlarıyla en mahrem odalara kadar sızan, demir kubbesiyle gökyüzünü tahkim etmiş, görünmez uçaklarıyla gölgeler arasında dolaşan, sarsılmaz tankları ve nokta atışı yapan füzeleriyle ölüm saçan, faiz lobileriyle devletlerin kanını emen küresel finans baronlarının yüce (!) baronu ve emir komuta zincirine bağladığı medya korosunun sahte nazarları eşliğinde kurduğu korku imparatorluğunun gölgesinde yenilmezlik illüzyonuna tutunan o Büyük İsrail (!), sahil kasabası çapındaki bir şehir karşısında eriyor. Sonra gözü dönmüş bir şekilde camilere saldırıyor, kilise, okul, hastane ayırımı yapmaksızın ayakta duran

her yeri, hareket eden her şeyi vuruyor, bombalıyor, yakıyor, yıkıyor, yağmalıyor...

Şehrin yükselen dumanları arasında sadece anneler değil kundaktaki masum bebekler de yok ediliyor. Dahası bu vahşet, değil 7 Ekim, 77 ekimdir aralıksız devam ediyor. Ancak Gazze yine bitmiyor, yine tükenmiyor. Herkes dumanlarını seyrederken o küllerinden yeniden doğuyor. Teknolojinin, paranın ve gücün mutlak tahakkümü, küçücük ellerin tuttuğu sapan taşları karşısında güdük kalıyor. Ve “Bakın, nasıl bir alçaklıkla öldürdük!” diye görüntüleri dünyaya servis edilen Şehit Yahya Sinvar’ın son nefesini verirken fırlattığı o tahta parçasıyla bir daha toplanmamacasına dağılıyor.

Terör devletinin yıkılmaz sanılan kaleleri, Gazze’nin sarsılmaz direnişi karşısında çatırdarken tarih bir kez daha yenilmez görünenin bile nasıl yenileceğini buradan fısıldıyor.

Peki, bu nasıl mümkün oluyor; nasıl oluyor da o devasa güç (!), bir Gazze’nin hakkından gelemiyor?

Ayçin Kantoğlu’nun ifadesiyle: “Ölümden korkmuyorlar çünkü müthiş bir metanet var. Evladını kefenliyor ama ne bir isyan görüyorsun ne bir lanet okuma görüyorsun. Tevekkülle kalkıyor, hamdediyor. Hepsi böyle... Nasıl oluyor peki bu? Hakikatin böyle bir kuvveti var ve sizin yaptığınız hiçbir şey o kuvveti gölgelemeye yeterli olmuyor...”

Gazze, eşi görülmemiş bir imha girişimiyle sınanırken kaçmak yahut katlanmak yerine

kalıp savaşmayı tercih ediyor. Bir de Filistinli Mahmud Deriş’in şiirindeki o inanmışlıkla düşmanı def etme kararlığını:

*“Füze sizden taş bizden,
Kılıç sizden kan bizden,
Ateş sizden can bizden,
Saatlerinizi de alın
vaktimizden
ve defolun!*

...

*Çekin elinizi ekmeğimizden ve
tuzumuzdan,
Yaramızdan, suyumuzdan ve
toprağımızdan.
Alın hissenize düşeni de
kanımızdan
Ve defolun!”*

Gazze, anlamını imanla bulmuştur. Bu yüzden yapılan her saldırı onu daha da kenetler; atılan her bomba, direnişinin kökünü daha derine salar. Küfürün ve zulmün karşısında eğilmektense onurla toprağa düşmeyi şeref sayan bu şehrin halkı için ölüm yalnızca vuslata açılan kapı olur.

Bir de onlar ölümlerini toprağa gömmez: Hayatı dünyadan ibaret görmeyen Ömerce bir inançla, “cennete ısmarlar.” Ve her şehit, arkasında bir halkın yeniden doğuşunu bırakır. Çünkü bu direniş, kurşunla değil inançla yürür; bedenle değil ruhla büyür. Böylesi bir adanmışlık karşısında düşmana düşense eninde sonunda çaresizce diz çökmektir.

“Ehl-i Gazze, ehl-i izzet/Gazze ehli, izzet ehlidir” denilmiştir ki bu elhak doğrudur. Zira Batı’yı sindiren, Doğu’yu durduran küresel terörizm karşısında bir Gazzemiz kalmıştır. Demek ki Gazze bir coğrafyanın adı değil; insanlık vicdanının

sınandığı, haysiyetin anlamını bulduğu, sabrın ve imanın tecelli ettiği hakikat meydanıdır. Bu meydana yapılan her saldırı bumerang etkisiyle dönüp sahibini bulmakta, burada yıkılan her ev, insan ruhunun yıkılmazlığını haykıran bir bilinç anıtına dönüşmekte; mazlum ve masum bedenleri hedef alan her kurşun, insanlıktan nasibini almış her yürekte beklenen o büyük dirilişin çağrısıyla çağıldamaktadır.

Esasında Gazze’nin mücadelesi siyasal değil insanlık adına verilen varoluşsal bir direniştir; zulmün karşısında insan kalabilme iradesidir. Çağın vicdan terazisinde tartılan bir ahlak sınavı, insan kalabilmenin en yalın ve en çetin mekânıdır. Ve Gazze, bu yönüyle bir şehrin, bir halkın hatta bir dinin değil; farkına varılsın yahut varılmasın, bütün insanlığın direniş hattıdır.

Bugün diriliş neslinin amentüsü Gazze’dir. Ve Gazze en çok da mümin yüreklerde yükselen rahmet nişanesidir. Yenilgi yenilgi büyüyen bu mücadele sayesinde insanlık hiç olmadığı kadar İslam’la şeref yap olmaya yönelirken elbette bu şereften en büyük pay Gazze’nindir, Gazzelilerindir.

Artık Gazze, bir mahal değil bir hâldir; bir halkın yalnızlığa karşı gösterdiği onurlu duruşun adı, dünyanın suskunluğuna karşı yükselen lahuti çağrının miracıdır. Ve bu saniyeden sonra hiçbir şey görmezden gelinemeyecek kadar çıplak ve hiçbir sessizlik masum kalamayacak kadar suça ortaktır. ■

BİR DURUP DÜŞÜNMEK

Yunus Emre GÜÇLÜ

Ordu Ünye Yazkonağı Mahallesi Merkez Camii İmam Hatibi

İnsanı eşref-i mahlukat kılan en belirgin özellik, düşünme kabiliyetidir. İnsan, bu kabiliyetiyle yapacak olduğu şeyleri tasarlar ve ona göre eylemini gerçekleştirir. Fakat her düşünce eyleme yansımayabilir. Bazı durumlarda tefekkür etmek, başlı başına bir eylemdir. Allah'ın insana bahsetmiş olduğu bu kabiliyet, Kur'an-ı Kerim'in birçok yerinde tefekkür, tedebür, nazar ve itibar gibi kavramlarla ifade edilmiştir. (İlhan Kutluer, "Düşünme", *TDV İslam Ansiklopedisi*, c. 10, s. 53-57.) Hz. Peygamber (s.a.s.), "Bir saat tefekkür etmek, bir senelik (nafile) ibadetten daha hayırlıdır." (Beyhaki, *Şuabü'l-İman*, nr. 120, Ebu Nuaym, *Hilyetü'l-Evliya*, 6/67.) diyerek tefekkür etmenin önemine vurgu yapmıştır. Yine Allah'ın Elçisi, "Göklerin ve yerin yaratılışında, gece ile gündüzün birbiri ardınca gelip gidişinde selim akıl sahipleri için elbette

ibretler vardır.” (Âl-i İmran, 3/190.) ayeti için “Bu ayeti okuyup da üzerinde düşünmeyen kimseye yazıklar olsun.” (İbn Hîbbân, *es-Sahîh*, nr. 620.) buyurarak mahlukatı tefekkür edip ibret almamız gerektiğinin altını çizmiştir.

Hakikaten kâinattaki nizam hayranlık verici niteliktedir. İnsanoğlu durup düşünmeli. Maalesef ki bizler bir türlü durup düşünmeyi başaramıyoruz. Gündelik hayatımızdaki rutinler bizi sürükleyip götürmekte. Başta sosyal medya olmak üzere birçok meşgale... Dur durak bilmeksizin bir koşturmaca. Elbette salih amel niyetiyle yapılan dünya uğraşları oldukça kıymetlidir. Ancak dünya uğraşları arasında bir yerde soluklanmak, bu esnada varlığı ve yaratılışı tefekkür ederek kalbi dünya dertlerinden arındırmak gerekir. Böyle olduğu takdirde tefekkür bir üst boyuta ulaşarak tedebbür hâlini alacak ve yaptığımız her eylemin hakikatine vâkıf bir şahsiyet hâline bürüneceğiz. Niyetimiz her daim kalbimizde hazır vaziyette olacak. Tefekkür, bu çerçeveden bakıldığında maddi âlemden manevi âleme geçişin anahtarı gibidir.

Kalpleri taşlaşmaktan korumanın yolu, her şeyin yaratıcısı olan Allah’a tam manasıyla yönelmedir. Sezai Karakoç’un, “Fizikötesi gerçeklikler fiziki gerçeklikler gibi reel hatıta realite ve tabiatıdan daha reel gerçekliklerdir.” sözü, Müslüman bir insanın düşünce yapısının nasıl olması gerektiğinin güzel bir örneğidir. Bu sö-

zün hakikatini kavramak ancak tefekkür ve amel ile mümkündür. Tefekkür, amel ile yoğrulursa bizlere metafizik âlemin kapılarını aralar, varlığın ve yaratılışın hakikatine vâkıf olmamıza vesile olur. Etrafımızdaki her bir hadiseye hikmet nazarıyla bakmaya başlarız. Böylelikle eşref-i mahlukat olarak tavsif edilen ve bütün kâinatın kendisine amade kılındığı insanoğlu, kendi özünün farkına varmaya başlar. Dünya artık onun için bir dert olmaktan çıkmıştır.

Şüphesiz dünya var olduğu müddetçe imtihan var olma-ya devam edecektir. Bu imtihanı acaba hakkını vererek geçebilecek miyiz? Bizler dünyalık işlerimizle ilgili şüphe ya da ikilem içerisinde kaldığımızda sonunu düşünüp tedbir alarak o işin en garanti hâli nasılsa ona göre hareket etmekteyiz. En azından genel olarak böyle. Pekâlâ, ne olacağını bilemediğimiz sonumuz için nasıl bir hazırlığımız var? İşte tefekkür, bize bunun muhasebesini yapmak için bir alan açar.

Durup düşünmeliyiz. Şöyle bir düşünelim... En güzel fikirler, pişmanlık vb. duygular bir yerde durduğumuz zaman zihnimize intikal etmeye başlıyor, öyle değil mi? Çünkü insan durduğu zaman düşünür. İnsan işlediği günahları da düşünür ve bazen öyle pişman olur ki gözyaşı döker. Bazen de gözyaşları mümin kardeşleri için akar. İşte bütün bunlar az ve öz tefekkürle meydana gelir. Güzel işler yapmak, ahlaki

güzelleştirmek, hülâsa iyi bir Müslüman olmanın yolu tefekkür etmekten geçer.

Müminlik vasıflarımız zannedilenlerle sınırlı değildir. Yine bir durup düşünelim! Gazze’deki soykırım başta olmak üzere birçok hadise bizleri hâlâ durup düşündürmüyorsa, bunlardan üzüntü duymuyorsak ve mevcut duruma alışmışsak müminlik vasfımızı da barındıran birçok şeyden ödün vermişiz demektir. Çünkü hadiste, “Müminler birbirlerini sevmekte, birbirlerine acımakta ve birbirlerini korumakta bir vücuda benzerler. Vücudun bir uzvu hasta olduğu zaman, diğer uzuvlar da bu sebeple yusuzluğa ve ateşli hastalığa tutulurlar.” (Müslim, *Birr*, 66.) buyrulmuştur. Buradan hareketle ve hepimizin tecrübe ettiği üzere düşüncenin insana fiziki etkisi bir hakikat. Hadiste ifade edilen “bir vücut” olamamışsak, tefekkür dünyamızda Müslüman kardeşlerimize bir yer yoksa önce durup kendi düştüğümüz durumu bir düşünmeliyiz. Neden o acıyı hissetmiyoruz? Bunu bir düşünelim! Belki bir durup düşünmemiz, hayatımızın bütünüyle değişmesine vesile olabilir. Yazının başında zikrettiğimiz hadiste bir saatlik tefekkürün bir senelik nafîle ibadetten hayırlı olmasını İmam Gazali bu çerçevede yorumlamaktadır. O hâlde bir soralım kendimize: Neredeyiz? Niye varız? Hayat gayemiz ne? Nasıl yaşıyoruz? Bir durup düşünelim! ■

İNSANA VERİLEN BÜYÜK NİMET AKIL

Hasan EFİLOĞLU

Sakarya İl Vaizi

İnsana verilmiş en büyük nimet akıl nimetidir, düşünme ve kavrama kabiliyetidir. İnsan kendisine verilen bu donanım sayesinde duyu yollarıyla elde ettiği verileri işler ve çıkarımda bulunur. Tıpkı bir bilgisayar programının gönderilen dosyaları kullanılabilir hâle getirmesi gibi insan da aklı sayesinde varlığı düşünür, içinde bulunduğu ortamı anlamlandırır. Kelime anlamı bağ kurmak olan aklın görevi, varlığı birbirine bağlamak, görünen üzerinden görünmeyene ulaşmaktır. Salt akıl, gündelik hayattaki fayda-zarar durumlarını tespit edebilir ancak “Bu evren neden var, benim dünyada ne işim var, beni buraya kim gönderdi, hayatın anlamı nedir, ölümden sonra ne var, doğru ve güzelin ölçüsü nedir?” gibi sorulara isabetli ve kapsayıcı cevap veremez. Bu yüzden tarih boyunca salt akılla düşünen filozoflar hayatın anlamı konusunda birbirini tekzip ederken kaynağı vahiy olan peygamberler birbirlerini tasdik etmişlerdir.

Vahyin rehberliğinde kullanılan akıl, hakikate ulaşma konusunda yeterli değildir, yanılmaya müsaittir.

Akl, kendi olgusal varlığı üzerinde bile düşünebilen ve tabiatta örneği bulunmayan müthiş bir cevherdir. İnsan kendi aklıyla, aklının sınırlı olduğunu ve her şeyi bilemeyeceğinin tespitini dahi yapabilir. İnsan, nokta kadar göz bebeğiyle büyük hacimli görüntüleri ihtata edebilir ama mesafe ve kızlötesi ışınlar gibi bunun da bir sınırı vardır. Yine insan kalbi, tarifsiz duyguları hissedebilir, yine bu hissediş de insanın yaşanmışlığı ile sınırlıdır. Benzer şekilde insan aklı da çok sayıda hakikati keşfetmeye medar olacak bir güce sahiptir ama bunun da bir üst limiti vardır. Bir lambanın etrafını aydınlatmasının sınırı olduğu gibi aklın da idrak kapasitesini aşan sınırı vardır. O sınıra gelindiğinde, daha iyi bileme teslim olmak da aklın icabıdır. Mesela insan, aklıyla kendi bedeninin hastalandığını anla-

yabilir, sonrasında akıl onu, tedavi edecek bir doktora yönelir. Akıl görevini yapmış olarak geriye çekilir, sonrasında doktora teslimiyet başlar. Eğer akıl haddini aşar, doktor gibi benim de bilgim var deyip ilaçlar yazarak kendini tedavi etmeye kalkışırsa kendini zarara uğratır. Aklın küçük ayakları ile gidilemeyecek yerlere vahyin kanatlarıyla uçmaya çalışmak akıllıca olandır. Akıl, insanı kıyıya kadar götürür, denizi aşmak için vahyin gemisine binmek gerekir. Gemiye binmeyi reddedenlerin suda boğulmaları mukadderdir.

Kendisine verilen akıl nime-tinin hakkını veremeyenler, ayet-i kerimede insanların en kötüsü olarak nitelendiriliyor. (Enfal, 8/22.) Akıl, yaratılanlarla Yaradan arasında bağ kurmayı, bir olan Allah’a, O’nun indirdiklerine ve Hz. Peygamber’in bildirdiği ahiret gününe iman etmeyi sağlar. Peygamberimiz, “İnsanların en akıllısı kimdir?” sorusuna “Akıllı insan, ölümden sonrası için şimdiden

hazırlık yapan kişidir.” (İbn Ma-ce, Zühd, 31.) şeklinde cevap vermiştir. Yaz aylarının albenisine kapılarak kendini eğlenceye veren ve gelmesi kesin olan kışa hazırlık yapmayan kişiye gafil denmez de ne denir? Akletmeyerek iman etmeyenlerin ahiretteki durumu bir ayet-i kerimede şöyle anlatılır: “Yine şöyle derler: ‘Eğer kulak vermiş veya aklımızı kullanmış olsaydık şu alevli ateştekilerden olmazdık.’”(Mülk, 67/10.)

Günümüzde de “ben aklıma güvenirim, başka bir bilgi kaynağına ve rehberliğe ihtiyacım yok” diyenler, “gözüm var; o hâlde görebilirim” diyenler gibidir. Ama gözlerinin görebil-

mesi için ışığa ihtiyacı olduğunun farkında değildirler.

Akıl, eşyanın üzerine etiket yapıpıştırıp hakikat icat etmek için değil Allah tarafından fitrata yerleştirilen hakikati keşfetmek için vardır. Akıl, malzeme olmadan düşünemez; çevreden edinilen verileri işler. Hz. Peygamber’in getirdiklerini görmezden gelerek düşünce üreten bir zihnin yanlış sonuçlar çıkarması kaçınılmazdır. “...Biliniz ki kalpler ancak Allah’ı anmakla huzur bulur.” (Rad, 13/28.) ayetindeki gerçeği görmeyip, mutluluğu tarih boyunca başka olgularda arayan beşerî felsefelerin insan hayatını yapboz tahtasına çevirdiği acı bir gerçektir. ■

”

Akıl, yaratılanlarla Yaradan arasında bağ kurmayı, bir olan Allah’a, O’nun indirdiklerine ve Hz. Peygamber’in bildirdiği ahiret gününe iman etmeyi sağlar.

SEBE SURESİ

Doç. Dr. Faruk GÖRGÜLÜ

Düzce Üniversitesi İlahiyat Fakültesi

Sebe suresi, Kur'an-ı Kerim'deki sıralamada otuz dördüncü, iniş sırasına göre ise eli sekizinci sure olup 54 ayetten oluşmaktadır. Mekke döneminin ikinci yarısında, Lokman suresinden sonra nazil olmuştur. Bazı rivayetlerde 6. ayetinin Medine'de indiği zikredilse de (Kurtubi, *el-Câmi'u li-ahkâmi'l-Kur'an*, Beyrut: Müessesetü'r-Risâle, 27/252.) bu görüş yaygın kabul görmemiştir. Sure adını, 15. ayette geçen "Sebe" kelimesinden alır. (İbn Âşûr, *et-Tahrîr ve't-Tenvîr*, Tunus: Dâru't-Tûnisiyye, 1984, 22/133.) Burada ve devamındaki ayetlerde Sebe halkının kendilerine verilen onca nimete rağmen nankörlük ederek Allah'a kulluktan ve şükretmekten yüz çevirdikleri, bunun sonucunda büyük bir sel felâketiyle cezalandırıldıkları, verimli arazilerinin çorak topraklara, nimetlerinin de mahrumiyetlere dönüştüğü anlatılır. (Sebe, 34/15-21.) Surenin nüzul sebebi olarak Ebu Süfyan'ın, ebedî hayatı ve kötülerin azaba uğratılacağı gerçeğini inkâr etmesi zikredilse de (Ebu Hayyân el-Endelüsî, *el-Bahru'l-muhîr*, Beyrut: Dâru'l-Kütübü'l-İlmiyye, 1993, 7/247.), bu tavır yalnız ona mahsus olmadığından, genel olarak Hz. Peygamber'in muhataplarının Allah'ın birliğini ve ahiret hayatının varlığını inkâr etmeleri üzeri-

ne indiği kabul edilmektedir. (Bekir Topaloğlu, "Sebe' Sûresi", *TDV İslam Ansiklopedisi*, 36/243.)

Sebe suresinde ana hatlarıyla Allah'ın birliği (tevhid) ve ahiret inancı ele alınır. Bu bağlamda, şirk inancı eleştirilerek tevhid ilkesi pekiştirilir. Yüce Allah'ın kudretinin mutlaklığı ve ilminin kuşatıcılığına dikkat çekilir. O'nun kemal sıfatları üzerinde durularak sınırsız ilmi, ezelî hikmeti, engin rahmeti ve bağışlaması hatırlatılır. Böylece insanlara, bu sıfatların hayatın bütün yönlerini kuşattığı gerçeği telkin edilir. Ardından kıyamet vaktinin mutlaka geleceği, bütün insanların yeniden diriltilip ilahi huzurda hesaba çekilecekleri vurgulanır. Bu hakikati kabul etmeyenlerin tutarsızlıklarına işaret edilir; onların, Resulullah'ı Allah hakkında asılsız sözler uydurmakla itham etmeleri yahut aklını yitirmiş bir mecnun olarak görme teşebbüsleri ele alınır. Ayrıca iman edip salih ameller işleyenlerle inkâr ve isyan yolunu tercih edenlerin akıbetleri karşılaştırmalı bir biçimde tasvir edilir. Böylece ilahi adaletin tecellisi gözler önüne serilir. İman edenlerin saadet ve huzura erişecekleri, nankörlük edenlerle isyankârların ağır bir hüsrana uğrayacakları belirtilir. Bu bağlamda Hz. Davud

ve Hz. Süleyman'ın hayatlarından kesitler sunulur, onların nasıl ilahi lütfı mazhar oldukları hatırlatılır. Ardından Sebe halkının nankörlük ve isyan sebebiyle helake sürüklendikleri hatırlatılır. Bunun yanı sıra, şeytana uyanların ve şirk batığına saplananların ahirette karşılaşacakları hazin durumlar tasvir edilir. (İbn Âşûr, *et-Tahrîr ve't-Tenvîr*, 22/134, 135.)

Sure, hamdın dünyada da ahirette de yalnızca Allah'a ait olduğunu vurgulayan ayetle başlar. O'nun her şeyi kuşatan ilmi, hikmetli yönetimi,engin rahmeti ve bağışlayıcılığı dile getirilir. (Sebe, 34/1-2.) Ardından inkârcıların kıyamet gününü ve öldükten sonra yeniden dirilip hesaba çekilecekleri gerçeğini reddettikleri, çürüyüp dağılmış bedenlerin tekrar hayata dönmesini imkânsız gördükleri aktarılır. Devamında Hz. Peygamber (s.a.s.) hakkında ileri sürdükleri asılsız ithamlar reddedilir. Kıyametin mutlaka gerçekleşeceği, insanların dünyada yapıp ettikleri eylemlerin karşılığını ahirette mutlaka görecekleri haber verilir. Kâinata tefekkür nazarıyla dikkatli bir şekilde bakanların bu hakikati kavrayabilecekleri ifade edilir. (Sebe, 34/3-9.)

Devam eden ayetlerde, dünyada kendilerine egemenlik, refah ve üstünlük bahşedilmiş salih kullar ile Allah'a karşı gelen inkârcıların akıbetleri karşılaştırılır. Öncelikle iyi örnek olarak Hz. Davud ve Hz. Süleyman'a bahşedilen ilahi lütfularla bazı mucizelere yer verilir. Bu çerçevede Hz. Davud

ile birlikte kuşların ve dağların tesbih etmeleri, demirin Hz. Davud'un elinde yumuşaması, rüzgârın ve cinlerin Hz. Süleyman'ın emrine verilmesi zikredilir. Ardından Arap Yarımadası'nda zenginlik ve refah içinde yaşayan Sebe halkının hayat hikâyelerine değinilir. Ancak söz konusu kavmin nankörlükleri ve hakikate sırt çevirmeleri sebebiyle sel felaketiyle helak edilerek bir ibret tablosuna dönüştükleri hatırlatılır. (Sebe, 34/10-21.)

Surenin bundan sonraki kısımlarında Allah'ın varlığına ve birliğine dair deliller zikredilir. Şirkin her türü reddedilerek müşriklerin putlara tapma konusundaki batıl inançları çürütülür. Onların tutucu ve bağnaz tavırlarının ahirette nasıl bir hüsrana dönüşeceği canlı bir şekilde tasvir edilir. Dünyada iradelerine hâkim olamayan ve kâfirlerin yolunu izleyen kimselerin, suçu kendilerini saptıranlara yüklemeye çalışmalarının ise bir yarar sağlamayacağı bildirilir. Hz. Peygamber'in müjdeleyici ve uyarıcı bir elçi olarak gönderildiği ifade edilir. Daha sonra ahirete iman etmeyenlerin ve ilahi kitapları reddedenlerin hem kendilerine hem de çevrelerine zulmettikleri, sonunda hüsrana uğrayacakları belirtilir. Mal ve evlat zenginliğinin iman ve salih ameller olmaksızın kurtuluşa vesile olamayacağı hatırlatılarak tevhid ilkesi bir kez daha pekiştirilir. (Sebe, 34/22-42.)

Daha sonra Hz. Peygamber dönemindeki müşriklerin Kur'an'ı

inkâr ederek onu uydurma ve büyüleyici bir söz olarak niteledikleri, Resulullah'ı ise atalarının dinini bozmak isteyen biri olmakla suçladıkları aktarılır. Hâlbuki onların daha önce ne bir ilahi kitap okudukları ne de bir peygamberle karşılaştıkları hatırlatılır. Bu zihniyete karşı Resulullah'a, muhataplarını Allah'ın huzurunda bulunduklarının bilinciyle ve samimiyetle tefekküre davet etmesi emredilir. Böylece onun hiçbir akli bozukluğa sahip olmadığını, mecnun değil; bilakis azabı haber veren bir uyarıcı olduğunu anlayacakları ifade edilir. Ayrıca Hz. Peygamber'in risalet karşılığında herhangi bir ücret talep etmediği, ecrinin yalnızca Rabbine ait olduğu vurgulanır. Son olarak hakikatin mutlaka üstün geleceği bildirilerek iman etmeyenlere uyarıda bulunulur. (Sebe, 34/43-49.)

Surenin son ayetlerinde, inkârcıların kıyamet günü korku ve telâşa kapılarak iman ettiklerini söylemelerine rağmen bu pişmanlığın fayda sağlamayacağı, artık kaçış ve kurtuluş imkânı bulamayacakları bildirilir. Dünyaya dönüp iman etmek ve salih ameller işlemek isteseler de bu mümkün olmayacaktır. Arzularıyla kendileri arasına bir engel konulacağı ifade edilir. Bu durumun, daha önce benzer inkârcı topluluklara uygulanan ilahi sünnetin bir tekrarı olduğu vurgulanmakta ve onların dünyada sürekli şüphe ve şaşkınlık içinde yaşadıkları haber verilmektedir. (Sebe, 34/51-54.) ■

DİJİTAL AKTİVİZMİN ADI GAZZE

Gazze’de, iki yıldır insanlığın vicdanını katan günler yaşanıyor; yaşanan her acı ve katliam, tarihin kara sayfalarına kazınıyor. Bir asırdır devam edegelen saldırılar ve abluka, 7 Ekim 2023’ten sonra şiddetini artırarak koca bir halkı açlıkla ve ölümle kuşattı. Yaşamını yitirenlerin sayısı 65.000’e ulaştı. Bu rakam, yalnızca bir istatistik değil yıkılmış hayallerin, tükenmiş nefeslerin ve sönmüş ocakların acı bilançosudur. Uluslararası insan hakları örgütleri ve birçok ülke, Gazze’de yaşananları açıkça “soykırım” olarak tanımlamaktadır.

Dünya bu vahşetten ve sebep olduğu acılardan yoğunlukla dijital mecralar üzerinden haberdar oldu. Gazeteciler, sosyal medya fenomenleri ve sivil vatandaşlar, canlarını riske atarak yaşananları kayda aldı. Böylece geleneksel medyanın görmezden geldiği olaylar ve siyonistlerce engellenen haberler, sosyal medya aracılığıyla

la dünyanın gündemine düştü. Nitekim İsrail, bu dijital tanıklığı yapanları susturmak için onları doğrudan hedef aldı. Gazze, 2023’ten bu yana gazeteciler için dünyanın en ölümcül çatışma bölgesi hâline geldi. 270’ten fazla basın mensubu hayatını kaybetti.

Bütün bu baskılara rağmen dijital mecralarda ortaya konan sivil çabalar, Gazze’de yaşanan zulmü dünyaya duyurmayı başardı. Yalnızca bombardımanların yol açtığı yıkımı değil açlığa mahkûm edilen masumların çaresizliğini de görünür kıldı. Temmuz 2025’ta Gazze’de derinleşen açlık krizini dünyaya duyurmak için oluşturulan #GazaIsStarving (Gazze Açlıktan Ölüyor) etiketi, kısa sürede küresel bir karşılık buldu. Sadece Arapça versiyonuyla bir sosyal medya platformunda 227 binden fazla gönderide bulunularak gündemin üst sıralarına çıktı. Doğu’da ve Batı’da milyonlarca insanın sokaklara taşması, dijital tanıklığın küresel ölçekte nasıl bir et-

ki doğurduğunu gösterdi. Dijital aktivizm, soykırımı ekranlara taşıyarak İsrail’in maskesini düşürdüğü gibi Gazze halkının sesi, soluğu ve adalet arayışının küresel lokomotif oldu.

Diğer taraftan küresel çapta yürütülen hashtag kampanyaları, çevrim içi imza girişimleri ve boykot çağrıları dijital direnişin yeni bir boyutunu oluşturdu. #FreePalestine (Özgür Filistin), #PrayForGaza (Gazze için Dua Et), #CeasefireNOW (Ateşkes Hemen Şimdi) gibi etiketler, farklı dönemlerde küresel trendler hâline gelerek dijital direnişin hafıza kaydında yerini aldı. Bu kampanyalar bir yandan Gazze halkıyla dayanışma duygusunu pekiştirirken diğer yandan hükümetler ve şirketler üzerinde baskı oluşturdu. Özellikle 2023 sonrasında sosyal medyada bir araya gelen kitleler, tepkilerini sokaklara taşıdı ve tüketim alışkanlıklarına yansıttı. İsrail’e destek veren markalara karşı yürütülen boykot çağrıları, pek çok ülkede satışları

düşürdü. Bu tablo, dijital kampanyaların yalnızca sembolik protestolar olmadığını, reel ekonomiyi ve gündelik yaşamı etkileyebildiğini de gösterdi.

Çevrim içi imza kampanyalarının yanı sıra viral içerikler de bu direnişe eklendi. Dünya genelinde yaklaşık 30 milyon sosyal medya platformu kullanıcısı, İsrail'in Gazze'de yerinden edilmiş sivillere yönelik saldırılarını protesto etmek amacıyla yapay zekâ ile üretilmiş "All Eyes on Rafah – Tüm Gözler Refah'ta" yazılı çarpıcı görseli paylaştı. Refah'taki katliamın ardından üretilen bu görsel, kısa sürede küresel bir simgeye dönüşerek dijital dayanışmanın ortak dili oldu. Böylesine kitlesel bir dijital eylem, aynı zamanda sosyal medyada Filistin'i destekleyen içeriklere uygulanan sansüre karşı bir tepki olarak da değerlendirildi.

Ne var ki dijital aktivizmin bu güçlü örnekleri, beraberinde slaktivizm tartışmasını da gündeme getirdi. Slaktivizm, en yalın tanımıyla yalnızca çevrim içi tepki vermekle sınırlı kalan bir "sözde aktivizm" biçimidir. Slaktivizm, bireylere yalnızca "üzerine düşeni yapmış" hissi vererek vicdanlarını rahatlatır. Ancak bu destek gösterileri daha zahmetli ve riskli eylemlere katılma motivasyonunu azaltır. Bir gönderi paylaşmak ya da bir etiketi kullanmak psikolojik tatmin sağlasa da değişim için gereken gerçek etkiyi doğurmaz. Bu nedenle slaktivizm, dijital dünyanın pasif bir konfor alanı olarak kalır. Buna karşın dijital aktivizm, slaktivizmin gölgesinde kaybolma-

ması gereken daha kapsamlı ve etkili bir eylemlilik biçimidir. Dijital aktivizm; sosyal medyada kampanya yürütmek, boykot çağrıları yapmak, kamuoyu baskısı oluşturmak ve bu dijital hareketliliği gerçek hayata taşımakla anlam kazanır. Dolayısıyla denge noktası açıktır: Şayet çevrim içi tepkiler, yalnızca sembolik bir "vicdan gösterisi" olarak kalırsa slaktivizme hapsolur. Ancak gerçek hayata yansıtıldığında ve somut adımlara dönüştürüldüğünde dijital aktivizmin gücü ortaya çıkar.

Dijital aktivizmin önündeki bir başka büyük engel ise sansür ve baskılardır. İsrail, gazetecileri öldürerek gerçekleri karartmaya çalışırken teknoloji devleri algoritmalar ve kısıtlamalarla Filistin'i destekleyen sesleri susturmak istemiştir. Nitekim İnsan Hakları İzleme Örgütü, yalnızca 2023 sonbaharında 1050 içerik kısıtlaması tespit etmiş, bunların neredeyse tamamı Filistin yanlısı barışçıl paylaşımlar olduğu belgelenmiştir. Diğer yandan bir sosyal medya paylaşım platformundaki "gölge yasak" (hesap görünürlüğünün gizlice düşürülmesi), hashtag gizlemeler ve içerik kaldırmalar, küresel kamuoyunda 'algoritmik apartheid' (algoritmalar aracılığıyla içeriklere taraflı ve sistematik ayrımcılık uygulanması) eleştirilerini doğurdu. Aktivistler ise kelime oyunları, sembol kullanımı veya alternatif platformlarla bu engelleri aşmaya çalıştı. Ancak mesele sadece dijital alanla sınırlı değildi; iletişim altyapısının bombalanması, basın ofislerinin vurulması gibi fiziki saldırılar,

sanal sansürle birleşerek Gazze'de görünmez bir kuşatma oluşturdu.

Neticede Gazze, dijital dünyanın hem gücünü hem de sınırlarını bütün çıplaklığıyla ortaya koydu. Şöyle ki sosyal medya, enkaz altındaki çılgınlıkları küresel vicdana taşıdı ve hafızayı diri tuttu. Boykotlardan so-kak eylemlerine kadar reel sonuçlar doğurdu. Fakat aynı zamanda algoritmaların görünmez zincirleri ve slaktivizmin tatlı rehabeti, bu çabanın etkisini gölgelemeye çalıştı. Buradan çıkarılacak ders açıktır: Dijital mecralar bir amaç değil araçtır. Amaç, zulmü durdurmak, hakikati savunmak ve adaleti tesis etmektir. İşte bu nedenle dijital aktivistler, etik ilkelere bağlı kalıp nefret söyleminden uzak durarak dezenformasyona karşı doğru bilgiyi öne çıkarmalı, sansürü aşmanın teknik yollarını bulmalı, farklı toplumlara ulaşacak çok dilli kampanyalar yürütmeli, nihayetinde çevrim içi farkındalığı sahici toplumsal eylemlere dönüştürmelidir. Bununla birlikte, yaşananların unutulmaması için dijital hafıza arşivleri kurulmalı, algoritmaların engellerine karşı stratejik bilinç geliştirilmelidir. Aktivizmin sesi uluslararası dayanışma ağları ile büyütülmeli; hakikat, güçlü görsel ve işitsel içeriklerle görünür kılınmalıdır. Çünkü bazen bir telefon ekranına düşen tek bir hakikat, zulmün en kalın duvarlarını yıkacak kadar güçlü bir farkındalık doğurabilir. Zira Gazze, susturulan her gerçeğin aslında nice hayatlar kararttığını acı bir şekilde kanıtlamıştır. ■

Kitaplara iman, İslam'da altı iman esasından biridir. Her Müslüman, Allah'ın peygamberleri aracılığıyla gönderdiği ilahi kitapların tamamını tasdik etmek zorundadır. Bu, Yüce Yaradan'ın kullarını rehbersiz bırakmayıp doğru yolu gösterdiğine olan inancı ifade eder ve suhurlardan başlayarak Hz. Davud'a indirilen Zebur'a, Hz. Musa'ya vahyedilen Tevrat'a, Hz. İsa'ya gönderilen İncil'e ve son olarak Hz. Muhammed'e (s.a.s.) indirilen Kur'an'a kadar uzanan bütün bir vahiy silsilesini kapsar. Zira Kur'an-ı Kerim müminlerden, "Peygamber, Rabbinden kendisine indirilene iman etti, müminler de (iman ettiler). Her biri; Allah'a, meleklerine, kitaplarına ve peygamberlerine iman ettiler..." (Bakara, 2/285.) şeklinde söz eder. Bu iman, ilahi mesajın göklerden yeryüzüne yaptığı kutlu yolculuğu tasdik etmektir. Bu yolculuk, kelim sıfatına sahip olan ve yol gösteren bir Allah'a inanmakla başlar. O'nun kelamı, görevli melekler aracılığıyla güvenilir peygamberlerin kalbine ve diline emanet edilir. Ve nihayet bu ilahi ses, zamana meydan okuyan kutsal kitapların satırlarında ölümsüzleşir. Bu, Allah'ın varlığına, meleklerine ve peygamberlerine iman sonucudur. Kur'an, bu zincirden bir halkayı koparmayı, derin sapkınlık olarak nitelendirir: "Ey iman edenler! Allah'a, Peygamberine, Peygamberine indirdiği kitaba ve daha önce indirdiği kitaba iman edin. Kim Allah'ı, meleklerini, kitaplarını, peygamberlerini ve ahiret gününü inkâr ederse derin bir sapkınlığa düşmüş olur." (Nisa, 4/136.)

Hız. Âdem'den (a.s.) başlayan vahyin, sonuncusu ve mükemmeli Kur'an-ı Kerim'dir. Kur'an, tüm ilahi mesajların özünü toplayan, asıllarını tasdik eden bir kitaptır. Kur'an, önceki kitapların tahrifata uğrayan kısımlarını düzeltir, hakikatlerini korur ve kitaplara imanın merkezinde yer alır. Yüce Allah, Kur'an'ın korunmasını bizzat kendi üzerine (Hicr, 15/9.) alarak onun asliyetini garanti eder. Dolayısıyla kitaplara iman, yalnız önceki

kitapları bilip tanımak değil aynı zamanda indirilen son kitaba iman etmeyi ve onun ışığında hayat sürmeyi de ihtiva eder. Sevgili Peygamberimiz de (s.a.s.) “Size iki şey bırakıyorum, onlara sımsıkı sarıldığınız sürece yolunuzu şaşırmasınız: Allah’ın kitabı ve peygamberinin sünneti.” (Muvatta, Kader, 3.) buyurmuştur.

Kitap göndermedeki hikmet

Yüce Allah, insanı akıl ve irade ile donatmıştır. Ancak dünya sahnesi, cazibesıyla göz kamaştıran, yoldan çıkaran ve asıl amacı unutturan geçici konaklama yeridir. İnsan, cennetten dünyaya imtihan için gönderilmiştir. Bu yolculuğun tehlikesi, unutmaktır: Nereden geldiğini, niçin burada olduğunu ve nereye gideceğini. Dünya hayatı, “oyun ve eğlenceden ibarettir” ve oyuna dalan, asıl gayesini yitirebilir. Ancak Allah’ın rahmeti ve şefkati sonsuzdur. Bunun somut tecellilerinden biri, insanı bu dünya hanında yalnız ve rehbersiz bırakmamasıdır. O, insanlara yolunu kaybetmemeleri için elçiler göndermiştir. İşte kitaplara iman, Allah’ın sonsuz merhametine, insanlarla iletişimine, ilahi rehberliğe duyulan güvendir.

Kitaplar göndermesindeki hikmet, bu unutkanlığa karşı ilahi bir reçetedir. Kutsal kitaplar, tahrif edilmemiş hâllerıyla cennette tasarlanıp yeryüzüne gönderilen insan denen varlığın kullanma kılavuzudur. O, insanın ruhsal ve ahlaki ayarlarını koruyan, onu sapmalardan muhafaza eden rehberdir. O, asli vatan olan cennetin he-

**Allah’ın kelamı,
tek bir kaynaktan
fışkıran ve farklı
zamanlarda,
farklı
peygamberlerin
avucundan
insanlığa
sunulan aynı
berrak sudur.
Bu nedenle bir
Müslüman,
Hz. Musa’ya
indirilen
Tevrat’ın,
Hz. Davud’a
gönderilen
Zebur’un ve
Hz. İsa’ya
gönderilen
İncil’in de orijinal
hâllerıyla Allah
katından gelen
hak kitaplar
olduğuna
gönülden inanır.
Bu inancın
temelinde,
vahyin özündeki
birlik yatar.**

defe işaretlendiği bir navigasyon cihazı gibidir. İnsan ne zaman yolunu şaşırsa bu ilahi navigasyon onu uyarır, en doğru ve kestirme rotayı yeniden çizer. Elbette insan, bu rotayı takip edip etmemeye kendisi karar verir, imtihanın sırrı da burada gizlidir.

Peygamberler, bu ilahi rehberliğin aramızdaki örnekleridir. Ancak diğer insanlar gibi ölümlüdürler. Onların vefatından sonra insanlığın karanlıkta kalmaması için Allah, mesajını kitaplar ile kalıcı kılmıştır. Söz uçar, yazı kalır; insan gelip geçicidir ancak ilahi metinler kıyamete kadar insanlığa yol göstermeye devam eder. Onlar, insanlığın her zorda kaldığında başvuracağı bir el kitabı, aralarında anlaşmazlığa düştüklerinde hakem tayin edecekleri bir müracaat kaynağıdır. Nitekim Kur’an, bu işlevi şöyle açıklar: “İnsanlar tek bir ümmetti. Allah, müjdeciler ve uyarıcılar olarak peygamberler gönderdi ve beraberlerinde, insanların anlaşmazlığa düştükleri şeyler konusunda, aralarında hüküm vermek üzere kitapları hak olarak indirdi.” (Bakara, 2/213.)

Ayrıca insan, aklıyla Yüce Yaratıcı’nın varlığını ve birliğini idrak edebilse bile O’nun isim ve sıfatlarını, bizden ne istediğini, O’na nasıl kulluk edeceğini tam olarak bilemez. İlahi kitaplar, Allah’ın bizzat kendini insanlara tanıttığı, emir ve yasaklarını bildirdiği, O’na karşı sorumluluklarını öğrettiği metinlerdir. Onlar olmasaydı Allah tasavvuru eksik, ibadetler şekilsiz ve ahlak anlayışı temelsiz kalırdı. Kısacası kitap-

lar; unuttu hatırlatan, yolunu şaşırmışa yol gösteren, anlaşmazlıkları çözen, adaleti tesis eden ve Rabbimizle aramızdaki ilişkiyi anlamlı ve doğru bir zemine oturtan ilahi bir rahmet olarak gönderilmiştir.

İman, kuru bir bilgi yığını kabul etmek değil kalbin o bilgiyle hayat bulması, ruhun o hakikatle tatmin olmasıdır. “Niçin kitaplara inanıyorum?” sorusu, beni varoluşumun en temel sorularıyla yüzleştiren bir kapıyı aralar. İnanıyorum, çünkü bu uçsuz bucaksız ve sessiz görünen kâinata, yaratıcımın beni muhatap almasının, O’nun sonsuz merhametinin ve sevgisinin en büyük delili olduğuna inanıyorum. Kitaplar, Allah’ın insana sırtını dönmediğinin, onu yaratıp kendi hâline terk etmediğinin, her an onunla birlikte olduğunun somut bir kanıtıdır.

İnanıyorum, çünkü kitaplar bana kim olduğumu hatırlatır. Modern hayatın gürültüsü, günlük koşuşturmaların tozu dumanı içinde unuttuğum o ebedî kimliğimi, yani bir kul olduğumu ve bir Rabbim olduğumu fısıldar. Bana nereden geldiğimi, bu dünyadaki görevimin ne olduğunu ve yolculuğumun nereye varacağını anlatır. Adaletin, dürüstlüğü, sevginin ve merhametin evrensel ve eskimez değerler olduğunu, bu değerlerin keyfi değil ilahi bir temele dayandığını gösterir. Kitaplar olmadan ahlak, temelsiz bir bina gibi sallantıda kalırdı. Onlar, vicdanımın sesini destekleyen, iyi ile kötüyü ayırt etmemi sağlayan ilahi bir ölçüdür.

Önceki kitaplara imanın anlamı

Allah’ın kelamı, tek bir kaynaktan fışkıran ve farklı zamanlarda, farklı peygamberlerin avucundan insanlığa sunulan aynı berrak sudur. Bu nedenle bir Müslüman, Hz. Musa’ya indirilen Tevrat’ın, Hz. Davud’a gönderilen Zebur’un ve Hz. İsa’ya gönderilen İncil’in de orijinal hâllerinde Allah katından gelen hak kitaplar olduğuna gönülden inanır. Bu inancın temelinde, vahyin özündeki birlik yatar. Kur’an-ı Kerim, bu tarihsel sürekliliği güçlü şekilde vurgular: “Biz Allah’a, bize indirilene (Kur’an’a), İbrahim, İsmail, İshak, Yakup ve Yakupoğulları’na indirilene, Musa ve İsa’ya verilen ile bütün diğer peygamberlere Rablerinden verilene iman ettik. Onlardan hiçbirini diğerinden ayırt etmeyiz ve biz ona teslim olmuş kimse-leriz.” (Bakara, 2/136.) Müslüman, Kur’an’a iman ettiği gibi önceki peygamberlere indirilenlerin de asıllarını kabul eder. Hepsinin Allah katından geldiklerini bilir ve iman eder. Allah’ın indirdiği metinlerden küçük hacimli olanlarına suhuf ve daha kapsamlı olanlarına ise kitap adı verilmiştir. Ancak burada Müslümanların imanı, bu kitapların Allah tarafından indirilen “orijinal” hâllerinedir. Kur’an-ı Kerim, kendisinden önceki kitapların zamanla tahrif edildiğini, değiştirilip bozulduğunu, bazı kısımlarının gizlenip bazı kısımlarına eklemeler yapıldığını haber verir. (Âl-i İmran, 3/78.) Yüce Kitabımıza göre bugün mevcut olan Tevrat ve İncil nüshaları, Hz. Musa ve Hz. İsa’ya indirilen kitapların

aynısı değildir. Önceki kitapların hak olduğunu kabul etmek, Müslümanlara evrensel bir bakış açısı sunar. Bu, İslam’ın kapsayıcı ruhunun bir yansımasıdır. Ancak Kur’an-ı Kerim’in son ve tek geçerli rehber olduğuna iman etmek, hayatımızın merkezini ve yönünü belirler. O, kişisel hayatımızdan toplumsal ilişkilerimize, ahlaki seçimlerimizden adalet anlayışımıza kadar her alanda bize yol gösteren bir pusuladır.

Neden tek kitap gönderilmedi?

Yüce Allah, sonsuz hikmetiyle mesajını tek bir devasa metin hâlinde göndermek yerine, insanlığın zihinsel ve sosyal ihtiyaçlarına eşlik eden aşamalı bir vahiy sürecini takdir etmiştir. Tıpkı bir öğrencinin idrak seviyesine göre dersin derinleşmesi gibi ilahi mesajlar da ilk toplumlara daha temel hakikatleri sunmuş, zaman ilerledikçe ortaya çıkan yeni ihtiyaçlarla birlikte daha kapsamlı ve evrensel ufuklar açmıştır. Bu aşamalı iniş, kullarına asla taşıyamayacakları bir yük yüklemeyen Rabbimizin engin merhametinin ve adaletinin bir tecellisidir.

Her bir ilahi mesaj, soyut birer metin olmaktan öte, indiği toplumun hayat damarlarına dokunan, onların sorunlarına çözüm getiren ve yaralarına merhem olan canlı birer hitaptı. Her toplumun kendine has imtihanları, ihtiyaçları ve öncelikleri vardı ve vahiy, bu özgün koşulları dikkate alarak şekillendi. Bazı peygamberlere, toplulukların rehberlik etmeleri için inancın temel esaslarını içeren

“ Hz. Âdem’den (a.s.) başlayan vahyin, sonuncusu ve mükemmeli Kur’an-ı Kerim’dir. Kur’an, tüm ilahi mesajların özünü toplayan, asıllarını tasdik eden bir kitaptır. Kur’an, önceki kitapların tahrifata uğrayan kısımlarını düzeltir, hakikatlerini korur ve kitaplara imanın merkezinde yer alır. ”

özlü sayfeler (suhuf) verilmiştir. Bu durum, ilahi kelamın, her zaman ve mekânda insanla iç içe olduğunun ve onun gerçekliğinden kopuk olmadığının en güzel kanıtıdır.

Tüm peygamberlerin ortak çağrısı olan tevhid, zaman ve mekân üstü bir hakikat olarak asla değişmemiştir. Ancak toplum hayatını düzenleyen bazı hükümler, değişen şartlara, ihtiyaçlara göre farklılık göstermiştir. Bu farklılık, Allah’ın sosyolojik ve tarihsel gerçekliği gözetken sonsuz ilminin bir yansımasıdır. Nihayetinde insanlık, evrensel mesaja muhatap olabilecek bir olgunluğa eriştiğinde, Kur’an-ı Kerim indirilerek önceki tüm vahiylerin özünü kendinde toplamış ve ilahi mesajı kıyamete dek

sürecek tek, nihai, mükemmel formuna kavuşturmuştur.

On dört asır önce gelen kitap bize hitap eder mi?

Bir mesajın gücünü tarihi değil taşıdığı hakikatin derinliği belirler. On dört asır önce insanlığa gönderilmiş bir kitabın, günümüzün karmaşık sorunlarına nasıl rehberlik edebileceği sorusunun cevabı da bu temel ilkeye dayanır. Bazen binlerce yıl önce fikir adamlarınca ortaya konulmuş düşünceler bugünün düşünce dünyasını şekillendirmeye devam etmektedir. Her şeyi bilen Yara-dan’ın kelamı olan Kur’an’ın mesajı ise zaman ve mekân kayıtlarının ötesindedir. Onun çağrısı, fâni olan insana değil insanın içindeki fitrata seslenir; bu yüzden etkisi çağlar bo-

yunca taptaze kalır. Kur’an’ın bu çağlar üstü geçerliliğinin sırrı, hitap ettiği zeminde gizlidir. Teknolojiler baş döndürücü bir hızla değişse, medeniyetler yükselip alçalsa, yaşam tarzları tanınmaz hâle gelse de insanın özü, fıtratı, umutları, korkuları, zaafı ve ebedî hakikat arayışı sabit kalır. Kur’an, işte bu değişmeyen insani doğaya hitap eder.

Dolayısıyla Kur’an, insanlığa yol gösterecek evrensel ilkeler ve ahlaki bir çerçeve çizer. Tarih sahnesine çıkan her bir kitap kendi döneminin ufkunu aydınlatan bir yıldız olmuşken Kur’an, tüm o yıldızların ışığını kendinde toplayan bir güneş gibi doğarak kıyamete dek insanlığın yolunu aydınlatma görevini üstlenmiştir. ■

rengâhenk

Mefra Bilge DÖNMEZ

Bursa Osmangazi Kur'an Kursu Öğreticisi

Bilimsel Bitki Çizim Sanatı

Her bir bitki eşsiz ve çok kıymetli özelliklerle yaratılmış ve Allah tarafından insanlığın hizmetine sunulmuştur. Onları tanımak, incelemek ve araştırma sonuçları neticesinde insanlığın elde ettiği bilgi birikimini kapsamlı şekilde gelecek nesillere aktarabilmek amacıyla doğmuş olan bitki ressamlığı, bir sanat dalı olmasının ötesinde anlamlar ve faydalar barındırır. Dünyanın hemen her yerinde yüzyıllardır süregelen bitki ressamlığı, hem pek çok medeniyete ev sahipliği yapan hem de zengin floraya sahip Anadolu topraklarında, ziyadesiyle revaç bulmuş ve sanat dalları arasında yerini almıştır.

Sanat ve bilimin imtızacı ile şekillenen çok özel bir alan olarak karşımıza çıkar bilimsel bitki resim sanatı. Bitkilerin yapı, şekil, renk ve mahiyeti noktasında derin ve ayrıştırıcı bir gözlem, ışık ve gölgeyi ayarlayıp ölçekli şekilde resmedilmesi gibi hususiyetleri nedeniyle de itina gerektiren sanat dalları arasında öne çıkar. Tıp, farmakoloji, herbalizm gibi alanları beslemesinin yanı sıra çizim teknikleri itibarıyla en kapsamlı çalışma gerektiren, botanik dünyasının çeşitliliğine rağmen her bir türü özenle inceleyip resmederken tüm özellikleri ile yansıtmayı amaç edinen bir sanat olması itibarıyla da çok özeldir.

Bitki ressamlığı, insanın fıtraten yeşile olan temayülünü öylesine tatmin eden bir alandır ki nebatata tekrar tekrar ibret, hayret ve tefekkürle bakmanın akabinde bu sanat ortaya çıkar ve bu yönüyle tabiata âşık, ruhunun sesine kulak veren dikkatli gözlerin ilgi alanını oluşturur.

Tefekkür, insan olmanın gereği, Cenab-ı Hakk'ın kullarından isteğidir. Yaratılmışlara dikkatle bakmak, akletmek, hayret etmek, üzerinde fikir yürütmek sadece akıl ve şuur sahiplerine verilmiş bir imtiyazdır. Beşeriyet, bunun gereği asırlardır kâinatı incelemiş ve mahlukatta saklı hikmeti keşfetmeye gayret etmiştir. Bitkiler insanlığın ruhuna, mental sağlığına müspet manada tesir etmesinin yanı sıra biyolojik anlamda da hikmetlere yönelik yaratılmış ve insanlığın istifadesine sunulmuştur. Bu bilgiye erişen her dönemin insanları edindikleri birikimleri aktararak bu ilmin inkişafına vesile olmuşlardır ve bu esnada onlara yardımcı bir alan ortaya çıkmış, bilimsel bitki ressamları sayesinde güvenilir, teyit edilmiş bir ilim dalıyla, kadim bilgilere ulaşma fırsatı bulunmuştur.

Her bir bitki renk ve şekilleri itibarıyla da insana bambaşka güzellikte bir dünya sunar. Hatta eski Çin kültüründe her bir çiçeğin yetiştiği habitat, mevsim ve özelliklerine göre çeşitli ahlaki erdemleri temsil ettiğine dair bir inanış gelişmiştir. Mesela sonbaharda açan krizantem, olumsuzluklar karşısında duran erdemi temsil ederken erik ağacı mütevazı çiçeklerine nispetle tevazu ve iç güzelliğini simgeleyen bir metafor olarak kullanılır. Bambu, hoşgörü ve açık görüşlülüğü; orkide ise soyluluğu simgeler. Kısacası her bir bitki duygulara ev sahipliği yapan bir mesken misali anlam-

lar ve imgeler barındırır. (Feyza Betül Aydın, "Çin Bitki Ressamlığı", *Z Kültür Sanat Şehir, Mevsimlik Tematik Dergi* 2017/1, s. 32.)

Osmanlı'da, ilm-i nebat olarak tesmiye edilen, botanik dünyasını araştırmanın ve öğrenmenin insanlığın zaruri ihtiyaçlarından biri olarak adedildiğini görmekteyiz. Zira ruhsal ve bedensel sağlığın temel taşlarını teşkil eden ve Allah'ın bir şifa kapısı olarak yarattığı nebatat, her türlü derdin درمانına vesile, sırlarla dolu bir âlem olarak karşımızda durur ve bizi akletmeye, şükretmeye ve istifadeye davet eder.

Bitkiler tedavi amacıyla da kullanıldığı için tıp ve eczacılık, tabii varlık alanının incelenmesi çerçevesinde tabiat felsefesi ve herhangi bir ülkenin bitki örtüsünü tanıma gereği bakımından coğrafyanın konuları arasında yer almış ve daha sonra bunlara, bitki motiflerine ve bitki sembolizmine verilen önem neticesinde güzel sanatlar da eklenmiştir. (İlhan Kutluer, "İlm-i nebat", *TDV İslam Ansiklopedisi*, c.22, s.134-137.) Zamanla inkişaf eden bitki ressamlığı kadim bilgilerin doğru ve güvenilir şekilde bizlere ulaşmasına aracılık etmiştir.

Bilimsel bitki çizimi, renklerin ahengine kapılıp bitkinin benzersiz yaratılışında hayranlıkla durmayı; çiçeğin, yaprağın ve dalın formuna odaklanarak âdeta zamandan kopmayı mümkün kılar. Günümüz insanının aceleci ve dikkatsizce yaşadığı hayatın ayrıntılarının ne denli güzel olduğunu, yavaş-

lamanın, odaklanmanın ruhumuzda oluşturduğu yapıcı ve iyileştirici etkiyi gözler önüne serer. Hız çağında her güzelliği ve mutluluğu teğet geçen insanlığın saatlerce hatta bazen günlerce süren özveri, dikkat ve hassasiyet bakış açısıyla odaklanmasının arkasında maddi ve manevi nice fayda ve yapıcı değişiklikler olduğuna şahit kılar.

Ne mutlu sanatın dinginliğinde kendini bulanlara... ■

ÇOCUKLARIN OYUNCAK DÜNYASI

|| Mustafa UÇURUM

Çocukluğumda benim için bir oyuncak ne zaman yapıldı, hatırlamıyorum. Yapıldı diyorum çünkü bizim çocukluğumuzda oyuncaklar alınmaz, yapılırdı. Kim yapardı oyuncakları? Baba, dede, amca, abi ya da mahallenin bir büyüğü... Hiç kimseyi bulamazsak kendimiz oyuncaklar icat ederdik. Her şey oyuncak olmaya aday bir çekicilikteydi bizim için. Gazoz kapakları, kibrit kutuları en kolay bulduğumuz ve en değerli oyuncakların başında gelirdi. Kibrit kutularının üstünde Hacıvat, Karagöz kahramanları vardı. En az bulunanı da Beberuhi idi. Kutuların üstündeki resimli bölümleri kesince oyun kartına dönerdi bu kutular. Gazoz kapaklarını toprağa dik bir şekilde batırırdık, elimizde bir misket, uzaktan atıp kapakları isabet ettirdikçe kapaklarımızın sayısını artırırđık. Para vermeden aldığımız bu kapaklar bile o kadar değerliydi ki kaybedince ister istemez üzüldük.

Misketler ayrı bir dünyaydı. Rengârenk, büyüklü küçük-lü avuç dolusu misket... Onlarla da oynadığımız oyunlar vardı ama önemli olan farklı renklerde misket toplamaktı. Ne kadar

farklı misket toplarsak o kadar zengin hissederdik kendimizi. Her zaman ceplerimizde şıkır şıkır bir dünya...

Ve söğüt dalları... Baharla birlikte salkım saçak yerlere kadar uzanan söğüt dallarından at yapardık. Bir de küçük sopadan kamçı... Sonra başlasın sonsuz bir yarış.

Çocukluk, oyuncaklar dünyası demektir. Oynamak, kendine yeni oyunlar kurmak, çocukların asli görevidir. Başka bir şey beklemeye gerek yok çocuklardan. Hakkıyla oynasınlar yeter. Yeni oyunlar kursunlar, kendi kendilerine oynayabilmenin mutluluğunu ve huzurunu yaşasınlar. Eskiden böyleydi. Misafirliğe bile gitse bir çocuk baktı ki evde oynayacak bir şey yok, ya sandalyeyi ya da sehpayı ters çevirir, evin içinde dönüp durmaya başladı. Çocuğun bu hâlini izlemek de keyif verirdi ev halkına. Kimse, eşyamız zarar görecekt diye bir telaşa düşmezdi. Eşyanın değil insanın kıymetli olduğu zamanlardan bahsediyorum.

İlk arabamı dedem yapmıştı. En yuvarlağından ve büyüğünden iki eşek dikenini tam ortasından sopa ile birbirine tuttu-

rup bir de tutacak uzun çubuk koyunca al sana araba! Toprak yollarda bir o yana bir bu yana koştura koştura tozu dumana katardım.

Sokaktayız. Baktık ki oynayacak hiçbir şey yok, hemen kenardaki bir su birikintisine bulduğumuz çubukları atıp başladık çubukları yarıştırmaya.

Oyuncaksız da oyun oynanır. Yeter ki çocuklar oynamak istesin. Evdeyse ve oynayacak hiçbir şey yoksa hemen ayaklar uzatılır, biri saymaya başladı: "Ala dana kara dana şükür beni Yaradan'a..." En son kalan ebe olurdu. Başlardı saklambaç. Tek göz odalı evlerde saklambaç oynamak bile ayrı keyifti.

Neyi kaybettik biz? Oyuncaklarımızı mı, oyunlarımızı mı, çocukluğumuzu mu? Sokakta oynayan çocuk göremiyoruz artık. Herkes bir kafes içinde ve dijital bir sarmalda dönüp duruyor. Oyuncakla mutlu olmayan, dijital bir ağın içinde hap solmayı oyun zanneden bir çocukluk yaşanıyor. Oyuncak varsa da onların çoğu mekanik bir kurguya sahip. Biraz oynanıp kenara atılan ve bir daha da hatırlanmayan oyuncak mezarlığı evler.

Bazen çocuklar oyuncaklarla oynamazlar da âdeta savaşır. Alırlar, duvara çarparlar, orasını burasını çekiştirirler, çok özen göstermezler. Çünkü bilirler ki bu oyuncağa bir şey olunca yenisini alan biri elbet olacak. Kıymetini bilmekle ilgili bir durum bu. Her şeye kolay ulaşıyor olmanın rahatlığı. Savaşın tüm şiddetiyle sürdüğü topraklara bir bakalım. Buldukları en küçük fırsatta enkazların arasında taştan topraktan yaptıkları oyuncaklarıyla çocukluğunu yaşamaya çalışırlar, kırılmış kalpleriyle oynamaya çalışıyorlar. Dünya, çocuksuz ve oyuncaksız çok kurak ve ıssız. O çocukların görüntüleri bile azim veriyor bizlere.

Çocuk ve oyuncak buluşması insanlık tarihi ile birlikte süregelen ve günümüze kadar devam eden bir süreçte ilerliyor. Çocuk varsa oyuncak da var. Mısır'da, Yunan'da, Roma'da genelde bebeklere ve hayvanlara rastlanırken Çin ve Hindistan'da uçurtma benzeri oyuncaklar görülmüş. Çin için uçurtmanın ayrı bir yeri ve önemi var. Özellikle uçurtmaların üzerlerine yaptıkları figürler bunu ispatlar nitelikte.

M.Ö. 300'lü yıllardan bu yana Çin'in bir sembolü hâlinedir uçurtma. İlk başlarda askerî ve istihbarat amaçlı kullanılan uçurtmalar daha sonra eğlence amaçlı kullanılmaya başlanmış; ejderha, kelebek ve balık figürleri ile bu eğlence bir festivale dönüşmüştür. Bu tarihî sürece baktığımızda uçurtmanın ana yurdu Çin'dir diyebiliriz.

Uçurtmanın benim hayatımda çok önemli bir yeri var. Çocukken mahallenin tüm uçurtmalarını ben yapardım. Malzeme bulursak çitalı uçurtma, yoksa kalın bir kâğıttan şeytan uçurtması... Etrafta ne ev var ne de uçurtmaların takılacağı teller. Gökyüzünün sahibi çocukların ve uçurtmaların olduğu zamanlar. Biraz rüzgâr çıkmaya görsün hemen uçurtmalarımızı salardık göğe. Birçok şeyi zamanla terk etmek zorunda kaldım ama uçurtmalardan hiç kopmadım. Bahar rüzgârı kendini hissettirmeye başlayınca alıyorum uçurtmamı, boş bir alan bulup salıyorum göğe. Onun ağır ağır göğe yükselişi, kuyruğunu sallayarak kuşlarla yarışması içimdeki yorgunluğu da alıp götürüyor. Genelde

bizim uçuş maceramız uçurtmayı indirince bir çocuğa vererek son buluyor. Sonra yeni bir uçurtma daha, yeni bir uçurtma daha...

Çocukları mutlu etmek kolaydır. Bunun için önce büyükler mutlu olmasını ve etmesini bilecek. Zaman geçse, her şey değişse de çocukların kalbi hep aynıdır. Çağın aldatıcı yüzünü tüm bahanelerden kurtarıp bir çocuğu mutlu etmek hâlâ mümkün. Cahit Sıtkı Tarancı'nın dediği gibi:

*Bu bahar havası, bu bahçe;
Havuzda su şırl şırıldır.
Uçurtmam bulutlardan yüce,
Zıpızıplarım pırl pırlıdır.
Ne güzel dönüyor çemberim;
Hiç bitmese horoz şekerim!*

Kırılan her oyuncak bir çocuğun kırılan kalbi gibidir. Hassastır ikisinin yüreği de. Dünya her ne kadar kırılmış oyuncaklar müzesine dönmüş olsa da kırılan yerleri tamir etmek için sıcak bir bakış, şefkat, biraz muhabbet bazen yeterli olabiliyor. Oyuncakla mutlu olan çocukların dünyasından uzaklaşmış olsak da dünya yine çocuklar için dönmeye devam ediyor bir rüzgârgül gibi. ■

DEİZMİN PAYANDALARI

Abdurrahman AKBAŞ

DİB Başkanlık Müşaviri

Son yıllarda gençlerin dinî eğilimleriyle ilgili pek çok anlatıya tanık oluyoruz. Nesillerin tevhid-den uzaklaştığına, yeni inanç akımlarına yöneldiğine ve özellikle deizmin gençler arasında revaç bulduğuna dair ciddi endişeler dile getiriliyor. Toplumun önünde yeni bir tehlike olduğu savıyla deizme karşı mücadele stratejileri geliştirmek için ciddi platformlarda konferanslar, paneller, sempozyumlar tertip edilip akademik çalışmalar ve tezler yapılıyor. Bu tür çalışmaların önemsiz olduğu elbette söylenemez. Başta deizm olmak üzere varoluşun ve hayatın anlamı noktasında tebarüz eden tutarsız ve mesnetsiz anlayışlara karşı doğru dinî bilginin hikmetli bir dille ortaya konulması, Müslümanların uhdesinde ihmal edilemez bir görevdir. Ancak bu konuda gündeme taşınan iddia ve kaygıların abartılı olduğu da göz ardı edilemez bir gerçektir.

Her şeyden önce deizmin yeni bir inanç akımı olduğu düşüncesinin gerçeği yansıtmadığının altını çizmek gerekir. Yani deizmin entelektüel bir çabanın neticesinde ulaşılmış yeni bir inanç akımı olarak ele alınması, temelsiz ve gerçeklikten uzak bir yaklaşımdır. Bu bağlamda, “Bir Cahiliye Tutarsızlığının Modern Görünümü” başlıklı önceki yazımızda bu meseleyi ana hatlarıyla irdelemiştik. Söz konusu inanç akımının, kadim zamanlardan bu yana insanlığı hakikatten uzaklaştıran şirk ile pek çok açıdan benzerlik gösterdiğine dikkat çekmiştik.

Deizmin İslam toplumlarında veya Müslüman gençler arasında yaygınlık kazandığı iddiasının da abartılı bir söylem olduğunu görmek gerekir. Zira söz konusu inanca dair bilinçli ve toplu bir yönelişten bahsedebilmek için elde tutarlı, sağlıklı ve kapsamlı bir veri bulunmamaktadır. Münferit örnekler üzerinden genelleme yapılarak gençlerin deizme yöneldiği yönündeki söylemler, İslam karşıtı ideolojik bir propagandanın etkisinden kaynaklanmaktadır. Bununla birlikte, kökeni oldukça eskiye tarihlenen söz konusu inanç akımının Müslüman bir toplumda az da olsa karşılık bulmasının arkasındaki sebepleri de görmezden gelemeyiz. Bugün deizm ve benzeri inanç eğilimlerinin gündemi fazlasıyla meşgul etmesine zemin hazırlayan ve bu tür eğilimleri destekleyen üç temel sorun vardır:

Birincisi, modern dönemde sahil bilginin ve tefekkürün göz ardı edilmesidir. İnsan, doğru bilgiden ve tefekkürden uzak kalınca muhakeme kabiliyetini kaybetmekte ve kolaylıkla manipüle edilebilmektedir. Özellikle metafizik boyutu sebebiyle gelişigüzel söylemlerin bile kitlelerde karşılık bulduğu inanç alanında bu durum kendisini daha fazla hissettirmektedir. Nitekim tefekkürün ihmal

edildiği zamanlarda tutarsız ve mesnetsiz pek çok fikrin toplumda yaygınlaşması tarihî bir gerçekliktir. Böyle zamanlarda genellikle sorgulama, araştırma ve kıyaslama yapmadan kabullendiği bilgilerle yetinen pek çok insan, ne yazık ki gerçeklikten ve tutarlılıktan uzaklaşarak fanatizme mahkûm olmuştur.

Bu bağlamda modern çağın öne çıkardığı bir diğer sorun da zihin ile gönül arasındaki bağın kopmuş olmasıdır. Ontolojik açıdan bu daha vahim bir sorundur. Çünkü bilgi, bilinç ve mantığı ifade eden akıl ile duygu, sezgi ve inancı temsil eden kalbin birlikteliği hayati bir gerekliliktir. Akıl ile kalp arasındaki bağ koptuğunda insanın dengesi bozulmakta; ruhsal, duygusal ve düşünsel savruluşlar yaşamakta; tutarsız ve mesnetsiz fikirlerin ardına düşerek gerçeklikten büsbütün uzaklaşmaktadır.

Bugün tam da böyle bir zamanı yaşıyoruz. Hayatın hız, haz ve konfor eksenli tasarlandığı modern çağ, akıl ve kalp birlikteliğinin her geçen gün daha fazla örselendiği bir döneme karşılık gelmektedir. Maddi olanın ön plana çıkarılıp mananın ihmal edildiği ve dolayısıyla varlığın aşkın boyutuyla irtibatın zayıfladığı böyle zamanlarda hayata dair tercihler, büyük oranda duygusal saikler ve nefsanî arzular doğrultusunda şekillenmektedir. Sağduyunun yitirildiği böyle durumlarda insan, kutsalı yok sayan ve onun hayattaki etkisinin kırılmasını isteyen düşünceler karşısında daha da savunmasız kalmaktadır. Nihayetinde yüce bir var-

lığa teslim olma, onun buyrukları doğrultusunda bir hayat yaşama iradesi ortaya koymak yerine benmerkezci bir anlayışla kendi arzularını ilah edinmek gibi bir düşüklüğe bile sürüklenebilmektedir.

İkincisi, son birkaç asırdır Müslümanların bilgi, bilinç ve ahlak açısından içinde bulunduğu durumdur. İslam dünyası bugün ne yazık ki tarihte hiç olmadığı kadar dağınık ve zayıf bir görünüme bürünmüştür. İslam'ın medeniyet ufkundan uzaklaşınca çağın gerektirdiği bilgiyi üretme ve onu hayata dönüştürme noktasında yaşanan zafiyet, Müslümanları küresel boyutta edilgen bir konuma düşürmüştür. Bunun sonucunda ortaya çıkan ve hayatı kuşatan devasa sorunlar, Müslümanların insanlığa umut olma misyonuna hâle getirmiştir.

Gelinen noktada İslam dünyasında dinî ve ahlaki açıdan bir temsil sorunu yaşandığı, Müslümanların inandıklarıyla yaşadıkları arasında kalın bir duvar oluştuğu, yadsınamaz bir gerçektir. Bu duvar yükseldikçe ne imanın nuru hayata yansıyabiliyor ne de yaşanan hayat imana şahit olabiliyor. İnançla hayat arasında tebarüz eden ilişkiler, nesillerin din algılarında ve inanç, duygu, düşünce dünyalarında derin kırılmalara; şahsiyet, kimlik ve aidiyet bilinçlerinde ciddi travmalara sebep oluyor. Neticede Müslümanların gerek küresel boyuttaki pasif duruşları gerekse dinî alandaki ihmalleri sebebiyle kendilerini boşlukta hissederek gençlerin yeni arayışlara yönelmesi kaçınılmaz hâle geliyor.

Öte yandan İslam'ın hakkıyla temsil edilememesi, özellikle hakikati şahıslar üzerinden tanımlama yanılgısına düşenlerin din ve dinî değerlerle ilişkisini de olumsuz bir şekilde etkiliyor.

Üçüncüsü, İslam karşıtlarının manipülatif ve ayartıcı kavramlar üzerinden nesilleri dinden uzaklaştırma çabasıdır. Bugün deizmin entelektüel bir çabanın neticesinde ulaşılmış yeni bir inançmış gibi takdim edilmesi, böyle bir çabanın göstergesidir. İslami literatürde inanca dair temel ilkeler ve kavramlar son derece açık ve net olduğu için İslam'ın hayat veren hakikatlerini gölgelemek isteyenler, bilinçli bir şekilde yeni kavramlar üzerinden gençlere yönelik algı operasyonu yapmaktadır. Esasen yeni bir inanç biçimi olarak lanse edilen ateizm, deizm, agnostisizm gibi akımların durumu da böyledir.

Ayrıca İslam literatüründe bütün boyutlarıyla ele alınıp çürütülmüş herhangi bir inancın farklı isimler altında yeniden gündeme getirilmesi, onun yeni bir şey olduğunu göstermez. Kaldı ki bir şeyin yeni olması, onun iyi bir şey olduğu anlamına da gelmez. Dolayısıyla bu tür girişimleri, kendi içinde pek çok tutarsızlığı bulunan bir inanç akımını meşrulaştırma ve ona masumiyet kazandırarak toplumda normalleştirme girişimi olarak görmek gerekir.

Sonuç olarak gençliğe ve geleceğe dair mezkûr endişelerin izalesi, ancak hakikate kastedilen bütün bu sorunların üstesinden gelindiğinde mümkün olacaktır. ■

BALKAN SAVAŞLARI

Alparslan AKÇA

Emperyalist devletlerin kışkırtmaları sonucu ve 1789 Fransız İhtilali ile yayılmaya başlayan milliyetçilik akımının da etkisiyle çok uluslu kadim imparatorluklarda bazı ayaklanmalar ve bağımsızlık hareketleri yaşandı.

Bu ayaklanmalardan en fazla etkilenen Osmanlı Devleti, 19. yüzyılı ayaklanma dönemi olarak geçirdi.

Bazı Balkan devletleri, bölgede yaşanan kargaşa ve savaş yorgunu Osmanlı'nın zor zamanlarından istifade ederek Balkanlardaki varlığını ortadan kaldırmak üzere ittifak ettiler.

O esnada Osmanlı Devleti ise kendi içinde birtakım sorunlarla uğraşıyordu. Emeklilik Kanunu, subaylar arası alaylı ve mektepli ayrılığı, Zadeğân sınıfının oluşması; orduda yaşanan isyan, iç çekişme ve terhis olan askerlerin yerinin doldurulamayışı, asker ve mühimmat yetersizliği, ordunun yorgunluğu ve yılgınlığı, bunlardan bazılarıydı...

Balkan Savaşları'ndan hemen önce 120 tabur terhis ettirilmişti ve Rumeli'deki tek güvenlik unsuru da ortadan kalkmıştı.

29 Temmuz 1912'de alınan son terhis kararının hemen arkasından Balkanlarda yaşanan ayaklanmalar üzerine seferberlik ilan edilse de ordu toparlanmakta gecikti.

Doğu ve Batı olarak ikiye ayrılan ordu Doğu'da Bulgarlarla, Batı'da Sırlarla mücadele etti.

Sağlık ve tıbbi malzeme yönünden hazırlıksız olan Osmanlı ordusunda erzak sıkıntısı da baş gösteriyordu.

Asker ve silah sevkiyatı, mühimmat ve teçhizat, sağlık hizmetlerinin yetersizliği; ayrıca açlık ve soğuk hava şartları gibi güç koşullar altında mücadele veren Osmanlı, düzensiz ve eğitimsiz ordusuyla arka arkaya iki büyük savaşa (8 Ekim 1912 – 10 Ağustos 1913) girdi ve çok büyük kayıplar verdi.

Osmanlı; Yunanistan, Bulgaristan, Sırbistan ve Karadağ ile girdiği Balkan Savaşlarıyla bu defa hazin bir kırılma noktası yaşadı.

Toprak kayıpları, asker ve sivil ölümleri, göç etmek zorunda kalan insanlar...

Balkan Savaşları neticesinde Osmanlı Devleti, Ege ve Balkanlardaki hâkimiyetini büyük ölçüde yitirdi.

Ayrıca bu savaşlardan sonra büyük devletlerin iştahı iyice kabarmış, Çanakkale Boğazı'nı geçme niyetleri de belirmiş oldu.

BÜREYDE B. HUSAYB MERV'DE İSLAM'IN SANCAKTARI

|| Enbiya YILDIRIM

Allah Resulü'nün sevgili arkadaşlarının hayatlarını okuduğumuzda, İslam'ın insanlara ulaşması için çok uzak bölgelere gittiklerini görürüz. Gittikleri beldelerde gösterdikleri çabayı, çektikleri sıkıntıyı okuyunca da gözlerimiz buğulanır. Bu durum, her birinin gönül dünyamızdaki yerini daha da pekiştirir. Büreyde b. Husayb da onlardan biridir.

Peygamber Efendimiz ile karşılaşması

Büreyde, Mekke ile Medine arasında ama Medine'ye daha yakın bir yerde yerleşik olan Eslem kabilesinin Sehmoğulları kolundandı. Allah Resulü ile yolunun kesişme kıssası çok çarpıcıdır:

Hiz. Peygamber, Hiz. Ebubekir ile birlikte Mekke'den ayrılıp Medine'ye doğru hicret edince onu katletmeye karar veren Mekkelilerin azgın liderleri, onu ellerinden kaçırmış olmanın verdiği öfkeyle tam anlamıyla deliye dönmüşlerdi. Çünkü giderse gittiği yerde güçlenerek ileride Mekke'yi ellerinden almasından korkuyorlardı. Bu nedenle şehirden gitmesi onlar için yeterli değildi. Katledilirse sorunları bitecek ve kurulu düzenleri işlemeye devam edecekti. Bunu bildiklerinden dolayı her tarafa hızlıca haber olarak Son Elçi'yi diri veya ölü olarak getirecek kimseye büyük mükâfat olarak yüz deve vadettiler. Devasa ödöl pek çok kabileyi Resulullah'ı ya-

kalamak için harekete geçirdi. Bu nedenle bölgelerinden geçen yabancılara kim olduklarını sormaya başladılar.

Allah Resulü ve Hiz. Ebubekir hicret sırasında yol güzergâhı üzerindeki Büreyde'nin kabilesinin bölgesine de uğradılar ve burada istirahat çekildiler. Bunu öğrenen Büreyde ve beraberindeki yetmiş kadar kabile mensubu Hiz. Peygamber'in yanına geldi. Resulullah ile ilk kez karşılaşıyorlardı. İlk önce Hiz. Peygamber ona adını sordu. O da Büreyde deyince Allah'ın Elçisi Hiz. Ebubekir'e, "Durumumuz sükûnete ve huzura erdi." buyurdu. Ardından, "Kimlerdensin?" diye sordu. "Eslem kabilesinden."

diye cevapladı. Hz. Peygamber bu sefer Hz. Ebubekir'e, "O hâlde selametteyiz." buyurdu. Sonra "Eslem'in hangi kolundansınız?" diye sordu. O da "Sehm" kolundan deyince Hz. Peygamber bu kez, "Ebubekir! Senin payın çıktı." buyurdu. (İbnü'l-Esir, *Üsdü'l-ğâbe*, I, 367.) Görüldüğü üzere Hz. Peygamber, Büreyde ile yaptığı konuşmada nezaketli ve hayra yorumlayan bir üslup kullandı. Zira "Büreyde" kelimesi "sükûnet ve sereinlik", "Eslem" kelimesi "selamet", "sehm" de "pay" anlamına gelmekteydi. Hz. Peygamber bu kelimelerin güzel anlamları üzerinden onlarla sıcak bir iletişim kurmuş oldu.

Sonrasında Büreyde Hz. Peygamber'e kim olduğunu sordu. Allah Resulü de şöyle buyurdu: "Ben Allah'ın Resulü, Abdülmuttalib'in oğlu Abdullah'ın oğlu Muhammed'im." (Nureddin Halebi, *es-Sîretu'l-Halebiyye*, II, 71.) Ardından Büreyde ve arkadaşları oturmakta olan Resulullah ve Hz. Ebubekir'e eşlik ettiler. Peygamberimiz de kendilerini ve davalarını onlara anlattı. Onlara İslam'ı tebliğ etti. Sorularına cevaplar verdi. Anlatılanın doğrudan fıtratlarına hitap ettiğini anlayan heyetin tamamı oracıkta İslam'ı kabul etti ve Allah Resulü'nün ardında hep birlikte yatsı namazını kıldılar. (İbnü'l-Esir, *Üsdü'l-ğâbe*, I, 367.) Sevgili Peygamberimiz, Büreyde'ye Kur'an'dan bazı ayetleri de öğretti ve içtenliği ile yardımseverliğini takdir ederek şöyle buyurdu: "Büreyde, halkı için iyi bir adam ve onların gururudur." (İbn Asâkir, *Târîhu Dimaşk*, LXXI, 379.) Bürey-

de de ileride o günlerden bahsederken şöyle diyecektir: "Allah'a hamdolsun. Sehm kabilesi zorla değil isteyerek Müslüman oldu."

Ardından Resulullah (s.a.s.) hicret yolculuğuna devam etti. Medine'ye girecekleri zaman Büreyde koşup arkalarından onlara yetişti. Peygamberimize şehre sancaksız girmelerinin uygun olmayacağını söyledi. Bunu der demez de sarığını çıkarıp bir mızrağın başına bağladı ve kafilenin önünde yürüdü. (İbn Hibbân, *es-Sikât*, III, 29.) Böylece İslam'ın ilk sancaktarı Büreyde oldu.

Medine günleri

Büreyde, Hz. Peygamber'den bir süre sonra gelip Medine'ye yerleşti. Öncesinde Bedir ve Uhud gazvelerine katılamadı ancak şehirde bulunduğu zaman diliminde Hz. Peygamber'le birlikte on altı gazveye iştirak etti. Allah Resulü hicret sırasında tanıdığı Büreyde'deki kabiliyeti fark etmişti. Bu nedenle Medine'ye gelmesinden sonra Beni Mustalik Gazvesi öncesinde onu karşı tarafın hazırlıklarıyla ilgili bilgi toplamak üzere görevlendirdi. O da düşman tarafına giderek sanki onlarla birlikte hareket edecekmiş gibi davranıp yaptıkları tüm hazırlıkları inceden inceye öğrendi. Getirdiği kıymetli bilgiler Müslümanların hazırlıklarının şekillenmesine büyük katkı sağladı. Hemen işe giriştiler ve ardından da müşriklerin üzerine gidildi. Karşı tarafın tam anlamıyla hezimete uğratıldığı harbin ardından Pey-

gamberimiz ona yeni bir görev verdi: Ele geçirilen esirlerin gözetimi onun sorumluluğunda olacaktı.

Hudeybiye yolunda

Hz. Büreyde, Mekke ile Medine arasındaki yolları çok iyi biliyordu. Müslümanlar umre için Medine'den yola çıktıklarında onlara rehberlik etti. Böylece Mekkelilerin göndermiş oldukları keşif güçlerinin Müslümanları takip etmesini engelledi. Bu yolculuk sırasında Hudeybiye denilen yerde, Büreyde'nin de içinde yer aldığı müminler Hz. Peygamber'e bağlılık yemini etti ve katılanlar Yüce Rabbimiz tarafından övüldü. (Fetih, 48/18.) Bu biat, daha sonraları Rıdvan Biati diye meşhur olmuştur. Aynı yerde bir güzel gelişme daha oldu: Mekkeli müşriklerin Medine İslam Devleti'ni resmen tanıdıklarını gösteren anlaşma metni imzalandı. Buna da şahitlik eden Büreyde'nin hayatına bir güzellik daha eklenmiş oldu.

Hz. Büreyde, Hayber'in fethinde de bulundu. Daha sonraları bu gazveden bahsederken surlarda açılan bir gedikten içeri daldığını ve üzerindeki kırmızı elbise nedeniyle herkesin kendisini gösterip işaret ettiğini fakat bu durumun te vazuya aykırı olması nedeniyle giydiği elbiseye çok üzüldüğünü ve Müslüman olduktan sonra bundan daha büyük bir hatasını hatırlamadığını söyleyecektir. (Zehebi, *Siyeru a'lâmi'n-nübelâ*, II, 470.)

Mekke'nin fethi sırasında kabilesi olan Eslem'in iki sancağından birini taşıyan da o idi.

Bunun ardından Peygamberimiz tarafından kendi kabilesi ile Gıfar kabilelerine zekât görevlisi olarak gönderildi. Bizanslılara karşı düzenlenen Tebük Seferi için Hz. Peygamber bütün kabilelerden kendi durumlarına göre silah ve insan yardımı istedi. Çünkü karşılarında büyük bir imparatorluk vardı. Bu bağlamda Büreyde'ye de kendi kabilesini sefere hazırlamasını istedi. Allah Resulü vefat etmeden önce de Suriye tarafına gönderilmek üzere bir ordu hazırlattı. Komutanlığını da Üsame b. Zeyd'e verdi. Büreyde de ordunun sancağını taşımakla görevlendirildi. Tüm bunların yanında o, Peygamberimizin vahiy kâtiplerindendi.

İslam'a sunmuş olduğu hizmetlere ve Hz. Peygamber'in verdiği vazifelere bakılacak olduğunda Allah Resulü'nün, yetenekli sahabisini ne derece sevdiği ve itimat ettiği hemen anlaşılacaktır.

Resulullah sonrası

Hz. Ömer, iyi tanıdığı bu yetenekli sahabiyi bazı bölgelerde kumandan olarak görevlendirdi. Büreyde (r.a.), Güney Irak'ın fethedilmesinden sonra da yeni kurulan Basra şehrine taşındı. Burada davet çalışmalarını sürdürdü. Hz. Osman döneminde de içinde kaynayan cihat ateşinin peşinden gitmek üzere Basra'dan ayrılarak Horasan'ın fethine katıldı. Buradaki seferlerinden birinde Ceyhun Nehri'ne bakarak huzur bulduğu cihadın önemini anlatmak için şöyle dedi: "Atlarla atları kovalamaktan başka hayat yoktur."

Hz. Büreyde'nin kabri, bugünkü Türkmenistan'ın Merv şehrinde dir. Aynı amaç için bölgeye gelen ve Horasan valiliği de yapan sahabi Hakem b. Amr el-Gıfari'ninkiyle yan yanadır. Müslümanlar her vesileyle ikisinin kabirlerini ziyaret etmekte ve Allah Resulü'nün sahabilerine ev sahipliği yaptıkları için kendilerini bahtiyar hissetmektedirler. Çok hoş bir tanımlamayla da onları "İslam'ın ikiz bayraktarları" diye anmaktadırlar.

Büreyde, 681 yılında vefat edene kadar Merv'de kaldı. Bu süre zarfında kendisini, insanların kazanılmasına ve İslami hizmetlere adadı. Vefat ettiği anda sahip olduğu dünyalık ise bir eşek semeriydi. Ölmeden önce de bir vasiyette bulundu ve mezarının başına iki hurma fidanı dikilmesini istedi. Yaşamı boyunca Hz. Peygamber'i örnek almış olan büyük sahabi, vasiyetinde de şu hadisi rehber edinmişti: Resulullah Medine bostanlarından birisine uğrar. Kabirlerinde azap gören iki insanın sesini işitince, "Bunlar azap görüyorlar, ancak büyük bir şeyden dolayı azap görmüyorlar. Fakat bu şeyler esasında büyüktür (önemlidir). Bunlardan birisi idrarından sakınmazdı. Diğeri ise köğüculuk yapardı." buyurur. Hz. Peygamber sonra yaş bir hurma çubuğu isteyerek iki parçaya ayırır. Her birini bir kabrin üzerine koyar. Kendisine, "Ya Resulallah! Niçin böyle yaptınız?" denilince de şöyle buyurur: "Umulur ki bu dallar kuruyuncaya dek azapları hafifletilir." (Buhari, 216.)

Kabri hizmetini sürdürüyor

Hz. Büreyde'nin kabri, bugünkü Türkmenistan'ın Merv şehrinde dir. Aynı amaç için bölgeye gelen ve Horasan valiliği de yapan sahabi Hakem b. Amr el-Gıfari'ninkiyle yan yanadır. Müslümanlar her vesileyle ikisinin kabirlerini ziyaret etmekte ve Allah Resulü'nün sahabilerine ev sahipliği yaptıkları için kendilerini bahtiyar hissetmektedirler. Çok hoş bir

tanımlamayla da onları “İslam’ın ikiz bayraktarları” diye anmaktadırlar.

Büreyde’nin, Abdullah ve Süleyman adlarında ikiz oğulları vardı. Abdullah’ın babasıyla ilgili sözü Büreyde’nin hayatının özetidir: “Babam, kıyamet gününde doğudaki insanların önderi ve nurudur. Çünkü Hz. Peygamber şöyle buyurmuştur: ‘Ashabımdan herhangi bir kimse bir belde vefat ederse o sahabe kıyamet günü onların önderi ve nurudur.’” (Buha-ri, et-Târîhu’l-Kebîr, II, 141.)

Tuttuğu yol

Büreyde, Sevgili Peygamberimizin vefatından sonra ashap arasında yaşanan siyasi sorunlar ile çatışmalarda herhangi bir tarafın yanında yer almadı. Daima Müslümanların hayrını istedi ve herkesin iyi tarafını

öne çıkarmaya çalıştı. Böylece gelecek kuşakların, İslam’a büyük hizmetleri olan önceki insanlara nasıl bakmaları gerektiğini öğretti. Nitekim Siccistan’dayken biri onu Hz. Ali, Hz. Osman, Talha ve Zübeyr hakkında tahrik eder ve düşüncesini öğrenmeye çalışır. O ise kibleye dönerek ellerini açar ve şöyle der: “Allah’ım! Osman’ı bağışla! Ali b. Ebu Talip’i bağışla! Talha b. Ubeydullah’ı bağışla! Zübeyr b. Avvam’ı bağışla!” Böyle dedikten sonra kendisini sıkıştıran kimseye sitemde bulunur.

Rivayet ettiği hadislerden

Büreyde, Resulullah’tan yüz altmış dört hadis rivayet etmiştir. Üç tanesi şunlardır:

1. Resulullah bir adamın şöyle dua ettiğini işitti: “Allah’ım! Senin Allah olduğuna, sen-

den başka hakkıyla ibadete layık hiçbir ilah olmadığına, bir ve Samed olduğuna, doğmamış ve doğurmamış olduğuna, hiçbir benzerinin olmadığına şehadet ederek senden dilerim.” Bunun üzerine Resulullah şöyle buyurdu: “Nefsim kudret elinde olan Allah’a yemin olsun ki! Bu adam Allah’a, onunla dua edildiğinde duaların kabul edildiği, onunla istenildiğinde isteklere kavuşulan İsm-i Azam’ıyla dua edip istekte bulundu.” (Ebu Davud, 1493.)

2. “Münafıklara ‘efendim’ demeyin. Çünkü onlar sizin sözünüzle efendiniz kabul edilecek olursa Rabbinizin gazabına sebep olursunuz.” (Müsned, 22939.)

3. “Emanete hıyanet eden, kadını kocası keza köleyi de efendisi aleyhine kışkırtan bizden değildir.” (Müsned, 22980.) ■

DUYGULARI YÖNETME MESELESİ VE ÖFKE DUYGUSU

İnsan dünyaya geldiği ilk andan itibaren birçok duyguyu hissetmektedir. Bu durum beraberinde duyguları düzenleme ve yönetme sorumluluğunu getirmektedir. Duyguları düzenleme hususu erken çocukluk döneminde kazanılan bir beceri olmakla birlikte duyguları tanıma, bedendeki tezahürünü fark etme ve ifade etme süreçlerini içermektedir.

Bireyler, erken çocukluk yaşantılarında duygularını düzenleme ve sakinleştirme becerilerine henüz sahip değildir. Rahatsızlık yaşadığında; açlık hissetme, tuvalet ihtiyacı duyma, canı yanma, korkma gibi bedensel ve duygusal ihtiyaçlarını, dil gelişimi tamamlanana dek “ağlama” davranışı ile ifade ederler. Bebekler, olumlu veya olumsuz duygularını bakım verenleri sayesinde düzenleyebilir. Bebeğin ihtiyaçlarının karşılanması ile bebek için olumsuz duyguyu anne düzenlemekte ve olumlu dönüşle bebeğe geri vermektedir. Bu sayede bebek, ihtiyaçlarının karşılanacağına güvenir ve duyguları düzenleme yetisinin tohumları ilk çocukluk döneminde atılmış olur.

Anne, bebek için önce duyguyu hissetir ve sindirir. Duyguyu bebeğe geri verirken yetişkin için bu süreç tek başına işleyen bir süreçtir. Bir yetişkin için duyguları, kendi bünyesinden ve kendi zihinsel süzgecinden geçerek yalnız yönettiği bir durum hâline gelir. Artık bireyden duygularını muhakeme etmesi ve düzenlemesi beklenir.

Akıl, kelime anlamı itibarıyla “bağlamak” anlamına gelir. Duygu düzenleme konusu bağlamında duygu ve olayları birbiriyle ilişkilendiren, yöneten ve sonrasında karar vermeyi destekleyen bir uzuvdur esasında. Duygu yönetim sürecinde aklın rolü bu anlamıyla da önemli görülmelidir. Zira bazı duyguların, bireyin bilişsel melekelerini etkileyecek kadar aktif ve karmaşık etkileri olabilir. Bu duyguların başında öfke duygusu gelmektedir.

Öfke, bireyin canlılığı için önemli bir fonksiyon ve duygudur. Bireyin potansiyelini kullanması, kendisini gerektiğinde koruması ve yaşamda kalabilmesi için gerekli bir duygudur. Bunu bilerek konuya yaklaşmak önemlidir. Öfke, kişiler arası ilişkide sağlıklı bir şekilde ortaya çıkıp ilişkiyi düzenleyebilirken ötekiyle kurulan ilişkide dil bulamayan yanlarımızın ifadesi olabilir. Öfkenin sağlıklı ifadesinin yolunu öğrenmek, yine öfkeyi sağlıklı karşılamak, insanların öfkeli yanlarının anlaşılması birey için önemlidir. Zira öfke duygusu, bireyin kendi ihtiyaçlarına dair haber getiren ve ilişkilerini düzenlemeye yarayan önemli bir sinyaldir. İçimizde narın taraflar olduğu kadar hoyrat ve yıkıcı taraflar da mevcuttur ve bu, insanın yapısı gereğidir.

Öfke, bireyi hızlıca tepki vermeye iten bir duygudur. Öfke kelimesinin son zamanlarda sıklıkla “öfke kontrol bozukluğu” veya “öfke patlaması” ifadeleriyle anılması bunun göstergesidir. Aşırılığı hâlinde bilinç bulanıklığı gibi muhakeme becerilerini bozan bir yönü vardır öfkenin. Bu nedenle öfke, ancak dü-

zenlendiğinde ve kontrol edildiğinde sağlıklı yaşanabilen bir duygudur.

Öfkenin bedendeki ilk uyarısı kalp atışlarının hızlanması, göz bebeklerinin büyümesi gibi temel fizyolojik aktivasyonlardır. Ayrıca beyin-davranış ve hormonal sistemi araştıran nöropsikolojik araştırmalar sayesinde öfkenin, beyindeki korku merkezi olan amigdalada aktif hareketlenme gösterdiğini, düşünme ve muhakeme yeteneğini barındıran prefrontal korteksinin etkinliğini baskıladığını, kortizol seviyesinde artış ve serotonin seviyesinde düşüş gerçekleştiğini biliyoruz. Bu durumda bir kimsenin yönetilmemiş veya sindirilmemiş öfkesi ile bedensel sistemde önemli bir uğraş söz konusudur. Öfkenin yönetiminde, bedensel etkileri fark etmek ve bireyin bu duygusunu yaşarken tanımak, birinci aşamadır. Ayaklanan fizyolojik sistemin öncelikle sakinleşmesi elzem görülmelidir. Öfkeyi muhakeme edebilmek, bu aşamadan sonra gerçekleşebilir.

Birey bu duyguları düzenleme yetisine henüz sahip değilse tıpkı anne bebek ilişkisindeki gibi duyguları yönetmek için ötekiyle ilişkiye ihtiyaç olabilir. Zira insan duygu düzenleme sistemini sağlıklı hâlde deneyimleyemediyse ikame bir ilişkide bu özelliği bir ötekinin tanıklığı ile duygularını tanımlayarak var olan duygu düzenleme kapasitesini kullanmayı öğrenebilir.

Kimileri ise öfkesine dair merakını yok saymayı bir yol edinebilir. Bu öfke psikosoma-

tik rahatsızlıklar ile dile gelebilir. Zira beden, duyguları misafir eden bir ev gibidir. Yapılan araştırmalar, öfkeyi bedenselleştiren bireylerin, duygu ifadelerini fark etmeksizin bedende deneyimlediklerini ve öfkeyi ifade etme aşamasına henüz geçemediklerini göstermektedir. Elbette kültürel etkiler burada önemlidir.

İnsanın öfkesi sağlıklı kişilik örgütlenmesinin sesi olabildiği kadar patolojik karakter örgütlenmelerini de besleyen bir duygu olabilir. Agresyona dökmüş veya pasifize edilerek bastırılmış hiçbir öfkeye sağlıklı bir duygu yaşantısı demek mümkün değildir. “Öfkeyi yutmak” tabiri bilinçli bir süreci ifade eder. Burada bilinçsiz bir bastırmaya işaret edilmemektedir. Öfke bilinçli bir farkındalık ile parçalara bölünerek, belki bir parça üzülerek, içindeki duygu parçalarını sindirerek tekâmül yolculuğundaki büyüme sürecinin vesilesi olabilir. Öfke, bireyin canlılığında nasıl var ise onunla ilişki kurmak ve irade göstermek potansiyel olarak da varlığımızda mevcuttur. “Burada ne oluyor bana?” diyebilmek ve gerçekten merak etmek, ötekine bilek gücümüzü göstermekten evvela kendimizde ne olduğunu anlamak yapılması gereken ilk adımdır.

Ezcümle, öfke duygusu biraz da dil bulamayan yanlarımızın ses vermek isteyen bazen çocuksu bir arzusu bazen ise kendinize dair, değerler sisteminizin haklı savunucusu olabilmektedir. Aslında öfke-

li yanlarımızı anlamak, kendilik yolculuğundaki, kendini tanıma meselesine katkı sağlayan önemli bir konudur. İnsan, öfkesine dair anlayış geliştirdikçe kendisine ve diğerlerine karşı sevgi ve anlayışı barındıran ilişkiler geliştirmeye başlar. Kendisine anlayış geliştirmesiyle birlikte öz şefkat gibi önemli bir sakinleştirme becerisinin de filizlerini yeşertmiş olur. Bu sayede öfkenin fizyolojik ve psikolojik karmaşalarını yatıştırmaya katkı sağlayan doğal unsurlar da hayatına dâhil olur. ■

KUR'AN İÇİN YOLLARDAYIZ

Fatma ESEN

DİB Başkanlık Vaizi

*Bir aydınlık yazın kurak
sıcaklığında,
Bir tebessüm, bir müjde,
Biraz balon, biraz patlamış
mısır, biraz mutluluk,
Bir çocuğun alnında ilk secde izi,
Bir annenin şükür gözyaşı,
Bir şehir, biraz uzak...*

Geceden gündüze süzülen meltem misali bir dokunuş... Çocuk kalbinin heyecanı ile başlayan bir hikâye... Kur'an'la buluşmanın adıdır bu hikâye. En güzel hikâyeler zorluklardan en çok geçen kalemelerden dökülmüş. Zorluklar hayatın suskun ama öğretici dili imiş. İşte bizim hikâyemiz de eğilmekte ama yıkılmamakta, yorulmakta ama pes etmemekte, ümitsizliğin, defalarca denemenin tam ortasında iken çok uzaklardan bir yardım eli ile umut tohumu yeşertmekte. Nasıl mı başladı? Bir sonbahar akşamı, bir ev ziyaretinde çayın demine eşlik eden muhabbetle kurulan hayallerin gündüzün ışığında hakikate dönüşmesiyle... O gece sözlerimiz dua olup semaya yükseldi. Sonsuz şükür icabet edene. Sonsuz hamdusenalar...

Bir tohumun yeşermesinde nasıl bereketli toprağa, güneşe,

suya ihtiyaç varsa böylesi hayırlı hizmetlerin yeşermesi için de inançlı bir yüreğe, sabra, cesarete, sedid bir iradeye ihtiyaç vardır. Değil mi ki insan zaferden değil seferden sorumludur. Gayret etmek ve gayretle yolda olmak önemli değil mi? Yeter ki kalp kararlı olsun. İşte bu kararlılık, her tökezlemeye yolun kıymetini öğretirken yeniden ayaklandırır insanı. Fırtına yiyen ağaç misali güçlenerek tekrar tekrar bir arayışla yola düşülür. Soğuk ve karlı mevsimler geçer. İki yıl süren çalışmaların ardına gelen destek, bu tırın tekerleklerini sadece tozlu yollarda değil gönüller üzerinde de döndürecek bir din hizmetine çevirir. Bu sayede Kur'an kursları, binalar ve duvarlar arasından çıkıp mahalle mahalle, köy köy dolaşarak "çocukların ayağına gelen bir misafir" olur.

Bu misafirin mekanik aksamının vücuda gelmesi; gönül birlikteliği, alın teri ve emeğin yoğun bir hizmetle harmanlanmasıyla gerçekleşir. Dayanışmanın, birlikte bir hayali inşa etmenin sağladığı güç, aylarca süren bir çalışmayla neticelenir. Özverili personelin gösterdiği titizlik; her ayrıntının inceliklerle planlanması, bu hayali âdetâ ete kemiğe büründü-

rür. Elektrik tesisatından serinletmeye, mutfak içerisindeki malzemelerden ses sistemine, sahne tasarımına kadar en küçük parçanın bile özenle yerleştirilmesine hassasiyetle çalışılır. Zira bu işe sadece eller değil gönüller de konulmuştur. Nihayet bir tır olmanın ötesinde teknik emek, gönül desteği ve kurumsal vizyonun mezceldiği bir hizmet olan Gezici/Mobil Kur'an Kursu ortaya çıkar.

Aracın hazırlıkları hummalı bir çalışma ile devam ederken yaz mevsimi gelir. Vakit yaz Kur'an kursu vaktidir. Tır hazır ve tekerler döner dualarla uğurlanarak Başkent'ten. "Malatya Malatya bulunmaz eşin/Gönülleri coşturur ayla güneşin" diye türkülerin bestelendiği şehre doğru kontak çevrilir. Saatlerce süren yolculuğun ardına güneş sarı tokasıyla süzülürken dağların arasından uzaktan beyaz bir tır belirir usulca. Küçük, şirin bir mahallenin tozlu yollarına bir ikinci vakti iner. Konakladığı yer depremde yıkılmış bir cami yanı ve sessiz bir muhittir. Oraya gelen sadece bir tır değil aslında hayallerle dolu bir dünyadır. İçerisinde ne mi vardır? Rengârenk küçük masalar, sandalyeler, kitaplar, sevgi ile şişirilmiş balonlar, heyecanla do-

lu sıcak bir sınıf... Öte taraftan birkaç gün öncesinden gelecek misafirin müjdesi yayılmış, çocuklar sevinçle beklemededirler. Bir ses duyulur, ağaçların arasından belirir beyaz rengiyle koca bir tır, koşarlar ayaklarındaki terliklerle çocuklar.

İlk gün kapısı açılınca tırın, meraklı gözlerle gelen çocuklar bir bir merdivenleri adımlar ve girerler sınıfa. Açılan artık sadece bir kapı değil bir sevinçtir, eğlenceliktir yaz boyu anılarda. Kimi Kur'an harfleriyle tanışır orada kimi bir ayet öğrenir, Sevgili Peygamberimizden inci tanesi bir söz, ardından bir dua. Etkinliklerle değerlerimizdir dersimiz... Sevgi, yardımlaşma, paylaşma, doğruluk, iyiliktir dersimiz... Gül fideleri dikilir her bir değerın ismi verilerek. Kur'an kursu öğreticileri vardır tırda görevli. Gönülleri kocaman, nahif, şefkatleri seslerini kuşatan. Kulağına yüzlerce çocuğun duası ilişmiş hocalar, fedakâr ve cefakeş...

Birkaç ders sonra nice anılar birikir gözleri ıslı ıslı parlayan ço-

cukların tebessümlerinde. Nice anılar birikir koca dünyanın ağırlığını minik gönüllerine sığdıran kuzularda. Kimi depremde babasını ebedî âleme uğurlamış kimi annesini kimi de bir yakını... Her şeye rağmen yine de gülmeyi, sevmeyi bilirler. İtten, samimi ve sıcak...

Tüm mahalleli seferber olur; kadın, erkek, genç, yaşlı. Kahveler pişer evlerde sevgiyle, çığ köfteler yoğrulur emekle, sarmalar sarılır gülen yüzlerle. Günler birbirini kovalar ve beş gün geçer. Çocukların gülücüklerine, gençlerin merakına, gönlü engel tanımayan baharın neşesine, büyüklerin duasına kapı aralayan bir mektep olur bu tır.

Ve beş günlük misafirliğin sonunda yollara düşmek için yine tekerler döner. Ardından sessizce bakan anneler, balkondan uzanıp yakalayacakmış gibi uzanan eller, "gitme" diyen çocuk çığlıklarıyla. "Gitme, gitme." Yol bu ya, yolcu bu. Gider ki yeni bir başlangıç ile başka gönülleri "Değerlerimizle Birİz"

ile dokumaya. Yol Adıyaman'a dır. Oradan Kahramanmaraş ve Hatay'a doğru Kur'an için yola düşer tekrardan. Her şehir, her köy, her çocuk... Bir hikâye fısıldar zamanın ötesine. Bir selam gönderir uzak diyarlara. Bir mektup yollar, her satırında bir hayal, bir sevinç, bir özlem kokan. Sıcaklığın en sıcak mevsiminde minik kalemle dökülen şu cümleler kalplere bir esinti olur: "...Köyümüze geldiniz. Kalbimize mutluluk doldurdunuz. Bugüne kadar her zaman bizi eğlendirip güldürdünüz. Bu tırda İslam'ı öğrettiniz. Ben de büyüyünce sizin gibi İslam'ı öğretmek isterim, şimdiden çok istiyorum bunu. Gidiyorsunuz yolunuz açık olsun. Kapımız her zaman size açık. Kalbimiz sizinle. Sizi seviyorum..." Biz de seni seviyoruz sevgili çocuk!

Bir tır geçer o yollardan. Tırdan öte tırdan ziyade bir hizmettir bu. Bir aşktır. Konakladığı şehirlerde, kalplerde iz, dillerde dua, gözlerde umuttur. Her durakta başka hayatlara dokunmuş, her durakta yeni bir sevinçtir. ■

KÂBE'NİN YOLLARI

Mustafa Mirza DEMİR |

Hac yolculuğu, kökeni Hz. İbrahim'e dayanan ve menasikini Resulullah'tan öğrendiğimiz hayatımızın en manidar yolculuğudur. Rahmet, muhabbet, ibret, tefekkür, tezekkür ve yakarış bulutlarıyla yüklü bir yolculuk... Aynı zamanda çetin bir yolculuktur da. Hac farızası ve umre niyetleriyle çıkılan bu kutsal seferin her mümin için apayrı güzellikleri olduğu gibi bazı meşakkatleri de bulunur. Âdeti rahmet ile zahmet iç içe geçer bu eşsiz yolculukta.

Her yıl milyonlarca Müslüman, Beytullah özlemiyle koyulduğu bu kutsal yolculukla kendini yeniler. Kutsal mekânları ziyaret edenler, İslam Peygamberi (s.a.s.) ve asr-ı saa-

det Müslümanlarının acı tatlı hatıralarıyla dolar, o dönemi bizzat yaşıyormuş gibi imanını ve ikrarını tazeleme fırsatını da elde eder. Tarifsiz duygularla, benzersiz hatıralarla ve artan bir hasretle döner yurdu-na bu kez. Anadolu insanı için Kâbe'ye yolculuk, dinî bir vecibeden ibaret de değildir üstelik. Hac farızasının yanı sıra uğurlama ve karşılama, alacak verecekleri gözden geçirme ve helalleşme, ikram ve hediyeleşme gibi manevi ve kültürel âdetlerin yaşatılmasına da vesile olur. Tarih, kültür, sanat ve edebiyata farklı yönleriyle yansımış; surre-i hümayundan kalemle alınan manzumelere, şiir ve kasidelerden hatıratlara, hac günlüklerinden minyatürlere varıncaya kadar pek çok sanat eserine nakşedilir hac yolculuğu.

Diyanet TV'de yayınlanan Kâbe'nin Yolları adlı program, konukların, hac yolculuğu esnasındaki duygularını ve anılarını izleyiciye aktardığı güzel bir programdı. Bu programa iştirak eden konukların sohbetlerini, anlattığı hatıraları bir araya getiren eserimiz *Kâbe'nin Yolları*, Diyanet İşleri Başkanlığı yayınları arasında yerini aldı. Eserde, Prof. Dr. Sadettin

Ökten'den Prof. Dr. Ümit Meriç'e, Prof. Dr. Mahmut Erol Kılıç'tan Prof. Dr. İsmail Kara'ya, Prof. Dr. Rahmi Yaran'dan Amir Ateş'e, Dr. Mehmet Ali Sarı'dan merhum Rasim Özdenören'e, İbrahim Sadri'den Sami Savni Özer'e, Ayşe Böhürler'den Bestami Yazgan'a, Sibel Eraslan'dan Demet Tezcan'a, Hüseyin Kutlu'dan Eşref Ziya Terzi'ye pek çok ismin hatıra ve sohbetleri yer alıyor. Akademî, edebiyat, sanat, musiki ve kültürel açıdan her biri farklı alanlarda ve meşgalelerde etkin olan bu kişilerin ortak noktaları ise Hz. Peygamber'in ve onun güzide ashabının yaşadığı kutsal topraklara yapılan yolculuk... Şahsına münhasır hatıralar eşliğinde Kâbe yolculuğunun yanı sıra kendi iç yolculuklarını, duygu ve düşüncelerini aktardıkları satırlar, gönül ve zihni bu yolculuğun özlemiyle yanıp tutuşan okura arkadaşlık ve rehberlik ediyor.

Kâbe yolcularının Mekke-i Mükerre ve Medine-i Münvere ziyaretlerine ve manevi, kültürel kazanımlarına şahitlik etmek isteyenler için eşsiz bir fırsat olan *Kâbe'nin Yolları* eserini büyük bir heyecanla takdim eder, herkese bereketli okumalar dileriz. ■

KUDÜS

Biyografisi

— Belgesel —

Her Cuma

21.00

yeni bölüm

DIYANET TV

FREKANSLAR

4A(HD)

FREKANS: 12.380 MHZ
POLARİZASYON: DİKEY (V)
SEMBOL ORANI: 27.500
FEC: 3/4

FREKANS: 12.422 MHZ
POLARİZASYON: YATAY (H)
SEMBOL ORANI: 30.000
FEC: 3/4

4A(SD)

Digİturk - 68. kanal

D-SMART - 104. kanal

Kablo - 555. kanal

TV+ - 133. kanal

tv8 - 49. kanal

X f @ | diyannettv

“Şüphesiz mescitler, Allah’ındır.
O hâlde, Allah ile birlikte hiç kimseye kulluk etmeyin.”

(Cin, 72/18.)

